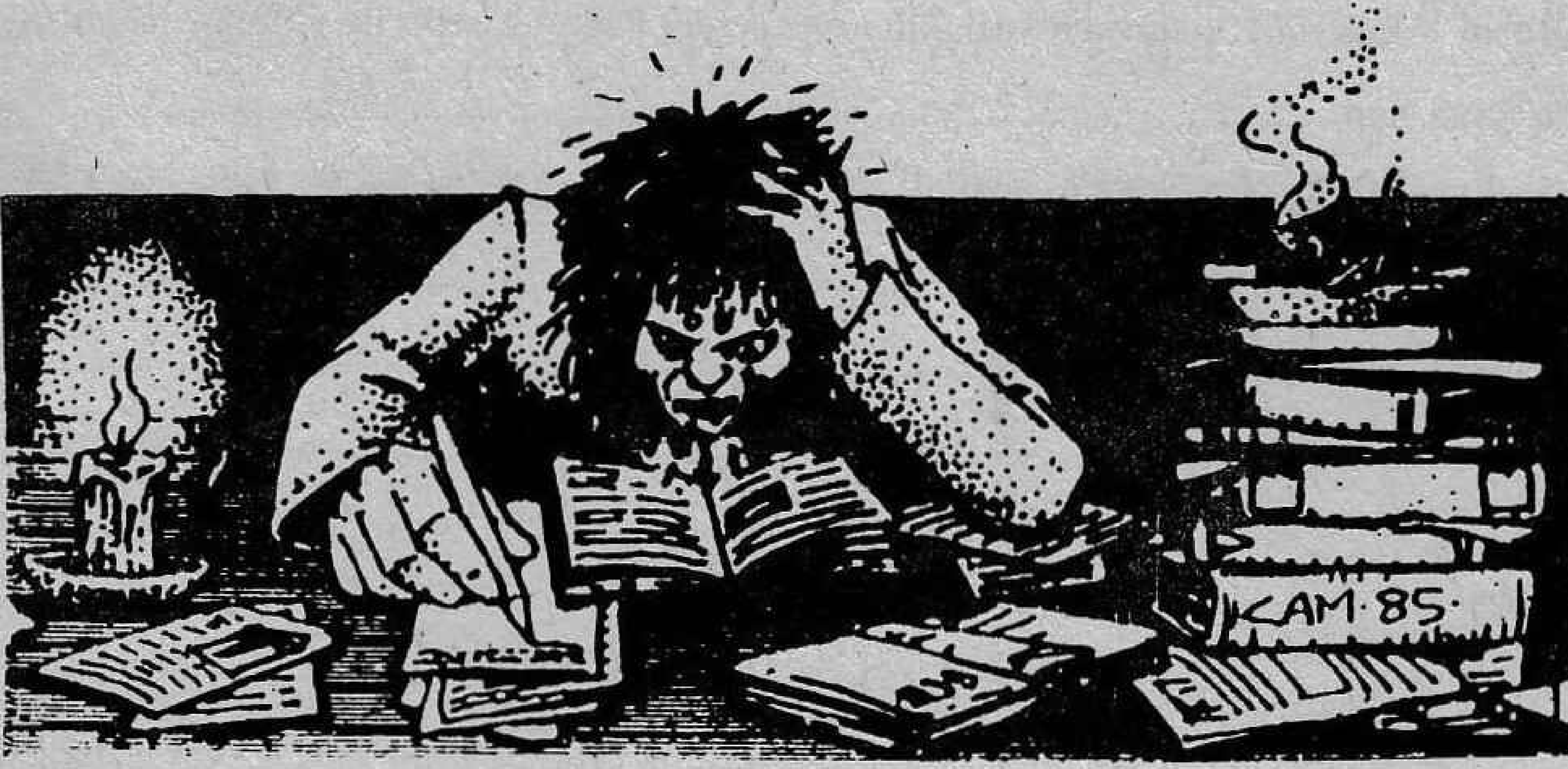
efendisiz

AYLIK POLİTİK DERGİ

SAYI : 6
EKİM '89
KDV DAHİL 2000.TL

ANARKO- SENDİKALİZME BİR BAKIŞ

İNGİLTERE'DE BİR LİBERTER OKUL SUMMERHILL

DESANTRALİZM

KRONSTADT'TA BAŞLATILANI GDANSK TAMAMLIYOR

İÇİNDEKİLER

Özerk Yayıncılık Adına Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Ufuk Özcan
Yönetim Yeri: Piyerloti Cad. Silahtar Mektebi Sok. Ahmet Bostancı Han. No.11/7 Çemberlitaş/İstanbul
Yazışma: Ufuk Özcan P.K.953 34437 Sirkeci/İstanbul
Dizgi: Yayınevi
Basım: Gülen Ofset
Dağıtım: Ner Dağıtım

Tüm Liberterlere Mektup

Artık Türkiye'de liberterler de var'lar. Bir kaç yıl öncesine kadar hiç bir görünür varlıkları olmayan liberterler artık yazılı veya yazısız yollardan seslerini duyurmaya başladılar. Bu zeminde bizler, Efendisiz'i çıkaranlar bu seslerin bir dialog içine girmesini, seslerin sözlere, ayrılıkların çeşitliliğe dönüşmesini arzu ediyoruz.

Hayatın her alanında görülen kaotik ve parçalı yapı karşısında, merkezi iletişimin korkunç gücüne rağmen dialog'un yaşamsal önemini koruduğuna inanıyoruz. Kerhen yazılı iletişimin dolayımını seçmiş bulunsak da bu dolayıma sıkışmak istemiyoruz ve liberterlerin yüzyüze iletişimler ile bu parçalılığı verimli bir çeşitliliğe dönüştürebileceklerini, bunun bazı gereksiz sorulardan sıyrılmayı ve her birimiz için olumlu sonuçlar çıkarmayı sağlayabileceğini düşünüyoruz.

Bugüne kadar KARA'da ve efendisiz'de duy-

yoldaşlarımızı mektuplaşmaya ve yüzyüze görüşmek için büroya çay içmeye davet ettik. Bunu bundan sonra da sürdüreceğiz. Fakat sizlerle aramızda ve sizlerin birbiri arasında daha geniş ölçekli bir sohbetin de çok verimli sonuçları olabileceği fikrinden hareketle bir "liberter toplantı" önerisi ortaya atmaya karar verdik.

Bunun yerinin, zamanının ve şeklinin burada bizim tarafımızdan bildirilmesini ise doğru bulmadık ve istemedik. Şimdi bu konuyu sizlere sunuyoruz. Bize "liberter toplantı" hakkında düşüncelerinizi yazın, daha iyisi gelin görüşelim. Kaygılarınızı, önerilerinizi bekliyoruz. Toplantının adını, kapsamını, organizasyonun nasıl ve kimlerce yapılacağını vb. vb. tartışalım.

Efendisiz sayfalarında bize ulaşan görüşlere mümkün olduğunca yer vereceğiz. Bekliyoruz....

liberter selâmlar

efendisiz

YENİ BİR YAYIN DÖNEMİNE GİRERKEN DÜŞÜNCELER

Suat Alaca

Efendisiz'in elinizdeki sayısı 6. sayı. Fakat bu 6 sayılık yayın hayatı altı ay anlamına gelmiyor. Bir dizi nedenden ötürü 6 sayıyı bir yılda yayınlayabildik. Bu konu yazımın konusunu oluşturmuyor, bilinen ya da kolayca anlaşılabilecek nedenlere yeniden dönmek istemiyorum. Bu yazıda benim yapmak istediğim, bundan önceki 5 sayımızın yayınlandığı dönemi ve aldığımız, alamadığımız tepkileri değerlendirmek olacak.

Şunu en baştan söylemeliyim ki, bir liberterin aylık bir dergi çıkarma faaliyeti içinde bulunup, ondan sonra çıkardığı dergiye bakıp, "işte benim yapmak istediğim tam da bu!" demesi mümkün değil. İki nedenden ötürü mümkün değil. Birincisi bir liberterin sadece bir aylık dergi çıkarmakla "görevini" yaptığını hissetmesi mümkün olmadığından, ikincisi de bir liberter, liberterce yaşamaya çalıştığı için, bu yaşam deneyimlerinin her yönünü yazılı iletişimle aktaramayacağı ve paylaşamayacağından. Ama yazımın konusu bunlar da değil. Yazımın konusu bugün sahip olduğumuz yapabilirlik kapasitemizle, irademizle yön verebileceğimiz alanları kapsıyor. Yani yazımın konusu "ama bunu yapamayız ki" denilerek geçilecek alanlar değil. Somut somut, bir dergi ve yayın dönemine bakmak ve yeni yayın dönemine buradan çıkarılabilecek derslere yönelmek. Burada elimizdeki en değerli veriler, geçtiğimiz dönemde liberter ve liberter olmayanlardan aldığımız eleştirilerdir şüphesiz.

Dergimiz, kendi başına değerlendirilebilecek eleştiriler dışında çeşitli yollardan, çeşitli alt-gruplara bölünebilecek eleştiriler de aldı. Ben önce bu belirli başlıklar altında toplanabilecek eleştirilere bir göz atmak isterim.

Önce oldukça güncel olması açısından "2000'e Doğru" dergisinin 34. sayısında dergimizin Ağustos 1989'da çıkarttığı 'özel sayı'yla ilgili habere ve bu haber üzerine dergimizin aldığı tepkilere değinmek istiyorum. "2000'e Doğru", İstanbul'un bir mahallinde saldırıya uğrayan liberter arkadaşlarımızın uğradığı saldırıyı duyurmak için yayınladığımız özel sayımıza değinmekle, istenmeyen bir çatışmanın gelişmesini önlemekte ve kendi okurlarına da haklılığımızı duyurmakta şüphesiz kendi çizgisi doğrultusunda içtenlikle davranmıştır. Ben bu nedenle 2000'e Doğru'nun bu tavrını olumluyorum. Fakat, 2000'e Doğru dergisi yine bu yazısında Efendisizi "sol" bir dergi olarak kavramış ve bu olayda aldığı tavrı da "sol içi çatışmalara" karşı alınmış bir tavır olarak değerlendirmiştir. Tabii ki bu değerlendirmelere katılmak mümkün değildir. Efendisiz dergisi, tarihinin hiç bir döneminde, hiç bir meclisin sol tarafındaki sandalyelerde oturmamış bir toplumsal hareket geleneğinin bir parçasıdır. Kısacası ne Efendisiz sol bir dergidir ve ne de Efendisiz'ın savunduğu liberter hareket sol bir harekettir. "Sol içi zor" meselesine gelince. Efendisiz dergisi, sol içi, sağ içi, sol dışı vb. her tür zora karşıdır. Meşruluk iddiasına ve kurumlaşmış yapılara dayanarak sürdürülen her tür fiziksel ve psikolojik baskı 'zor' kategorisine girer ve liberterler bunun her türüne istisnasız olarak karşıdırlar. Bu noktada zor ve şiddet kavramlarının birbirinden özenle ayırd edilmesi gereklidir. Zor kavramı bizim için sol içi ya da dışı denilebilecek iç farklılıklar gösteren bir kavram değildir.

Fakat bu haber yazısından sonra, bazı birey ve gruplar Türkiye'de yaygın bir acelecilikle 2000'e Doğru'nun bizim özel sayımız hakkındaki yorumunu bize mal etmek şeklinde bir tavır gösterdiler ki, bu kökten bir anlayışsızlığa işaret etmektedir. 2000'e Doğru'nun özel sayımızdan yaptığı alıntılar tabii ki bizi bağlar, ama özel sayımız hakkındaki yorumları asla.

Bu yayın dönemine yayılan önemli bir eleştiri konusu da Efendisiz'in Kara'yı politik olarak yetersizlikle eleştirmesi, fakat kendisinin de bu konuda somut öneriler geliştirmemiş olması ya da yetersiz kalması şeklindeki değerlendirmelerdir. Şunu hemen vurgulamalıyım ki, bizim Kara'ya getirdiğimiz eleştiriler, bizim de çıkardığımız kendi dergimize yani aynı zamanda kendi kendimize de getirdiğimiz eleştirilerdir ve içeriden yapılmıştır. Efendisiz üzerine yazarken de benim de çıkardığım bir dergiye eleştiri getirebilmekte özgürüm. Fakat, Efendisiz Kara'da olmayan bir dizi açılım getirmiştir ve bunların önemli bir bölümü son derece dolaysız olarak toplumsal pratikle bağlantılıdır. Örneğin Efendisiz ilk sayısında Kara'da yapılmayan bir şeyi yaptı. Otorite, erk ve tahakküm kavramlarını birbirinin yerine kullanılmaktan kurtardı ve bunları açımladı. Bu bizim açımızdan önemli sonuçları olan bir açımlamadır. Niçin?

Tahakkümün bence en büyük başarısı, kendi toplumsal bir sürecin ürünüyken, özgürlüğün bireysel bir sürecin ürünü olabilecek bir durum olarak gösterilebilmesi ve bir çok insanın da bunu böyle kavramasıdır. Ne yazık ki bu anlayışı benimseyen bir çok liberter de vardır. Fakat bizce özgürlük, bir toplumsal hedef olarak toplumsal bir sürecin ürünü olabilir. Ünlü bir '68 sloganı vardır, "Burada özgürlük egemendir; yanlış, özgürlük egemen olmaz!" şeklindedir bu slogan. Ben bu slogana katılmıyorum. Özgürlük egemen olabilir ve özgürlüğün egemen olduğu bir dünya istiyorum. Ama liberter hareket '68 sonrasında yeniden doğarken, marksizm ve diğer resmi ideolojiler tarafından bir yandan büyük bir saldırıya uğrarken, öte yandan da bu saldırıların dolaylı sonuçları sonucu, belirli bir deformasyona uğradı. Öyle ki bunun sonucu olarak Engels'in "Üç liberter bir araya gelse anlaşamaz" şeklindeki cümlesine bazı liberterler de inanır oldular. Bunun sonucu olarak Liberterler, hem düşmanları ve hem de bazı "dostları" tarafından egoistler olarak yorumlandı. İspanya iç savaşında Buaneventura Durruti'nin "Durruti Tugayı" "komutanı" olması dahi liberter harekette bir ilke erozyonu şeklinde yorumlanabildi. Liberterlerin bir kısmı da toplumsal örgütlenmeden seçkinci tavırlarla fellik fellik kaçmaya başladılar. Bu liberter hareketi "özgün" bireylerden oluşan seçkinci bir hareket olmak tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. Bugün bu tehlike bertaraf edilmiş değildir.

"İktidar her yerdedir" diye yazıyor Michel Fouccault. Aralarında bir kısım liberterin de bulunduğu "modern" özgürlükçüler -ya da neo liberaller diyebiliriz- her nedense buram buram karamsarlık yayan bu düşünürü çok seviyorlar. Fouccault'a göre, bir iktidar odağına karşı yürütülen bir mücadele de kaçınılmaz olarak yeni bir iktidar doğurur. Ne ümitsiz bir kısır döngü. Fouccault kendisi bu açmazı cevaplamaz -o bir düşünürdür- ama onun hayranları bunu, pratikte elini kolunu bağlayarak oturmak şeklinde yorumlayabilirler. Sonuçta bir kısım liberterlerin de aralarında bulunduğu bir neo-liberalizm ortaya çıktı.

Buna göre; örgütlenmek yeni bir iktidar odağı oluşturmak; etkin bireylerin ortaya çıkması otorite tehlikesi; politikaya karşı mücadele vermek politik olmak; dergi çıkarmak insanların görüşlerini belirlemek; çeşitli kararlar alabilen bir toplumsal örgütlenme çağrısı yapmak baskıcılık; toplumsal mücadelenin ve hatta toplumun dışına kaçan insanları eleştirmek ve orada diretmelerine çağırmak değerler hiyerarşisi yaratmak; vb. vb. gibi bol süslü laflarla hedef tahtası haline getirildi. Sonucu, liberterlerin ve her çeşit özgürlükçünün pasifize edilmesi anlamına gelebilecek bu tür görüşlere şiddetle karşı çıkmalıyız. Bu nedenle, ilk sayımızda, tencere ile kapağını, ak ile karayı ve kel ile fodul'u ayırabilmek için, tanımsızlıkları ve aralarındaki ayrım noktalarının belirsiz kalması bizi durağanlığa sürükleyebilecek bu üç kavramı biribirinden ayırdık. Bu nedenle hemen birinci sayımızda, somut olarak, toplumsal örgütlenme sorununa değindik ve kimsenin soyut olduğunu ileri süremeyeceği öneriler getirdik. Biz İspanya'daki liberter CNT gibi iki milyonluk bir örgütün varlığından ve varolmasından korkmuyor bunu istiyoruz. Durruti gibi etkin bireylerin varolmasından değil, varolmamasından ve bireyleri etkin olmayan bir hareketten korkuyoruz. Biz çeşitli alanlarda özgün bilgi ve yetenekleri olan insanların bir araya gelmesinden değil, gelmemesinden korkuyoruz. Kararlar üretebilen ve koordinasyona dayanan bir toplumsal örgütün varlığından değil yokluğundan şikayetçiyiz. Çünkü;

"Yoldaşlar arar yaratıcı ve hasat arkadaşları; çünkü ona göre herşey hasada hazırdır. Ama yüz orağı yok· Bu yüzden başakları yolar da canı sıkılır."(Nietzsche)

Kanımca Efendisiz, şu 5 sayıda ne kadar yapabilirse eğer, o kadar üstlendiği görevi yerine getirmiştir, politik yani politikaya karşı tavır açısından.

Öte yandan bazı okurlarımız da, Kara'daki çeşitliliğin Efendisiz de olmadığı şeklinde bir eleştiri getirdiler. Bence bu konuda önemli ölçüde haklılar. Sanırım Kara daha zevkle okunan bir dergiydi. Fakat yine sanıyorum ki Efendisiz, bu yeni yayın döneminde çubuğu bir yöne bükmekten sıyrılmış olarak ve çok çeşitli konularda yazılarla çıkacak. Yine, bir başka eleştiri, Kara'daki taşlama ve Kara mizah'ın Efendisiz'de olmaması ya da çok az yer almasıyla ilgiliydi. Buna da hak vermemek elde değil. Biraz somurtkan insanlarız galiba. Ama bunu değiştirmek de tek başına bizim elimizde değil, bu eleştiriyi getiren arkadaşlara da hiç bir zaman kapalı olmayan sayfalarımızda bizi, kendilerini ve dergiyi şenlendirme şansları var. Belirli bir okurumuz da (bu sayıda yayınlanan mektubuyla) hem seksizm'e karşı olduğumuzu belirttiğimizi ve bunu belirttikten sonra da liberteri sakallı ve cüppeli bir erkekle tiplememizi eleştiriyor. Oysa geçen sene bunu aramızda tartışmıştık ve bir de "cadı" tipi oluşmuştu. Ama bunu yayınlamaya fırsat olmadı. Hal böyle olunca, bu eleştiriyi getiren okurumuz da yerden göğe haklı oluyor. Umarım bu yayın döneminde böyle bir eleştiriye haklılık verdirtecek tavrımızı sürdürmeyiz.

6. Sayı çıkarken aklıma ilk olarak gelen konular bunlardı. Yalnız şunu belirtmeliyim ki Efendisiz, sadece onu çıkaranların yazılarına açık bir dergi değil. Efendisiz eleştiriler de yergiler de dahil olmak üzere bütün tahakküm düşmanlarına açık bir dergi. Eğer bu sayfalara "başkaları" da yazarsa dergi kendini biraz da olsa "dışarıdan" görebilir.

Not:
Özelde M. Fouccault ve genelde neoliberalizm dediğim akım ve akımlara önümüzdeki bir sayıda kapsamlı olarak değineceğim.

DESANTRALİZM

George Woodcock

Desantralizm'in tarihi üzerine yazmak isteyen bir kimse, bu çabasında önce küçük ışıkların ateş böcekleri gibi titreştikleri karanlık bir geceye bakar. İnsan -ister kışın alacakaranlığında, ister ilkbaharın günışığında olsun- ağırlıklı olarak aksi istikamete yönelmek zorundadır, çünkü bu tarih -liberter felsefenin temelinde de olduğu gibi- tek başına birşey olarak yazılamaz. O, bir hareketin, bir gelişmenin tarihi değildir, aksine biraz insanlığa ot gibi kökünden beri eşlik eden, biraz bir yumru gibi toprağa dayanan ve her zaman insan toplumunun verimli zemininde birdenbire beklenmedik bir şekilde ortaya çıkmak için hazır bulunan bir şeydir.

Taş devrinin insanları, toplayıcılar ve avcılar, zorunlu olarak desantralisttiler, çünkü toprak yerleşimler için yeterince verimli değildi; uygarlığın işine yaramayacak ve onun etki edemeyeceği kadar uzakta oldukları için de. Avustralya'nın obirijinleri, Papua'nın köylüleri ve Kanada'nın Eskimo'ları yakın zamana kadar hala ilkel desantralizasyon'da yaşıyorlardı. Uygarlık onları da yakalayıncaya kadar bu insanlar kendi basit ve güvensiz yaşam tarzlarını korumak için kendi özgün karmaşık tekniklerini ve kültürlerini geliştirdiler: ama aynı zamanda, pasifik yağmur ormanları'nın yerlileri ve arktik buzul kıyısındaki Eskimolar gibi dikkate değer sanatkârane gelenekler de yarattılar. Fakat onların dünyasında, yoğunlaşma kıtlığa ve ölüme götürdüğü için, ne otoriter yapıların kuruluşuna izin veren bir politik yaşam geliştirdiler, ne de savaşı kurumlaştırdılar. Yaşamlarını sürdürebilmek için karşılıklı yardımı hayata geçirdiler, ama bu onları melek yapmadı: aynı nedenden ötürü çocuklarını öldürdüler ve yaşlılarını dışladılar.

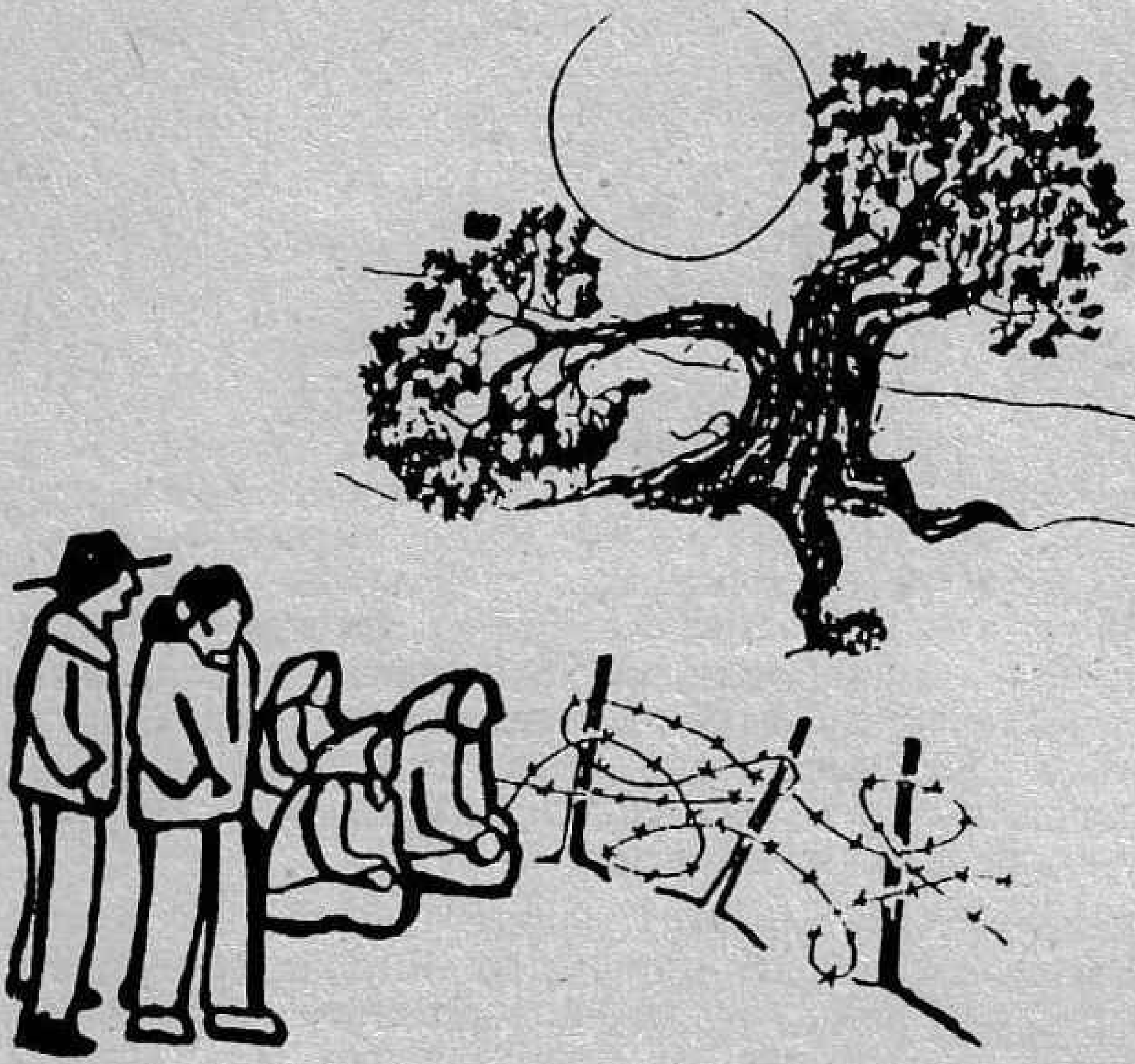
20 yıl kadar önce Kanada Arktika'sında, 30 yıl önceye kadar Eskimoların geleneksel yaşamının son devresinin sürdüğü yerde, ziyaret ettiğim zaman hala desantral olan bu toplumları kederle anıyorum. O zamanlar, insanların -kabilelerden ziyade aileler halinde- konup göçtükleri göçebe toplumlar çözülmeye başlamıştı: becerilerini unutmaya başladılar ve geleneklerini, şarkılarını ve danslarını anılarda bıraktılar. O zamana kadar Karibu avlayan Eskimo'lar, muhtemelen ziyaretimden kısa bir zaman önce son Iglu'larını inşa etmişlerdi: bugün, dört ila altıyüz kişilik gruplar halinde, taş evlerde yaşamak için, beyaz adamlarca yönetilen yerleşimlere tıkıştırılmış durumdalar: yazın İnşaat işlerinde iyi para kazanamazlarsa, sosyal yardım merkezinden yardım alıyorlar. Çocukları, eskimoların yaşamını tanımayan öğretmenlerce eğitiliyor ve gençleri, av becerilerini yitiriyorlar. Küçük ve dar gecekondularda, bugüne kadar iktidar kavramını bilmeyen bir halkın içinde, iktidar elitleri ortaya çıkıyor. Ve onların gittikçe küçülen köpek sürüleri (artık ancak her dört aileden birinin köpekleri var ve her yirmisinden biri zaman zaman avlanmaya ya da balık tutmaya gidiyor) fiziksel ve zihinsel olarak merkeziyetçi ve bürokratik aygıta bağımlı olan bir halkın kaybolmuş özgürlüğünün bir sembolü olmaktan öteye gitmiyorlar. Kanada hükümeti, 20 yıldan biraz fazla bir zaman kadar elinin altında tuttuktan sonra, kuzey halklarını barbarlıktan ve emniyetsizlikten kurtardı.

Eskimoların ve diğer 'ilkel' kültürlerin geçen 45 yıldaki kaderi, taşdevri insanlarının kadim desantralizminin, modern dünyaya kadar gelebilmiş olsa da yenilmeye mahkum olduğunu gösteriyor. Şimdiden sonra insan artık merkezileşmenin kötülüğünü tanıdığı ve onu reddettiği için kanaati ve deneyimleri sayesinde desantralist olacak.

Merkeziyetçiliğe, insanlar yerleşik olduktan ve toprağı işlenebilir hale getirdikten sonra varıldı. Köylüler, sürülerini ve tarlalarını, hala göçebe bir yaşantı sürenlerden korumak için, değerli suyu paylaşmak ve tasarruf etmek için, tanrılara bereketin ürünleri için teşekkür etmek amacıyla ya da tanrılara hizmet eden rahiplere ve daha sonra tanrılarla rahiplerin yerini alan krallara yaranmak için biraraya geldiler. Yerel rahip-kralların küçük devletleri, Mısır ve Mezopotamya'nın nehir vadilerinde büyük krallıklara dönüştüler ve -bunları büyük çapta aşan- ilk dünya imparatorluğu denemesi olan Pers İmparatorluğu'nu ortaya çıkardılar. Pers İmparatorları, merkeziyetçi devlete örnek teşkil eden ve Kuzey Hindistan'ın despotları, hellenist tanrı krallar ve Roma'nın tanrısal İmparatorları'nca taklit edilen idari bir heyula kurmuşlardı.

Resimlerin sıradan insanlardan değil, yalnızca kralların ve prenslerin kahramanlıklarından haber verdiği çağlarda, insanların yerel otoritelerine karşı ve gündelik yaşantılarında nasıl davrandıklarına, kendilerini en çok rahatsız eden meselenin üstesinden nasıl geldiklerine ilişkin çok az şey biliyoruz. Ama Hindistan'da Moğol istilasına kadar varolan ve Gupta'larla Moğollar'ın zamanı arasındaki politik kaos ve savaş

yüzyıllarından, zorluklara rağmen ayakta kalan geleneksel ve kısmen otonom toplum'un incelenmesi; insanların bu dönemlerde iktidar merkezlerince rahatsız edilmeden yaşadıkları, soylulara yalnızca harçlarını verdikçe, toprağı işlemek ve yöresel sorunlarını kendi aralarında halletmek haklarını taşıdıkları ve savundukları sonucunu verecek gibi görünüyor. Yerli olanlardan Moğollarınkine ve İngilizlerinkine kadar bütün hakimiyetlerden daha uzun yaşayan, Mahatma Gandi'nin bir 'panchayat raj': otonom köylü kooperatiflerine dayanan bir toplum umutlarını yasladığı köy cemaatleri nihayetinde böyleydiler.

Avrupa'da Roma İmparatorluğu'ndan sonraki 'karanlık' dönem, Viktoryen tarih yazıcıları tarafından, barbar sürülerinin ve soylu haydutların çölleştirdiği bir ıssız ülke olarak betimlenmiştir. Ama gerçekte, merkezi otoriteler olmadan, desantral itkilerin tekrar canlandıkları ve köy cemaatlerinin Piren'lerin, Alp'lerin ve Apenin'lerin uzak bölgelerinde bugüne kadar gelen otonomi biçimlerini kurdukları çağ da bu çağdı. Ortaçağ Avrupa'sının ilk bağımsız şehir cumhuriyetleri de bu 'karanlık' dönemde, kargaşa zamanında ortaklaşa korunmak amacıyla ortaya çıktılar; İtalya ve Almanya, yüzyıllar boyunca Avrupa kültür ve sanatı için, zamanlarında dünyanın en geniş özgürlüğü için sığınak vazifesi gördüler. Bu şehir ve köylerden, İsviçre'de feodal Monark'lara ve Rönesans'ın despotlarına karşı yerel özgürlüklerinin ortak güvenliğini sağlayan ilk politik federasyon ortaya çıktı.

Bu otantik cemaatlerden bazıları hala yaşıyorlar: İsviçre'de Apenzell kantonu, her vatandaşın yasalar hakkındaki yıllık oylamaya katıldığı bir doğrudan demokrasi olarak işliyor;(*) İtalya'da San Marino şehir devleti süper güçlerin dünyasında bağımsızlığını ustaca koruyor. Ama bunlar yalnızca nadir kalıntılardır ve varlıklarını modern ulaşım araçlarının olmadığı zamanlardaki ulaşılamazlıklarına borçludurlar. Ortaçağ'ın sonunda ulusal devletler oluştuğunda, Bourbon'ların Fransa'sı ve Cromwell'in İngiltere'si gibi sıkı örgütlenmiş devletler kuran Monark'ların ve diktatörlerin yanında, kilise ve özellikle manastırlarında davranışları ve zamanın kullanımını tek biçimlileştirmek için kurallar koyan tarikatlar da desantralizme karşı koydular; bu yüzden gelecek dalga ortak özgürlükleri ve karşılıklı yardımlaşmayı müjdeliyordu. Bu, 18. yüzyıl boyunca; Tarım reformu İngiltere'de ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde de köyleri boşalttığında; vatansız kalan insanlar disiplin ve kontrol altındaki fabrikalara doluştuklarında ve yeni endüstri şehirlerinde yabancılaşmaya maruz kaldıklarında, bütün geleneksel bağlar koptuğunda ve ortaçağ köylerine özgü o toplumsal işlere katılım önemsizleştiğinde; gerçekleşti.

Bütün bu gelişmeler, 17. yüzyılda merkezi devletlerin kurulması, 18. ve 19. yüzyıllardaki endüstriyel merkezileşme ilk defa insanları, kendilerini etraflarında yayılan ruhsuz dünyadan korumak için desantralizasyonun gerekli olduğunun bilincine vardırdı.

Gerard Winstanley ve Digger'ler, Cromwell'in askeri devletinin karşısına, İngiltere'nin tenha köşelerinde tarım işçilerinin yeni komünlerini kurma fikrini ve eylemini koydular; bunlar derebeylerini reddeden ve erkeklerin, kadınların ve çocukların da tam bir eşitlik içinde çalışıp yaşayabildikleri komünlerdi. Fransız devrimi, merkeziyetçilik yoluna girdiğinde, Bourbonlar'ınkinden daha koyu bürokratik bir devlet kurduğunda ve ilk defa silah altına alınma zorunluluğu getirdiğinde: Jacques Roux ve Enragès'ları gibi adamlar, demokratik yönetimin ilk baz'ı olarak gördükleri Paris'in yerel komünleri adına başkaldırdılar. Aynı tarihlerde İngiltere'de William Godwin -ilk anarşist filozof- kararların alınmasını tepedeki ve toplumun merkezindeki adamlara bırakan iktidar biçimlerinin tehlikelerini gördü. 'Political Justice' (Politik Adalet) adlı kitabında Godwin, delegeler meclislerinin genel önem taşıyan acil olaylar konusunda görüşmek için -nadiren- toplandıkları, merkezi bir yönetimin sürekli organlarının olmadığı, her mahal'in kendini ilgilendiren konuları açık konuşmalar yoluyla (çoğunluk kararlarıyla değil) düzenlediği ve sürtüşmelerin ad-hoc (o anda) kurulan mahkemelerle çözüldüğü ülkeler tasarlamıştı.

19. yüzyılın başında İngiliz ve Fransız ütopik sosyalistleri marksistlerin ve Auguste Blanqui öncülüğündeki devrimci sosyalistlerin aksine, monolitik endüstriyel ve politik örgütlenmenin karşısına küçük komünal birlikler tasarısını koymuşlardı: onların kanaatine göre bu birlikler, mevcut toplumun yıkılmasından önce gerçekleştirilebilirlerdi. O sıralarda Amerikan sınırı ancak Missisipi vadisine kadar uzanıyordu ve o zamanlar tuzakla avlanan avcıların ve tüccarların izci topluluklarının, izcilik döneminin sonuna kadar varolan madenci ve çiftçi girişimlerinin büyük ölçüde otonomiye sahip topluluklarda örgütlenmeleri, kendi sorunlarını kendilerinin halletmeleri, ve -kelimenin tam anlamıyla- yasaları kendi ellerine almaları söz konusuydu. İnsanların, yakın çevrenin şartlarına ad-hoc katılımla ve desantral organizasyonla uydukları bu topluluklarda; Avrupalı ve Amerikalı ütopik sosyalistler ve çeşitli hristiyan grupları, kendi kararlarını kendisi veren cemaatleri yeni, kardeşçe bir dünyanın temel taşları haline getirmeye çalıştılar. Etienne Cabet ve Charles Forier'in, Robert Owen ve Josiah Warren'in yandaşlarının hepsi, yüzlerce cemaatin ortaya çıktığı ve nerdeyse bir yüzyıl süren bu harekete katılmışlardı. Bu hareketin son dalgası kendini, Edward döneminde pasifik kıyısında -Finlı sosyalistler İngiliz Kolombiyası'na ait uzak Sointula adasında büyük bir cemaat kurduklarında- gösterdi. Bu zamandan yalnızca, safi toplumsal çerçeveleri aşan bir hedef gözeten dini cemaatler kalabildiler; bugün bile Kanada'daki Mennonit cemaatleri komünal otonomi ideallerine öyle bağlılar ki, bazıları çocuklarını kendi istedikleri gibi eğitebilmek için, güney-amerikadaki bölgelere yerleşmek üzere ülkeyi terk ediyorlar. Dünyevi cemaatlerin hepsi başarısızlığa uğradılar; buradan; desantral örgütlenmenin,

(*) İsviçre'nin Appenzell kantonunda bazı yasalar hala o zamandan kalma oldukları için, kadınların oy kullanma hakkı yoktur ve bütün nüfusun (!) meydanda toplandığı oylamalara yalnızca erkekler katıldığından yasayı değiştirme önerileri her defasında reddedilmektedir. (çn)

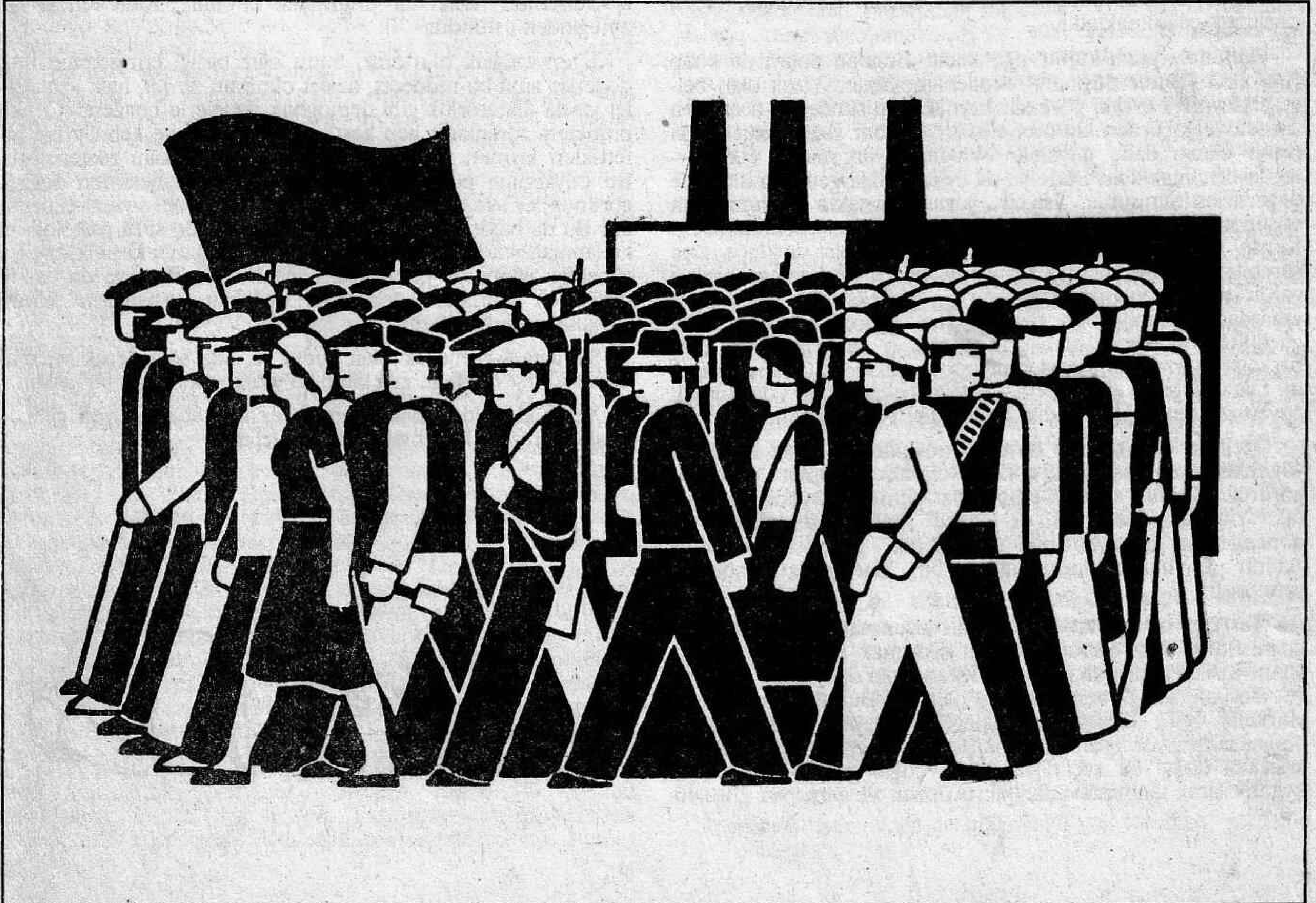
ütopik bir geleceğin düşlenilen ve bu yüzden belirsiz olan yapılarına yönelmek yerine bugüne, katılan insanların ihtiyaçlarına kök salması gerektiği dersini çıkarabiliriz.

Endüstri devrimini birçok büyük kriz takip etti ve bunlardan herbiri, kadınların ve erkeklerin dev politika'nın kabuslarından kaçıp insani ilişkilerin radikal özüne yöneldikleri kendi desantral hareketlerini de ortaya çıkardı. Hintlilerin bağımsızlık mücadelesinin sorunları Gandi'ye, köy cemaatleri temelinde bir toplum kurmak zorunluluğunu vaaz etme fırsatını verdiler. Çarlık Rusya'sındaki baskı, Kropotkin'i endüstri'nin ve tarım'ın, zenaate ilişkin ve zihinsel yeteneklerin bütünleştiği desantral bir toplum tasarımlarını geliştirmeye motive etti. İkinci dünya savaşı hem İngiliz hem de Amerikan pasifistleri arasında önemli cemaat hareketleri ortaya çıkardı: bunlar, savaşlarla dolu bir dünyanın serbest mekânlarında, aklıbaşında bir yaşamın hücrelerini kurmaya çalıştılar; ve Vietnam'daki gibi bir savaşı sürdürebilen bir toplumla çelişik olarak, Kuzey Amerika'da daha da geniş çaplı bir desantralizm ve komünalizm hareketi oluştu. Günümüzde insanlar eskisinden daha bilinçli bir şekilde desantral inisiyatiflerin şu veya bu biçimine angaje oluyorlar. Bunu yalnızca monolitik otoriterizme olan isyanlarından değil, 19. yüzyılda Proudhon ve Kropotkin gibi anarşistler tarafından öne sürülen, kararlara ortak katılım ilkesinin her alanda geliştirileceği yeni bir toplum biçiminin gerçekleşebilirliğine inandıkları için de yapıyorlar.

Modern ekonominin ve politik merkeziyetçiliğin ağır sonuçlar taşıyan ve tüyler ürpertici hataları böyle ortaya çıkmaya devam ettiği, devlet, bütün insani sevginin düşmanı olduğunu böyle açık bir şekilde kanıtladığı müddetçe; desantralizm süreci ve deneyimi de acil bir zorunluluk haline geldikçe daha geniş bir çerçeveye yayılacaktır. Desantral eylemler katı sosyal ve politik teorilerle, özellikle de marksistlerinki gibi nuh-nebiden kalmış olanlarıyla ne kadar az engellenirlerse, etkileri de o kadar kalıcı ve sürekli olabilecektir. Desantralizmin yaygınlaşmasının özellikle Hindistan gibi kırsal yaşamın daha hala başat olduğu ülkelerde; Japonya gibi fabrikaların desantralizasyonu'nun ve tarım ile endüstri'nin bütünleşmesinin daha fazla gelişme için zorunlu görüldüğü ülkelerde; ve batı dünyasının toplumsal parçalanmanın en üst seviyede olduğu ve desantralizmin en derinden etkili olabileceği bölgelerinde uygun görünüyor. Şehirlerin çürüyen merkezleri, modern tarım alanları ve otlaklar: bunlar, verimliliğin borsa kriterlerine riayet eden merkezi hükümetlerin tekrar diriltemeyeceği alanlardır. Çünkü kâr, insani değil, finansiyel bir karaktere sahiptir. Böyle bölgelerde, çevredeki nüfusun ihtiyaçları için çalışan esnek işçi grupları yaşamaya devam edebilir ve kendilerini toplumun sürekli yıkımı ve adım adım inşaası'na adayabilirler.

Ama gölgede her iş halledilemez. Kropotkin, Geddes ve Mumford'un başlattığı işi sürdürmek, politik ve endüstriyel merkeziyetçiliğin kendi kendini yıkıcı karakterini göstermek ve bir toplumun sadece birkaç bırakılmış köşede değil, bir bütün olarak nasıl tekrar esenliğe ve barışa kavuşturulabileceği, böylelikle insanların iktidarın -her iktidarın- taşları yerine kardeşçe sevginin ekmeğini yiyebileceklerini berraklaştırmak için, daha bir dizi teorik çalışma gerekecektir.

TRAFİK : 27 1/88'den çeviren: Tolga SEÇKİN

"MİS SOKAĞI CİNAYETİ"

Gaffar Çapanoğlu

Geçtiğimiz günlerde Mis sokağında Türkiye için pek de çarpıcı olmayan bir olay yaşandı. Türkiye için çarpıcı olmadığını söylüyorum, çünkü, bunlar ne ilk yakılanlar ne de bu denli tepkileri hakeden ilk olay.

Olayın belli bir kesimde çarpıcılık kazanması ve ucuz ifadelerle kınanması, lanetlenmesi bence olayın kendinden daha çarpıcı. Evet bence de kitabın yakılması kötü hatta aptalca birşey ama birilerinin kitabı insanın üzerine çıkarma çabası karşısında, elbet birilerinin de ayaklarının altına alması şaşılası bir durum değil. Neyse kitap yakanlar yeterince "utandırıldılar" zaten, biraz da kitapperestleri deşmek lazım.

Kitap herşeyden önce bir iletişim, daha doğrusu iletim aracı. Bu temel özelliğinden dolayı da diğer iletişim biçimlerinden üstün olmadığı gibi tek yanlı ve bundan dolayı olumsuz özellikler taşıdığı için yüzyüze ya da karşılıklılığı mümkün kılan ve ayrıcalıklılığı da doğurmayan diğer iletişim biçimlerinden olumsuz anlamda tehlikeli de. Ama ne yazık ki bu konuda önyargılar oluşturulmuş ve "cahil" kesime de birçok elden yayılmaya çalışılmaktadır.

Günümüz yazılı kültür ağırlıklıdır. Bundan dolayı da kitap yakanlara "kültür düşmanı" denilebilmektedir. Yazılı olan belgesel, kıymetli evrak, güvenilir kaynak statüsündedir -ticaretten siyasete-. Haberden kültürel alışverişe kadar yazılı belgeler -ki resmi olanın daha güvenilir olduğu önyargısından etkilenirüstün tutulmaktadır. Sözle ya da eylemle dile getirilen düşünce değersizleştirilmiştir.... Hiçbir yazılı kaynakta bulunmayan düşünce hep şüpheyle karşılanmış ve değer bulamamıştır. Kimse yanı başındakinin yeni ve güçlü bir düşünce öne sürebileceğini düşünemez olmuştur, çünkü hep uzman birileri vardır ve sen onlardan daha mı iyi bileceksindir. Tanıdık bir yazardan, güvenilir bir yayınevinden gelecek ki doğruluğu, güçlülüğü inandırıcı olabilsin. Çünkü o aynı zamanda "bir başkaları" tarafından onaylanmış gözükmektedir. Ona inanmakta ve değer atfetmekte yalnız olmadığını düşünmek güvensizlikten doğan "tasdik" ihtiyacının bir sonucudur.

Özellikle ülkemiz için biraz geriye gidersek yazılı iletişimin yoğunlaşmaya başladığı dönem olarak tanzimat sonrasını görürüz. Aydının zahmet edip halka gitmeye başladığı dönem bu. Yapmak istedikleri de "cahil" halkı aydınlatmak. O dönemlerden başlayan bu "misyonerlik" genç cumhuriyette "kültür devrimiyle" kurumlaşmış bir "öncü-aydın" tabakası yaratmıştır.

"Tarihsel olarak kitap, yapılanı savunmak üzere arkadan gelir. Bu kitabın herzaman haklı çıkarmak istediği ihtilalden sonra yazıldığı anlamına gelmez. Kitap belki daha önce yazılmış ve olaydan sonra benimsenmiş olabilir. Bunun tam tersine yitirilmiş bir davayı destekleyen kitaplar unutulabilir, önemsenmez, yok edilir ya da hiç yayımlanmaz. Böylece kitaplar arasında doğal bir seçim bazılarına çağın gerekli durumuna uygun olarak tanınma ve kalma; uyumsuz ve zamansız görülen öbürlerine ise unutulma yargısı verir. Eski Çin'de (Çağdaş Çin'de olduğu gib) parti görüşüne uymayan kitaplar isteyerek yakılırdı. İngiltere ve Amerika'da bu tür kitaplar beklenen satışı sağlayamayacakları düşüncesiyle hiç yayınlanmazlar"

Aydının ve kitabın sözünü ettiğimiz Osmanlı döneminden beri o üstlendiği "havayla" pek bağı olmadığını görebiliriz. Batıdan hemen kaptıkları fikirleri aktaran Jön Türkler hiçbir aydınlatmayla falan halk hareketi, geniş destek bulamamışlardır, iktidar çevresinin küçük hesaplarının adamları olmuşlardır. Cumhuriyetin oluşumu ve özellikle onun yatağı Kurtuluş savaşında kaç kişinin kitap okuyarak vatanını koruma yolunda aydınlandığını söyleyebiliriz, ya da Spartaküs köleliğin olumsuzluklarını hangi kitaptan öğrenip de başkaldırdı.

Biliriz, aydınlar hep bilimin yaşam için, teorinin pratik için, bilinçlenmenin eylem için yani bunları biraraya getirdiklerinde de kendilerinin halk için vazgeçilmez önemini vurgulamışlardır. Bu onların işidir, önyargısızdır. Bu önyargıları hiyerarşik işbölümünün temel bir prensibine dayanır: "Kafa emeği kol emeğinden üstündür"

Eğer soracak olursanız, bunu ağız birliği etmişcesine reddederler ama bu reddediş, devlet olmayan devlet, halk için devlet ya da diktatörlük gibi demogojik ifadelerle benzeşir. Çünkü pratikleri, aydınların hep kastlaşma eğilimini ve kendilerine atfettikleri kıymeti topluma kabul ettirme çabasını göstermiştir. Bu önyargının politik yansımaları değişik cephelerden değişik görünümler sunar. Bu görünümlerin ortak yanı siyasal elitizimdir. Bu da başarısızlık durumlarında kolaylıkla sürü psikolojisini kullanmalarına yol açar. Oysa olup biten şudur ki halk onların çobanlığı yerine ya geleneksel çobanlarını izlemiş ya da halkta böyle bir hareket sözkonusu değilken çobanların koyun kavgasına dönüşmüştür.

Sonuçta söylenecek olan şudur ki, söz söylenecek ve dinlenecek birşey olduğu gibi kitap da yazılıp okunacak bir şeydir.

Yeter ki, saldırganlara karşı ucuz lafazanlıkları yeri gelince bırakıp biraz da kol emeği kullanabilelim.

BİR PAZAR SOHBETİ

Ömer Belgesel

İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerimiz bugün milyonlarca insanı barındırıyor. Kimi Doğu'dan gelmiş, kimi Batı'dan, kimi yerli yerleşik, kimi de geçici olarak gelmiş. Özellikle İstanbul, çok renkli insanlarıyla kozmopolit bir yapı oluşturuyor. Bu yapı içerisinde bu insanların çoğu serbest meslek ile uğraşıyorlar. İşportacılıktan imalatçılığa kadar serbest meslek.

Pazarcılık bu meslek türünün en bilinenlerinden biri. Türkiye'de seyyar semt pazarı demek bir malın üreticiden tüketiciye en kısa yoldan ve az karla ulaştırılması demektir. İstanbul'un her bölgesinde semt pazarları kurulur. Konfeksiyondan sebzeye, elektronik eşyadan yabancı mallara kadar akla gelebilecek her şeyin bulunabildiği bu pazarlar aynı zamanda "gündelik hayatın" akıp geçtiği alanlardan birisi, hem pazarcılar hem de müşteriler için.

Bu yazıda pazar olayının bizi ilgilendiren yönü renkli kişilikleri ile pazarcılar. İstanbul'da pazarcı sayısı çok fazla, sözgelimi yalnız Maltepe Seyyar Esnaflar Derneği'ne kayıtlı 3500 civarında seyyar pazarcı var. Merak ettik, bunca insan neden tercihen pazarcılığa yöneliyor? Pazarcılık nasıl bir iştir? Gerçi bu soruların yanıtları kafamızda az çok vardı ama biz pazar gerçekliğinin yaşandığı yere gittik; pazarcılarla görüştük ama daha çok sohbet ettik. Zihnimizde ürettiğimiz bir çok varsayım da çöktü. İşte kağıda dökebildiğimiz kadarıyla "izlenimlerimiz".

Pazarcılar tezgahlarını sokak ortasında kuruyorlar ama onlar bu mekanı benimsemişler. Yanlarına gittiğimizde sanki bürolarına ya da evlerine gitmiş gibi oluyoruz; misafir gibi ağırlanıyoruz; çay, sigara ikram ediyorlar. Onlara sorduğumuz ilk sorulardan biri "pazarcılığın cezbedici yönü nedir?"di. daha sonra işlerini diğer çalışma biçimleriyle kıyaslamalarını istedik. Pazarcılığın tercih nedeni konusunda aldığımız yanıtlardan çoğu aynı mealdeydi.

Bu sorumuzu yıllardır pazarcılık yapan Hasan Kaya şöyle yanıtladı: "Emir altı ile serbest meslekte çalışmak bir olur mu? bir işçi fabrikasına bağlıdır, ben istersem tezgahımı kurarım istersem kurmam. "Pazarcı Hüseyin Göre de, pazarcılığın cazip tarafı serbest olman, karışanın görüşenin, amirin yok. Kendi kaderin kendi elinde. Bu işi 16-17 senedir yapıyor. Pazarcı Atom (bu lakabla anılıyor) ise başkasının yanında 300.000'e çalışmaktansa kendi işinde 100.000'e çalışmayı tercih edeceğini söylüyor. Atom Doğu'dan gelmiş ve Doğu'dan gelip de pazarcılıkta karar kılanları şu şekilde değerlendiriyor: "Bu insanlar gururludur, varlıklarından vazgeçerler de gururlarından vazgeçmezler." İsmail ise kendi işini yapmanın nasıl bir duygu olduğunu şu cümlelerle açıklıyor: "Kimseye kul olmadan yaşamak, üretenlerin yönetmesi gibi. Başında efendi istemiyorsun tabii. "Murat'ın deyişiyle "Kimse çalıştın çalışmadın demiyor".

Görüştüğümüz pazarcıların daha önce yaptıkları işe gelince, eski solculardan olduğunu söyleyen İsmail 30 senedir pazarcılığa "devam" diyenlerden. "Para kazandım mı yiyorum. Daha önce köydeydim. Mesleğim yok, mesleğim bu. Namaz kılmam, oruç tutmam, görmediğim şeye inanmam, materyalistim." diyor. Pazarlık yapmayı sevmiyor, "Herkes pazarlık yapıyor ben yapamıyorum. Herkes birbirini kandırmaya çalışıyor, ben yapamıyorum." Üstelik başka bir işi de var İsmail'in; "Bürom var, çağırıyorlar beni gitmiyorum. Büroda sıkılıyorum" Bir ara takılıyoruz kendisine "ayağımız uğurlu geldi, müşteriler çoğaldı" diyoruz. Hemen tepki gösteriyor bu lafımıza. Bize "kafanızda böyle inançlar varsa hemen atın, böyle şeylere inanmayın" diyor. Murat eskiden işçiymiş. 10 yıldır da pazarcılık yapıyormuş. "Daha önce fabrikadaydım çıkardılar, sendikal olaylar yüzünden. DİSK'i getirmek istemiştik." Pazarcı Hüseyin "Bizim bu yaptığımız iş bir merdivenin basamakları gibidir. 15 yıl önce işportacılık yapıyordum. Biraz para biriktirince tezgah kurduk. Daha ilerde imalatçılığa geçmeyi düşünüyoruz" diyor.

Pazarcılar arasındaki dayanışmayı merak ediyoruz. Dayanışmaya ilişkin sorularımıza farklı yanıtlar aldık. Pazarcılar arasında dayanışma kadar rekabet, birlik kadar bölünme de sözkonusuydu. Ama herkesin isteği aynı doğrultuda; dayanışma çok gerekli. Bir pazarcının ifadesiyle "dayanışma olmadan yaşama karşı savaşamazsınız, ot gibi olursunuz." Başka bir pazarcı dayanışma konusunda gönlünde yatanları şöyle anlattı: "pazarcılar bir aile gibi olmalı. Mesela bir esnaf arkadaş hasta oluyor, kimse sormuyor, neyin var?, neden gelmedin?, bir şeye ihtiyacın var mı?. Tam tersine bazı arkadaşlar onun yerine göz dikiyorlar." Çok para kazanmaktan başka bir şey düşünmeyen bazı pazarcılar için dayanışma sadece sözde kalan bir şey oluyor anlaşılan.

Hemşehrilik dayanışma için önemli bir rol oynuyor. Ayakkabıcı Cengiz hemşerini sevmesen dahi öteki adama karşı haksız olsa da destekliyorsun, haklı çıkarmaya çalışıyorsun derken bunu vurguluyordu. Çaycı Zeki bu konuda daha kötümser; "Bizde birlik ve beraberlik hiç yok, kaba kuvvet var. Hangi düşen esnaf arkadaşa yardım edildi. Ne dernekte ne belediyede suç var. Suç esnafta, verdiği paranın hesabını sormuyor. Birlik beraberlik olsa, arkamda bir destek olsa gerekirse başımızı da ağrıtırız. Başımız her gün kırılacağına bir gün kırılsın. Dernek bir mafya gibi parasını topluyor ve hiç bir şey yapmıyor." Bu sözlerden anlaşılacağı gibi pazarcıların önemli bir sorunu da kendi dernekleri. Esnaftan çok devleti temsil ediyor bu örgüt. Pazar esnafı ödedikleri aidat ve bağışların nereye gittiğini merak ediyorlar. Bu konuda onlara hiç bir bilgi verilmiyor.

Pazarcılık hiç de kolay bir iş değil. Sabahın köründe kalkacaksın; yağmur çamur demeden tezgahını kuracaksın; belediye ve dernekle iyi ilişkiler kuracaksın; müşteri bekleyeceksin vb. Bir hastalık ya da işi bırakma durumunda sosyal güvence de yok. Ama pazarcılık bir "hastalık", bir esnaf böyle diyor. Bu hastalığın nedenini kendisi de bilmiyor. Aklına gelen ilk neden "açık hava" Hasan Kaya'da açıkhavasız yapamayanlardan. "Ben açık havaya alıştım, kapalı bir yerde bir saat kalsam hasta olurum. Ben evde de kalamam bahçeye çıkarım".

Yukarıda "zihnimizde ürettiğimiz bir çok varsayım" görüşme

sırasında "çöktü" demiştik. Bu varsayımlardan ikisi şuydu:

a) Pazarcılık yapan bireyler bu işi sadece "kendi kendinin patronu olmak" için seçmiştir.

b) Pazarcılar arasında rekabetten çok dayanışma sözkonusudur. Bu varsayımlarımız doğru çıkmadı. Öncelikle sınırlı bir ücretle çalışmaktansa ticaret yaparak daha çok kazanma isteği öne çıkabiliyordu. İkincisi pazarcılar dayanışmadan çok rekabet içindeydiler ve dayanışma da bazan ekonomik çıkar temelinde gerçekleşiyordu.

Özet olarak pazarcılar bizim "kendi kendinin patronu olmuş" insanlar değillerdi. Bir pazarcının da ifade ettiği gibi bir adamın "patron" olabilmesi için önce kendine ait bir yerinin olması gerek. Oysa yer belediyenin. Ve "belediye veya zabıta ile takıştığında sana yervermiyebiliyorlar."

Galiba en doğrusu, bütün pazarcıları kapsayacak genellemeler yapmak yerine tek tek söylenenler üzerine düşünmek. Sözgelimi pazarcı Atom'un söyledikleri "Bu insanlar gururludur, varlıklarından vazgeçerler de gururlarından vazgeçmezler." Demek ki Atom'un sözünü ettiği insanlar çıkar ve kar güdüsüyle hareket etmiyorlar. Önce gururlu olmak sonra varlıklı olmak istiyorlar. Yani bazı ekonomistlerin görmek istedikleri gibi "homo ekonomicus" olmayı reddediyorlar. Onlar çok kazanmak istemiyorlar, onurlarını koruyarak kazanmak istiyorlar; kimseye kul, köle olmadan. Bu insanlar bu yüzden egemen ideolojiye göre "feodal bir takım değerleri hala muhafaza etmeye çalışan geri unsurlar" olarak görülebiliyorlar.

Bu tutum tam da insanları "çıkarcı yaratıklar" olarak gören anlayışın kendisidir. Evet insanlar, özellikle mevcut ilişkiler içinde önce çıkarlarını düşünmek zorundadırlar. Bir yerde para onurlu yaşamanın araçlarından biridir. Çalışmanın türüne bakılmaksızın, çalışmanın yüceltildiği bir ortamda pazarcılar "tembellik hakkı"nı savunuyorlar. Tabii adını böyle koymuyorlar. Ama canımın istediği gün çalışırım diyorlar. Kuşkusuz pazarcılık sadece kendi kendinin efendisi olmak isteyen insanların seçtiği bir iş değil. Hangi nedenle bu işe başlanırsa başlansın (işin içine girildiğinde) bu çalışma tarzı insanları etkiliyor ve değiştiriyor. Bu çalışma tarzı da zorunlu çalışmadan farklıdır. Bu üretim düzeninde üretim bir zorunluluk alanıdır. Üretim zorunlu bir angaryadır. Üretim alanında işçiler bu zorunlu çalışmaya tâbidirler. Fakat bu durum zorunlu çalışmanın egemen olduğu üretim alanından uzak durmaya çalışan "serbest meslek" sahipleri için sözkonusu değildir.

Efendisiz'in çıkış yazısında (Niçin Efendisiz) efendisizlerin konuya yaklaşımını özetleyen aşağıdaki alıntıyla bitirelim yazımızı:

"Türkiyeli liberterler "sıradan" işçi, memur ya da işsizin "kendi kendimin patronu olmak istiyorum" cümlesindeki özgürlük ve efendisizlik istemini görmek zorundalar. Onu tanımak, kendi kendilerine sokaklarda niye bu kadar çok seyyar satıcı, havalı tüfek attırıcısı, tombalacı, sucu vb. olduğunu sormak zorundalar. Aksi halde devrimin bu tek dayanağını, çağımızdaki toplumsal devrimin gerçek tek savunuru olan liberterler de gözden yitirmiş olacaklardır."

ANARKO-SENDİKALİZME BİR BAKIŞ

Kara'nın ve Efendisiz'in ilk sayılarından bu yana uluslararası liberter hareketin önemli bir kesimine yeterince yer veremedik. Bu kesim anarko sendikalizm genel başlığı altında toplanabilir. Bu kesimin görüşlerinin tümüne katılmasak da (özellikle işçi sınıfı ve sınıf mücadelesi gibi kavramlar çerçevesinde), bu hareket her zaman liberter hareketin önemli bir kesimini oluşturmuş ve bugün de öyledir. Bu, nedenle bu sayımızda İspanya'dan ve Fransa'dan bu kesimin etkinlik ve politikalarına ilişkin örnekler getiriyoruz. Fransadan getirdiğimiz örnekler bir tartışmaya aittir. Bu çeviri ve tartışmaların gerek fabrika mekanına ilişkin ve gerekse de neo-faşizme ilişkin öneriler getirdiği inancındayız.

CNT-AIT ULUSAL KOMİTESİ ULUSLARARASI İLİŞKİLER SEKRETERİ PACO CABELLO İLE YAPILAN RÖPORTAJ

Çeviren: Tolga Seçkin
Kaynak: Schwarzer Faden

?- İspanya'daki mevcut toplumsal durumu kısaca tasvir edebilirmisin?

Paco: İspanya'da 10.5 milyon işçiye karşılık, resmi olarak kabul edilen 4 milyon işsiz var. Toplam 6 milyon ispanyol oldukça yoksul sayılıyorlar. Yoksulluk ve işsizlik, özellikle Estremadura, Andaluzya ve Kastilya eyaletlerinde hüküm sürüyor. Yalnızca Andaluzya'da 250.000 insan işsiz.

İşsizlerin ayda 320 DM tutarında bir ışsizlik parasına hak kazanabilmek için yılda 60 gün çalışmaları gerekiyor. Bu düzenleme her ailede bir kişiyle sınırlı. Eğer ailenin iki ferdi işsizse, çifte işsizlik parası almak olanağı yok. Bu 60 günlük zorunlu çalışmada dayatılan şartlar ister istemez kabul ediliyor.

?- Mevcut durumun nedenlerini nerede aramak lazım?

Paco: CNT-AIT bu durumdan sorumlu olarak hem hükümeti, hem işverenleri hem de reformist sendikalar UGT (sosyalist) ve CCOO (komünist)'yu görüyor. Sonuncular, işçilerin genel şartlarının kötüleşmesine yol açan bir sosyal pakt'ı imzaladılar. (1977'den -Moncloa Pakt'ından- beri satın alma gücü %17 düştü.)

?- Fabrikalardaki durum nasıl?

Paco: 1976 öncesi faşist dönemin dikey sendika yapıları aynen kaldılar.

UGT ve CCOO'da bu durumda bir değişikliğe istekli görünmüyorlar.

Her dört yılda bir, CNT-AIT'in her seferinde karşı kampanyalar düzenlediği (1978, 1982, 1986) fabrika konseyi seçimleri yapılıyor. Çalışanların yalnızca %10'u sendikal olarak örgütlü. UGT, CCOO ve CNT-Valencia, bir kere seçildikten sonra artık dört yıl boyunca taban çalışmasına gerek duymayan fabrika konseylerine katılıyorlar. CNT-AIT bunun karşısına bir alternatif koyuyor: Fabrika seksiyonları.

?- Fabrika seksiyonlarından ne anlıyorsunuz? Söz konusu olan, CNT'nin fabrika grupları mı?

Paco: CNT-AIT, bulunduğu fabrikalarda, işçi genel kurullarını toplantıya çağırıyor. Bunlara, -isminden de anlaşılacağı gibi- o fabrikada çalışanların hepsi katılabilir. Gerçi fabrikadaki CNT seksiyonu (CNT fabrika grubu) önerilerde bulunuyor, ama son kararı veren kurul (fabrika seksiyonu) oluyor. Fabrika seksiyonu bir talepler listesi hazırlayabilir ve böylelikle fabrika konseyinde ve işletme yönetiminde muhatap olarak yer alabilir.

?- Yani, fabrika çapında, işveren yönetimi ve fabrika konseyi dışında, resmi olarak kabul edilmiş üçüncü bir muhatap mı var?

Paco: Fabrika seksiyonun, 1976'da iş yasasının paragraflarında bir boşluk bulunduğu görülünce, CNT-AIT'in mücadelesiyle kazanıldı. Yasada, işçiler ve sendika statüsü çok belirsiz olarak tanımlanmış.

?- Buna göre, bütün sendikalar, örneğin sarı sendikalar da fabrika seksiyonları kurma olanağına sahipler mi?

Paco: Evet, elbette, ama yalnızca CNT-AIT bunu ciddiye alıyor. Diğerleri, fabrika konseyi aygıtıyla, tabanları tarafından rahatsız edilmeden davranmayı yeğliyorlar. Yine de bu arada UGT ve CCOO, sürekli üye kayıpları yüzünden, iki düzlemde de çalışıp çalışmayacaklarını düşünüyorlar.

?- CNT-AIT, fabrika seksiyonları kurabilmek için kendisini yasallaştırmak zorunda mı kaldı?

Paco: Hayır. Yasallaştırma yalnızca halen yada bir ara güçsüz olduğumuz fabrikalardaki üyelerimiz için bir araç, bir nevi yardımdı(r).

İspanya'da bir sendikanın tescil edilmesi için bir müracaat yeterlidir. Sendikanın sözleşme yetkisine sahip olması da şart değildir.

?- CNT-AIT, fabrika seksiyonlarının örgütlenmesiyle, üye sayısını arttırabildi mi?

Paco: Son zamanlarda alınan ilk olumlu sonuçlar, daha çok başka nedenlere dayanıyor: -CNT delegelerinin, fabrikalardaki bütün taraflarca muhatap alınması artıyor, -gittikçe daha fazla fabrikada CNT lokalleri açılabiliyor, -fabrika seksiyonları iş sözleşmelerinin sonuçlandırılmasında, konuşma hakkına gittikçe daha sık sahip oluyorlar.

?- Son genel grevin (Aralık 88) belirleyici nedenleri nelerdi?

Paco: Sosyal pakt'lar, toplumsal durumun sürekli kötüleştirilmesini pekiştirdiler. Bu, durumun 1988'de iyice vahimleşmesine yol açtı. Son üç yıldır, ancak her sekiz kişiden birinin sağlam bir işi var. Vahimlik, işini kaybetmekten duyulan korkunun artması anlamına da geliyor, ki sendikal örgütlenmeden korkmak olarak da tezahür ediyor.

?- Tasarı halindeki, gençliğin çalışmasını teşvik etme yasası, ne dereceye kadar bu bağlamda ele alınabilir?

Paco: Bu yasa, genç iş gücünün (18-26 yaş arası), asgari ücretle ve sosyal hakları verilmeden istihdam edilmesi anlamına geliyor. İşverenler, işe alınan her yeni genç için devletten bir prim alıyorlar.

Bu gençler ancak 16 ay süreli bir iş sözleşmesine sahip olabiliyorlar, (işgücü-rotasyonu). Bu, işverenlerin devlet tarafından teşvik gören ücret baskısı yoluyla sübvanse edilmeleri anlamına geliyor. Yalnızca iş yasalarının değiştirilmesi sayesinde, 1986-87 zaman diliminde, işverenlerin kârları üç misli arttı.

?- 'Sosyalist' bir hükümette, işverenlerin kârlarının üç misli artması nasıl oluyor ve reformist sendikalar buna ne diyorlar?

Paco: 1981'de devlet gücü klasik sağcılardan, yeni sağcılara, gerçekte neo-konservatif olan sözümona İspanya Sosyalist İşçi Partisi (PSOE)'ne devredildi.

Sosyalist UGT 1988'e kadar sakıngan davrandı, ama sonra tıpkı CCOO gibi, büyük üye kayıpları sonucunda, kendini hükümetin ekonomi politikasına karşı bir genel grev ilan etmeye mecbur hissetti.

PSOE, UGT'de örgütlü olan parti üyelerini genel greve karşı harekete geçirmeye çalıştı. Bunda ancak kısmen başarılı oldu. UGT, derhal, grev karşıtlarını atarak tepki gösterdi.

?- Daha küçük sendikalar da greve katıldılar mı?

Paco: CNT-AIT'den başka yerel sendikalar da (Basklı, Galiçyalı) genel grev çağrısı yaptılar, sarı sendikalar elbette değil. CNT-AIT grevin başlamasından önce, İspanya'nın bütün bölgelerinden delegelerin tartıştığı bir genel toplantı örgütledi. Bizim için bunun sembolik bir grev olacağı tamamen açıktı. Çünkü değişiklikler yalnızca her günkü sürekli mücadele (lucha-continua) sonucunda başarılabilirler -yoksa bir günde değil!- Buna rağmen CNT-AIT grevi destekledi ve bundan yola çıkarak işsizliğe ve sosyal paktçılığa karşı kendi propagandasını yaptı.

?- Grevin gidişatı hakkında birşeyler söyleyebilir misin?

Paco: İspanya adeta durmuştu. Artık hiç çalışılmıyordu, uçaklar, demiryolları, TIR'lar, otobüs ve taksiyle yapılan ulaşım durdurulmuştu. Yalnızca hastahanelerde ve elektrik işlerinde, organize edilmiş bir minimal hizmet sürdürüldü. Ayın 13.'ünü 14'üne bağlayan gece, televizyonda görüntü kayboldu. Gerçi UGT ve CCOO bir televizyon hizmeti garanti etmek istediler, ama işçiler bunu kaale almadılar ve ekranları 24 saat süreyle kararttılar.

?- Grevciler arasında atmosfer nasıldı?

Paco: Büyük bir şevkle katılındı. Daha sonra bunu takip eden küçük grevler oldu, ama işçi mücadelesinde bir yükseliş görülmedi. Duygusal yönden de özel bir yükselişten sözedilemez, daha çok bir genel grev sonrasında olduğu gibiydi, (sonuncusu 86'da olmuştu), çeşitli yerlerde grev gözcüleri ile polis arasında çatışmalar da oldu.

?- Grev ne derecede başarılı oldu?

Paco: Birincisi, "Plan Jovenil" (Gençlik Çalışmasını Teşvik Yasası) durduruldu, ama geri çekilmedi; yani, gençler şimdilik işçi hareketini bölmek için kullanılmayacaklar. İkincisi ücretler biraz arttırıldı -geçen yıldan daha fazla, talep edilenden daha az-

?- Son zamanlarda gençlik ve işçi hareketlerinin birlikte yükselmesinin koşulları var mı? Burada 1987 öğrenci ve üniversiteli hareketini de düşünüyoruz.

Paco: Çalışan ve çalışmayan gençliğin hareketi arasında ayrım yapılmalı. Gençliğin çalışan kesimi öncelikle "Plan Jovenil" yüzünden harekete geçti. Şu anda İspanya'da çok az ve üstelik güçsüz gençlik örğütleri var. Hem işçi Hem de genç olmak bir suç.

?- CNT-AIT çevrelerinde, sendikal hareket içindeki olası bir değişmeye ilişkin bir değerlendirme var mı? Bir UGT ve CCOO ittifakı mümkün mü?

Paco: Şu anda, yeni gelecek 5 yıl PSOE ve UGT'nin toptan bir ayrılması olmayacak, ama birbirleriyle ilişkileri değişecek. Ama belki UGT'nin sol kanadının bir kısmı CCOO'ya geçecek. Biz öncelikle, UGT ve CCOO'nun yeni bir sosyal pakt imzalayıp imzalamayacaklarına bakıyoruz. Eğer imzalarlarsa CNT-AIT buna karşı bir kampanya yürütecek ve görünüşe bakılırsa bu bütün fabrikalarda doğrudan eylemlere dönüşecek.

?- CNT-AIT'e gösterilen ilgide, grev öncesi ve grev süresince aldığı tavırdan ötürü bir artış oldu mu?

Paco: Devamlı ve küçük çapta bir kayma mevcut; hem genç ve henüz örgütlenmemiş işçiler arasından, hem de UGT üyeleri yani anarşist olmayan ama değişmek isteyenler arasından. Açıkça belirtelim ki biz işçilerin anarko-sendikalist örgütüyüz, anarko-sendikalist işçilerin anarko-sendikalist örgütü değiliz. Bu grev gibi bir günlük eylemler, işçilerin örgüt değiştirmesinde pek etkili olmuyorlar. Buna daha çok ***lucha continua*** ile etkide bulunulabilir.

Grevin arifesinde CNT-AIT mitinglerine büyük katılım oldu. Örneğin UGT ve CCOO'nun tabii ki miting düzenlemediği Salamanca'da iki miting'den birine 1500 diğerine 2000 kişi katıldı. Yeri gelmişken ekliyeyim, özel olarak CNT-AIT mitinglerine polis saldırıları oldu. Bütün İspanya'da tutuklanan 137 kişiden 35-40 kadarı CNT-AIT üyesiydi.

?- Son olarak, İspanya'da AET'ye ve gelecek Ortak Pazar'a ilişkin tepkiler duyulup duyulmadığını öğrenmek istiyoruz.

Paco: Maddeler halinde söylersek: Fiyat artışlarına (özellikle temel gıda maddelerinde), bir katma değer vergisinin konulmasına, bazı tarım ürünlerinin sınırlandırılmasına, tarım işçilerinin iş sahalarının azalmasına ve çiftçiliğin yok olmasına karşılık düşen şey, örneğin arabaların ve uçakların ucuzlaması. Sorunlar açıkça çok yönlü ama UGT bütün bunları hala açıkça tartışmadı. CCOO'da yalnızca tek tek insanlar AET'ye karşı...

CNT-AIT'in gelecekte AET'ye karşı daha etkili olması gerekiyor. 1989'da AET sorunu üzerine ülke çapında bir kongre yapacağız. AET Avrupasının IAA (veya AIT) de biraraya gelmiş olan anarko-sendikalist seksiyonları, Ortak Pazar'a karşı birlikte bir kampanya başlatacaklar.

İŞÇİ SINIFI VE AŞIRI SAĞ

"Ranouvau Syndical 68"

Bu yazıda ağırlıklı olarak FN'in toplumsal tabanını, özellikle işçi bileşenini ele alacağım. Burada püf noktasını iki soru oluşturuyor: FN, niçin işçi kesiminde kendini seçen ve hatta radikal bir taban kazanabildi? Aşırı sağcılığın kesimindeki bu yayılmasıyla nasıl mücadele ederiz?

Aşırı Sağın İşçi Kesiminde Yayılması İçin Nedenler:

Fransa'nın ve Batı'nın tamamen içinde bulundukları kriz, işçi kesimlerindeki sağ radikalizme kaymayı kolaylaştırıyor. Kriz kendisini bütün bir stratejik boşlukla açığa vuruyor: politik ve sendikal organizasyonlar kapitalizme karşı ne devrimci ne de reformist, hiçbir stratejiye sahip değiller. Bu stratejisizlik, örgütlerin, işçi sınıfına yönelik kapitalist hücumun karşısına herhangi bir şey koymalarını imkansız kılıyor. Bu saldırı, iş sözleşmelerinin iptallerinden, hayat standardının kötüleştirilmesinden, işçilerin savaştan sonra mücadeleyle elde ettikleri hak ve kazanımlara saldırmaktan oluşuyor.

Bu stratejisizlik, krizden doğrudan doğruya etkilenen işçi kesiminin üzerindeki etkilerinin azalmasına da yol açıyor. İşçi hareketinin zayıflaması, işçi sınıfının, çalışma ve varoluş koşullarının tehlikede olduğu bir anda karşı karşıya bulunması bakımından özellikle kötüdür. İş süreçlerinin otomatikleştirilmesi, çalışma gruplarının yeniden düzenlenmesi, iş gücü için yeni yönetim biçimleri, güçlü ve sürekli bir işsizler oranı'nın ve vadeli çalışma, part-time çalışma gibi atipik çalışma biçimlerinin geliştirilmesi vb. vb. bütün bunlar, sömürünün ve işverenlerin iktidarının bu "yeni" biçimleri, işçi sınıfı kendini bunlara karşı korumayı bilmeden veya karşı etkide bulunamadan olup bitiyor. Bütün bunlar, işçi sınıfı içindeki kalifiye olanlar ve olmayanlar, gençler ve yaşlılar, erkekler ve kadınlar ve tabii ki yabancılar ve yabancı olmayanlar gibi çeşitli gruplar arasındaki bölünmenin kötüleşmesi sonucunu veriyorlar. Kendini ırkçılık, cinsiyetçilik, patriyarkalizm şeklinde ifade eden rekabet ve sınırlamalar burdan kaynaklanıyorlar... Bu şartlar altında birleşmiş bir işçi sınıfı düşünülemez.

Güvensizlik duygusu ve varoluş korkusu, işçi sınıfının genel zayıflaması ile birlikte olunca aşırı sağcı düşünce için ön koşulları yaratıyorlar. Örneğin kademesinin düşürülmesi korkusu, veya onları elde etmek için çok ter dökmüş olan birisine çok şeyler ifade eden ev veya otomobil gibi şeyleri kaybetme korkusu. Bu korkular güvenlik ihtiyacını keskinleştiriyorlar. Aynı zamanda basın tarafından abartılan ve sağcılarla aşırı sağcılar için bulunmaz bir nimet olan küçük suçlara karşı da yönelik olmak üzere, savunma hazırlığını keskinleştiriyorlar.

Bir günah keçisinin aranmaya başlanmasına yol açan psikolojik koşullar yaratılıyor. Ve bu, kural olarak, insanın kendisinden daha zayıf olan birisidir.

Bu gözden çıkartılma korkusu, "solcu" hükümet krizden çıkmayı sağlayacak durumda olmadığı için daha da güçlenmektedir. Bu yüzden aşırı sağcıların özellikle "solcuların" hükümette olduğu dönemde ortaya çıkması şaşırtıcı değildir.

Böylesine tedirgin bir seçmen kitlesi, politikaları yegane alternatifi oluşturan sağcılar için çantada keklikti. Sözü edilen faktörler, gelişmiş kapitalist ülkelerde tipik olan, işçi sınıfında bir özdeşleşme bunalımına yol açtılar. Bu kriz içinde işçi hareketinin bölümleri, maddi, manevi ve politik eğilimlerini kaybettiler: işyeri, meslek, çalışma: FN'in tezleriyle özdeşleşmeleri yeni bir kollektiflik vaad eder gibi görünüyor: işçi hareketinin artık sunamadığı koruyucu özdeşlik millet'te veya batı'da aranmaktadır.

FN'in İşçi Kesiminde Yayılmasıyla Nasıl Mücadele Edilir?

Bu varsayımlar altında, aşırı sağcılıkla mücadele etmek için alınan önlemlerin tamamen yetersiz oldukları açıkça anlaşılacaktır. Bu önlemler şimdiye kadar insan hakları örgütleri tarafından; geleneksel hümanist ve demokratik değerleri, tolerans ve başkasına saygı'yı, yasa karşısında eşitliği, dayanışmayı vb. savunmak amacıyla alınmışlardır. Böylesine bir ideolojik mücadele, işçi sınıfının çıkarlarını koruma anlamında kesinlikle gereklidir. 1. Çünkü tarih, kapitalit sistemler içinde demokratik olanının, işçi sınıfının örgütlenmesi ve mücadelesi için daha iyi olanaklar sunduğunu göstermiştir. 2. Çünkü demokratik özgürlüklerin her kısıtlanışı, sınıf üzerinde çok daha kötü saldırıların bir oyunu ve ön koşuludur. Aşırı sağın yükselişi esas olarak seçmen oylarının artışı ile değil, uzun süredir ayıplanmış olan -öyle ki hiçbir politik tartışmada ortaya çıkamamış olan- sağ ve aşırı sağ değerlerin tekrar meşrulaştırılmış olmalarıyla ölçülmektedir. Kötü olan, ırkçıların varolduğu gerçeğinden çok (onlar her zaman vardılar), ırkçılığın politik bir düşünce olarak görülüp, böyle muhatap alınması gerçeğidir. Weimar Cumhuriyeti örneği, bize anti-demokratik fikir ve güçlerin, politik tartışmalardan dışlanmadıklarında, bir demokrasiyi demokratik yollardan yokedebileceklerini göstermiştir. Bu yüzden demokratik ve hümanist gelenekleri savunmak ve aşırı sağın tematiğini marjinal hale getirmek zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Sözü edilen mücadele ne kadar önemliyse de, işçi sınıfının özgün sorunlarını gözönünde bulundurmadığı için bir o kadar da yetersizdir. Bir işçiye demokratik ideolojinin avantajlarını sunmak, ya da onu anti-ırkçılığın ırkçılıktan daha ahlaklı olduğu konusunda ikna etmek, eğer o işsizse onu iş sahibi yapmayacaktır. Bu yöndeki çabalar başarısızlığa mahkumdur ve aynı zamanda hümanist ve demokratik ideolojilerin içi boş sözler ve hatta yalanlar olarak etkimesine neden olabilirler.

Yani, yukarıda belirtilenlerin yanında, işçi sınıfının doğrudan ihtiyaçlarını da göz önünde bulunduran bir mücadele yürütülmelidir. Bu ilave mücadele, FN'in milliyet ya da göçmenler politikasına ilişkin programına göre daha az bilinen ekonomik ve sosyal programının teşhir edilmesiyle başlayabilir. İşçilere, FN'in iktidara gelmesinin ya da ulusal veya yerel alandaki politik kararları etkileyecek kadar güçlenmesinin işçilerin menfatine olmadığının açıklanması gereklidir. Çünkü bu durumdan ilk mağdur olacaklar onlardır. FN'in, rahatlatıcı bir liberalizm içeren, ekonomik ve sosyal programı, diğerlerinin yanında şunları da içermektedir.

Asgari ücretin ve azami çalışma süresinin ortadan kaldırılması, süresi dolmuş iş sözleşmelerinin feshinin kolaylaştırılması, özel hastalık sigortaları, grev hakkının kısıtlanması, sendika tekelinin, fabrika sendikaları lehine sonuçlandırılması.

Bunun dışında, iş yerinde ve özel hayatta, büyük zaman harcayarak ve sabırla, toplumsallaşmayı ve dayanışmayı sağlayan birleştirici, sendikal ve politik ilişkilerden oluşan toplumsal ağın yeniden inşası gerçekleştirilmelidir. Bireyin ve ailenin, özellikle işsiz veya meteliksiz olanların, artan izolasyonuyla mücadele etmek gerekmektedir.

Görmüş olduğumuz gibi, böylesi bir izolasyon daima psikolojik ve politik geri adımlara yol açmaktadır. Aynı şekilde, çalışma ortamında aşırı sağcıların işgal edebilecekleri "serbest mekanların" oluşmasını da engellemek gerekmektedir. İşçi sınıfının parçalanmasına karşı savaşılmalı ve işsiz ve meteliksizlerin ekonomik ve sosyal açıdan marjinalleşmeleri önlenmelidir. Bu mücadeleler öncelikle "güvenlik ağının" oluşturulması ve güçlendirilmesi gibi savunmacı bir amaca sahip olabilirler. Bu, yasal hastalık sigortalarının özeller lehine ortadan kaldırılmalarına karşı muhalefet anlamına da gelmektedir.

Diğer bir amaç da iş süresinin kısıtlanması olmalıdır, çünkü bu işsizlik sorununun çözümü için biricik kalıcı çözümdür.

Ayrıca, sınıfın bölünmesi, ancak işsizliğin ortadan kaldırılmasıyla engellenebilir. Çalışmaya ilişkin birçok bakış açısı yeniden değerlendirilmek ve tartışılmak zorundadır; örneğin toplumsal açıdan, üretilmesi gerekli olanlar nelerdir? Aynı şekilde çalışma kült'ü de: birçok oluşumun merkezinde çalışma yer almaktadır.

Sonuç olarak, aşırı sağcılıkla mücadelenin, esasen işçi hareketini yeniden oluşturmaya dayanan amacın bir yönü olduğunu saptıyoruz. Bunun için, amaçlar, stratejiler, mücadele ve örgütlenme biçimleri yeniden tanımlanmalıdır; bunun yapılması, bu yazının çerçevesini aşmaktadır. Aşırı sağın işçi sınıfı içinde yayılması tehlikesi, ancak sınıf mücadelesinin yollarını yeniden bulan ve işçi sınıfına yönelik saldırılarla mücadele edebilecek güçlü ve yaratıcı bir işçi hareketinin kurulması ile bertaraf edilebilir.

Cevap:

PANZEHİR: İŞÇİ MAHALLELERİNDE DAYANIŞMACI EYLEM

Jean Louis
CNT-AIT Bordeaux İşsizler ve geçici işçiler kollektifi'nden.

'Renauveau syndical 68'den alınan metin, işçilerin sağa gittikçe daha çok oy vermelerinin nedenlerini özenle analiz ettiği için çok ilginç. Yine de, benim için önemli olan iki noktanın altını çizmek istiyorum:

- Bu mücadelede ağırlık nereye verilmelidir.

- Biz, toplumsal hareketin yeniden inşasına hangi temelde katılıyoruz?

1. Hangi Anti-faşizm, hangi mücadeleler?

Biz anarko-sendikalistler ve bize sempati duyanlar açısından, örgütlenmelerimizin, düşüncelerimizi paylaşan herkesin, sonra -çok kişi olduğumuzda- devrim yapmak için, orada kendilerini dile getirdikleri bir çeşit getto'lara dönüşmelerini engellemek bir gerekliliktir. Çok az olduğumuz ve aslında bulunmak istediğimiz her yerde olamayışımız, bizi, tabanda -herkesin çalıştığı ve yaşadığı yerde, etkili olmaktan bir nebze bile alıkoyamaz. Örneğin bizim yerel derneklerimiz, ortak eylemlerin kararlaştırıldığı yerler olmaktan çok, fabrikada ve özel yaşamda olup bitenlerin aktarılmasının (konuşulup görüşülmesinin) mekanları olmalıdırlar.

Aşırı sağcılığın yayılmasına karşı mücadeleyi, ırkçılığa karşı mücadeleyle birleştirebilmek için işsizler kollektifimiz belirleyici bir rol oynamalıydı ve biz işsizliğe karşı bildiriler dağıtmak ve garanti edilmiş bir asgari ücret, ücret tarifeleri vb. gibi şeylerin talep edildiği eylemler yapmakla yetinmemeliydik.

Elbette, işsizler komitemizin gelişmesi için genel bir propaganda gereklidir, fakat biz aynı zamanda doğrudan doğruya kendi mahallelerimizde etkin olmayı öncelikli bir hedef olarak koymalıyız. Aşırı sağcılığın ve ırkçılığın artması, ilk ağızdan ekonomik krizin bir sonucudur. Eğer aşırı sağcılar bizim alanımızda oy toplayabiliyorlarsa, bu bizim mücadelenin yürütülmesi gereken yerde olmadığımızdandır. Irk düşmanlığını ve aşırı sağcılığı, mahalle meclisleri oluşturarak, ve elektrik kesmelerine, mahalleden çıkartmalara mahallinde karşı çıkarak, doğrudan doğruya mahallelerdeki yaşamı ele alan mahalli gazeteler yayınlayarak, kültürel etkinliklerde bulunarak, Fransızları ve göçmenleri -işsizlik konusunda yapmış olduğumuz gibi- eylemde birleştirerek durdurabiliriz. Bir ailenin oturduğu evden kovulmasını hep birlikte engellersek, ortak eylem yoluyla dayanışmayı gerçekleştiririz ve aynı zamanda ırk düşmanlığını kökünden zedeleriz ve kapitalizmin yol açtığı zararlara karşı saldırgan bir tutum almış oluruz.

Bu yüzden derimi yüzseler bile, bu eleştiriyi Ulusal Antifaşist Koordinasyon (SCALP) daki yoldaşlara yöneltiyorum. Gerçi, düşüncelerinin bizimkilerle benzer olduğunu biliyorum, ama Le Pen'e karşı mücadele, onun seçim mitinglerinde verilmiyor, çünkü bu gösteriler genellikle çok az insanı çekiyorlar. Eğer biz, onun ırkçı nefretini kusmaktan men edecek binlerce insanı harekete geçirebilseydik, okey derdim. Ama durum böyle değil.

Ne yazık ki bu kadar çok insanı harekete geçirecek konumda değiliz, ayrıca bizde, toplumun gerçek bir dönüşümünün şartlarını adım adım yaratacak enerji eksik. İşsizlerin çoğunun zaten orada olmadıkları Le Pen mitinglerinde karşı gösteri yapacağımıza, sabırla mahallelerimizde ajitasyon çalışması yapmalıyız, çünkü onun ağzını tam da oralarda susturmalıyız.

- SCALP'in eylemleri, "renouveau syndical'in yazısında anlatılan, hümanist örgütlerin eylemlerinden daha fazla etkili olmuyor.

Son olarak, kimseyi ihmal etmemek için, eleştirimi, iktidarın ve politikacıların bir aygıtı olan "sendikalar"da kalan yoldaşlara yöneltiyorum. Bunlardan bazıları bize yıllardır sendikalardan çıkmak istediklerini söyleyip duruyorlar. Atılmayı mı bekliyorlar? O zaman ne yapacaklar? Neyse, cidden bu sendikalarla ne toplumsal dönüşüm ne de antifaşizm yapılır. Esas faaliyet olarak sendikacılık yapmak kabul edildiği (ve hatta istendiği) zaman, bürokrasiye katılmak da kabul edilmiş olduğu için, bunlar yapılamaz. Bunun için yeterince örnek var. Heyecanımı bağışlayın, ama Le Pen gibileri üretmeye kabil olan Büroların (kasten olmasa da pratikleriyle), militan liberterler için doğru mekanlar olduklarına inanmıyorum. Böylelikle yazımın ikinci

CNT AIT

noktasına gelmiş bulunuyoruz: Toplumsal hareketin yeniden inşasına hangi düzlemde katılıyoruz?

2. Toplumsal Hareketin Yeniden İnşası:

a) Politik ve sendikal solcuların, kriz'den çıkış yolları bulmaktaki yetersizliklerinin nedenleri:

On yıllar boyunca bir tüketim toplumunda yaşadık. Herşeye rağmen, üretim bandında kan ter içinde çalışmış olanlar için bu toplum böylesine abartılı idealize edilmemeliydi. Her zaman dertsiz ve kavgasız olunmadı. Ne varki işçi sınıfının çoğunluğu, toplumun dönüştürülmesinden çok kendi refahı için mücadele etti. Zaman yanılsamaların, satın alma gücü ve mülkiyet uğruna mücadelenin zamanıydı.

Sonra yavaş yavaş kriz geldi ve işçiler kendilerini seçimlere kaptırdılar, çünkü krizde, politikacıların destekledikleri sağcıların suçu olduğunu düşünüyorlardı. 1987'de bir şey olmadı. Sonra nihayet 1981. Ne mutluluk; ama sevinç ve yanılsama kısa sürdü. Lorraine'in çelik işçileri ve diğer birçokları hatırlarlar. "Solcular" 1986 seçimlerini bu yüzden kaybetmediler mi? Le Pen, onlarca yıl süren bu sosyal-komünist demagoji, bu hayal kırıcı gerçeklik yüzünden doğmamış mıdır?

1988'de tekrar Mitterrand gelir (teşekkürler Le Pen!), çünkü halkın çoğunluğu ne Chirac'ın fare suratından ne de Le Pen'inkinden hoşlanmaktadır. Yine de gönül bu işe tamamen elvermez. Sosyalistlerimiz merkezcilerle flört ederler (kulislerin arkasındaki görüntü, televizyondakinden daha berbattır) ve komünistlerimiz yavaş yavaş işin içinden sıyrılırlar, fakat bu, ötekilerle beraber işsizler için 2000 Franklık komik bir tabanı kabul etmelerini engellemez.

"R.S."deki yoldaşın sözünü ettiği toptan boşluk, bugüne ait değildir, sonu gelmez bir problemdir.

İşçiler politik militanların etkisiyle eylemleri bir kenara bıraktılar; böylelikle yüzyılın başındaki C.G.T'nin düşünceleri de bir kenara bırakılmış oldu: işçilerin doğrudan eylemi, onların talepleri için mücadele, ama bunun yanında üretim-mübadele-dağıtım araçlarını da gaspetmek. Tıpkı İspanyol işçilerinin 1936'da yaptıkları gibi. Dünyanın bütün işçileri de bunu yapsaydı...

Tabii ki, onlarca yıl işçilere mücadeleyi oy pusulalarıyla yürütmelerini önerenlerin düdüklerini dinlemek -ara sıra da 24 saatlik grev yapmak- daha kolaydı. Elb ette, birisini oyunu doğru kullanmaya ikna etmek, işten sonra bir toplantıya katılıp böylelikle toplumsal mücadelede yerini almaya ikna etmekten daha kolaydır! Ama kriz ortaya çıktığında, işsizliğe ve meteliksizliğe karşı direnişi sürdürecek, mücadeleyi ve dayanışmayı örgütleyecek eylemciler neredeydiler? İş'ten sonra sendikacıları harekete geçirmek, bu belki mümkündür. Ama demobilize edilmiş işçileri harekete geçirmek, bu imkansızdır. Bu yüzden son yılların büyük mücadeleleri, fabrikalar veya endüstri dalları kapatıldığında meydana geldiler. Bu yüzden işçilerin ve işsizlerin çoğu bugün sendikaların dışında mücadele veriyorlar: ya sendikalara inanmadıklarında, ya da zaten sendikalar onlara karşı çalıştıkları için. Örneğin bütün sağlık sektörünün kendi taleplerini dayatmak için birleşmesi yerine, hastahanelerin bakım personellerinin küçük gruplar oluşturmaları hiç şaşırtıcı değil. Bazı sendikacılar bu gruplaşmaları yargılıyorlar. Hiyerarşiyi ne zaman yargıladılar? Belirli bir anti-sendikal havanın yayılıyor olması da hiç şaşırtıcı değil: işçileri kim apolitize etti ve onlara toplumun bakanlarla konuşarak dönüştürülebileceğini anlattı.

Politik veya sendikal solcuların problemler için çözümleri yok, çünkü onlar yalnızca sistemin bir kurumu gibi yönetmeye yarıyorlar, ve bunu da işçilerin sırtından yapıyorlar. "Solcular" kapitalizmi ortadan kaldırmak için değil, onu yönetmek için varlar.

b) Hangi çözümler var?

İşçiler uyanıyorlar. Ne iyi. Bu bağlamda, her aman eşitlikçi veya dayanışmacı talepler öne sürmedikleri zaman neden şaşıralım? Bunun nedeni işsizlerin Le Pen'i seçmeleriyle aynıdır. Onlarca yıllık politizasyon (kanalizasyonla eş içerikle) ve apolitizasyonun (işçi bilinci anlamında) sonucu budur.

Kimileri, sendikalardan uzaklaşıldığını görüyor ve onlardan hala birşeyler beklenebilirmiş gibi, birazcık sızlanıyorlar. Ama bu zengin ve çürük ya da fakir ve sağlıklı olmakla yetinen solcu saplantısı niye? Neden herkesin zengin ve sağlıklı olması için mücadele edilmesin? Sürekli yarım şeyler yapıldıkça, sonunda hepimiz fakir ve hasta olacağız.

Bu yüzden, kanaatimce, politik ve sendikal solcularla uğraşmaya devam edersek, toplumsal bir yeniden inşa söz konusu olamaz. Gözyaşları istemez. Onların zamanı geçti. Eğer Mitterand usulü bir Demokrasi"de mücadele etmenin, Pinochet usulü bir diktatörlükte mücadele etmekten daha iyi olduğu söylenirse, bu elbette doğrudur. Ama buradaki "Demokrasi"nin oradaki diktatörlük'ten beslendiği biliniyorsa, onun daha fazla reklamı yapılamaz.

Eğer bazıları, kiliseden çıktıktan sonra gizlice oy kullanmaya gitmeleri gerektiğini düşünüyorlarsa, bu onların sorunudur. Ama biz samimi davranmazsak, onlarla birlikte batarız.

Yalnızlıktan korkmazsak, yarın daha çok oluruz.

"R.S."deki yoldaşın sorun için önerdiği çözümlerin hala biraz eski iyi sendika militanlarının düşünüş ve davranışlarından izler taşıdığını sanıyorum. Orada bazı çelişkiler görüyorum.

Solcuların krize karşı bir şey yapamadıklarını; bazı işsizlerin Le Pen'i seçmelerinin hümanist örgütlerin safsatası olmadığını; bir işçiyi ırkçılığın kendine iş sağlayamayacağını ikna etmenin ve bir yandan da ona daha kısa iş günü, işsizler için gelir garantisi, sosyal güvenlik vb. getirecek mücadeleleri tekrar yükseltmesini önermenin yeterli olmadığı gibi durumların hepsi aynı anda saptanamaz.

Eğer gerçekten bu kadar çok şey kaybettiysek, eğer nüfusun üçte biri uçurumun kenarında ise (geçici işçiler, iş bulma şirketleri vb.) eğer sosyal güvenlik azalıyor ve yarın ne olacağı bilinmiyorsa; bu, işçi sınıfının şimdiye kadar bu gelişmeye kararlı bir şekilde karşı çıkmamış olmasından ve örgütlerin onu harekete geçirecek durumda olmamalarındandır. "Mücadeleyi tekrar yükseltmek". İşçiler bunu emir almadan yapabileceklerini gösteriyorlar. Elbette taleplere ihtiyaç var, onları korumak ve tartışmak gerek; ama güzel taleplerin mücadeleleri tekrar canlandırmak için yeterli olduklarına inanılmamalı.

Yoldaş, fabrikalarda ve mahallelerde gerçekleşmesi gereken uzun ve sabırlı bir yeniden inşa'dan ve bir sosyal ağ'dan da söz ediyor. Köktenci bir talep. Ama önümüze hedefler koymazsak bu talep sonuçsuz kalacaktır.

Ben diyorum ki: daha tam olmalıyız. Eğer sınıf mücadelesi, şimdiki şartlarımızın düzeltilmesine yönelirse, HAYIR derim, bu yetmez; bu, toplumun dönüştürülmesi sorununu tekrar politikacılara bırakır ve tekrar seçimlerin ya da proletarya diktatörlüğünün taraftarlarıyla bir ittifak anlamına gelir. Hayır. Bunu zaten biliyoruz ve sonuçları bize yabancı değil.

Şimdi, adım adım kendi yolumuzu göstermek için biz varız. Anarko-sendikalizm, tıpkı düşünce özgürlüğü gibidir, yalnızca kullanılmadığı sürece bir işe yaramaz! Onu kullanalım ve Le Pen'in nasıl şapkasını alıp gitmek zorunda kaldığını ve toplumsal devrimin ne kadar güzel olduğunu görelim.

(Yukarıdaki iki metin "Le Combat Syndicalist Nr 1/89" da yayınlanmıştır)

"KRONSTADT'TA BAŞLATILANI GDANSK TAMAMLIYOR.."

Marcin Rey ile söyleşi.
Çeviren: Mansur Taliga

Marcin Rey, Fransa'nın Nantes şehrinde yaşayan, Polonyalı bir anarşist. Polonya anarşist federasyonu "Miedzmiastowka Anarchistycnza" (MA)'nın batı-Avrupa'yla irtibatını sürdürmeye ve geliştirmeye çalışıyor. Bu söyleşi Alman anarkosendikalistleri'nin (FAU) yayın organı "Direkte Aktion"un (D.A) Temmuz-Ağustos 1989 sayısında yayınlandı.

D.A.- Sen M.A. üyesisin. M.A. ne demektir, ne tür bir örgütlenmedir?

M.R.- M.A.'nın tam çevirisi Polonya Anarşist Federasyonu demektir. M.A. bir yıl önce, 1983'ten beri her yıl yapılan "Hayde Park" Festivali'nde kuruldu. Bir Polonya anarşist federasyonu kurma düşüncesi, 1988 Ağustos'unda, Polonya'daki anarşist camia'yı ya da tek tek insanları, daha iyi bir bilgi akışını sağlamak ve eylemleri koordine etmek için birleştirmek amacıyla oluştu. M.A. içinde dört grup sayılabilir.

1. "Ruch Spoleczentstwa Alternatywnego" (RSA), Alternatif Bir Toplum Hareketi.

2. "Wolnossč i Pokoj")WİP), Barış ve Özgürlük Hareketi,

3. Karşı-kültür grupları

4. Birçok birey.

RSA 1983'te Gdansk'ta kuruldu, özgün anarşist bir grup, Oznan ve Szczecin'de yerel grupları var. Esas faaliyeti yeraltı gazetesi "Homek"i yayınlamak. 1985'te RSA, Gdansk'ta, Mayıs gösterilerinden sonra sıkıyönetim altındaki direnişi örgütlediğinde çok iyi tanındı. Bundan sonra "Homek"in yayınlanmasında zorluklarla karşılaştı. Belki biliyorsunuzdur, Polonya'daki bütün grupların ağırlık merkezinde bir gazete vb. yayınlamak yani ajitasyon yatmaktadır. Kilise anarşist harekete karşı bir propaganda savaşı başlattı, anarşistleri şeytani ve anti-hristiyan olmakla suçladı. Homek çalışanları bir müddet kendilerine sansür uyguladılar ve sonra gazetenin yayınını durdurdular. RSA politika sahnesinde hemen hemen gözden kayboldu.

Barış ve Özgürlük hareketi pasifist bir harekettir, batıda ve doğu Avrupa ülkelerinde çok iyi tanınır. Amaçları pasifizm, anti-militarizm ve çevre korunması'dır. Ama içinde açıkça liberter insanlar da var. Örneğin Gdansk, Poznan, Szczecin ve Krakow'da liberterler çoğunlukta. (Alman liberter dergi Sch'arzer Faden'da M.A.'yı tanıtan kısa bir yazıdan WİP'in sözkonusu şehirlerdeki gruplarının federasyona katıldıklarını anlıyoruz. ç.n.) WİP, çok faal ve Polonya muhalefeti içinde önemli bir yeri var.

Polonya'da büyük bir çeşitliliğe sahip olan karşı-kültür hareketi de MA'nın başka bir bölümünü oluşturuyor. Karşı-kültüre örnek olarak WroclaW'da kurulan "Orange Alternative"i gösterebiliriz. Bunun üyeleri çoğunlukla hakim ilişkileri hicvederi 'Happening'ler ve sokak tiyatroları örgütlüyorlar.

Sonra, söylediğim gibi tek tek insanlar var. Ama mantıken bunları kısaca özetlemek mümkün değil.

İşçilere gelince: Onlar daha ziyade kendilerine özgü otonom gruplarda örgütleniyorlar ve sanırım diğer Doğu Avrupa ülkelerinde de olduğu gibi, kendilerini anarşist, komünist ya da başka bir şey olarak tanımlamak konusunda zorluk çekiyorlar.

D.A. "Orange Alternative"in eylemleri ve direnişi üzerinde daha fazla bilgi verebilirmisin?

M.R. Polonya'da birçok insan, devlete karşı şiddet veya diğer geçerli yöntemlerle değil, aksine humor (karamizah) ve ironi (ince alay) ile mücadele edilebileceğine inanıyorlar. Rejimin çoğu adamı ciddi, somurtuk, nemrut ve komik; ve sen ona güldüğünde, buna hazırlıksız yakalanıyor, yalnızca kendi yöntemlerini bildiği için tepki gösteremiyor. Devlet fırlatılan taşlarla başa çıkabilir, ama yapılan taşlamalarla başa çıkamaz. Orange Alternative örneğin "Stalinist Parti"nin ve PVAP (Polonya Birleşik İşçi Partisi, yani Komünist Partisi)nin stalinist kanadının perestroika'ya karşı korunması için gösteriler düzenliyor. Nisan ayında Gdansk'ta İstihbarat Servisi'nin binası kuşatıldı. İnsanlar yerlere oturdular, budist ilahiler söylediler ve binayı sallamaya çalıştılar. Orange Alternative gerçekliği kullanıyor ve onu gülünçleştiriyor.

D.A. M.A.'daki gruplar arasında ne tür ilişkiler var?

M.R. Elbette gruplar kendi özgünlüklerini koruyorlar, fraksiyonlar veya akımlar yok. Örneğin herkes WİP içinde anti-militarist, pasifist bir çalışma yürütebilir ve bunun yanında MA'da etkin olabilir. Hem MA'da, hem de kendi gruplarında, yani birbiriyle içiçe geçen iki düzlemde birden birşeyler yapan pek çok insan var.

D.A. MA'da birleşmiş olan grupları bağlayan nedir? Ortak düşünceleri nelerdir?

M.R. Bu zor bir soru. En önemli ortak düşüncenin anarşizm olduğunu söyleyebilirim. Tabii burda, bunun ne tür bir anarşizm olduğu, onun hangi eğilimi olduğu sorusu ortaya çıkıyor ve bu soruyu bütün ayrıntılarıyla cevaplıyamam. Radikal insanlar var, anarşist-pasifistler var vb. Çeşitli tartışma noktaları, farklı pozisyonlar, anarşizmin değişik kavranışları var; Polonya anarşist hareketi şu anda ve gelecekte, pozisyonları birleştirme zorunluluğunu duymuyor. Çeşitliliğini korumak istiyor. MA'nın hedefi, bütünlüklü görüşler, saptanmış statüler veya benzeri şeyler üzerinde kurulu bir örgütlenme değil. MA yalnızca bir şebeke'dir ve bu yüzden Polonya'daki bütün anarşistleri ona dahil etme olanağı vardır.

D.A. MA'nın iç yapıları nasıl?

M.R. Bu konuda çok tartışılıyor. MA'nın bir kanadı, sabit

içsel, ulusal ve uluslararası yapılar yerleştirmeye ve belirli işlevler tayin etmeye eğilim gösteriyor; diğer bir kanadı ise MA'nın şu anki saf, sabit bir biçimi olmayan karakterini, görece gevşek ilişkilerini yeterli görüyor ve şebeke niteliğini korumasını istiyor, çünkü "Dayanışma"da bugün görülebilen iktidar ve tahakküm ilişkilerinin oluşacağından korkuyor. Diğer yandan, böylelikle de, belirsizlik olduğu için ve en fazla iş yapan, eylemleri planlayan, iktidar sahibi olduğu için, iktidar yapıları ortaya çıkıyor. Yine bazıları bu iki yaklaşımı birleştiriyorlar ve arada bir yerde duruyorlar.

Gerçekte, içsel, ulusal ve uluslararası yapılanma hemen hemen hiç yok. Bu konuyu tartışmak için toplantılar düzenleyeceğiz, işin esasına ilişkin ağır sorunlarımız var. MA'nın birçok şehirde irtibat adresleri var ve belli ölçülerde -bir biçimde- işliyor. Belirli yapıların oluşturulması MA'nın eylemlerini daha etkili kılacaktır, ama herkesin bu zorunluluğu gördüğünden emin değilim. Bu konuda tartışmalar var ama bütün MA adına bir şey söyleyemem. Kronstadt gösterisinde 3000 kişiydik.

D.A. MA'nın Polonya'daki etkisi nedir?

M.R. MA, hemen hemen bütün anarşist örgütler gibi, çok küçük. Yüzlerce insanın birlikte çalıştığını söyleyebilirim, ama herşey çok serbest organize edildiği için tam bir sayı veremem. Üyelik yok, yerel gruplar yok vs. Bazıları kendilerini sempatizan, bazıları da üye olarak tanımlıyorlar ama örneğin herhangi bir yerde insanlar biraraya geldiklerinde, biz MA'dayız diyebiliyorlar ve eylemlerine "MA" imzasını atabiliyorlar.

Bütün büyük şehirlerde ve hatta küçük şehirlerde ve kırsal alanda MA ile irtibat kurulabilir. Geçen yılın Ekim ayında, -MA'nın kuruluşundan üç ay sonra- bir ulusal toplantıda yüz kadar insan biraraya geldi, bunlar kesinlikle başkalarını da temsil ediyorlardı.

WİP tarafından Gdansk'ta "a Capella" adlı bir gazete yayınlanıyor. Bunun 3000 ile 7000 arasında değişen toplam baskısı bir hafta içinde tükeniyor; yalnızca Gdansk bölgesinde. Başka bir örnek: Gdansk'ta Kronstadt ayaklanmasının yıldönümü gününde "Kronstadt'ın başlattığını Gdansk tamamlıyor!" sloganı altında bir anma gösterisi yapıldı. 3000 kişi katıldı.

D.A. MA'nın Polonya'daki muhalefet kesimleriyle ilişkileri nasıl?

M.R. en iyi ilişkiyi "yapıcı olamayan muhalefet" diye anılan kesimle sürdürüyoruz. Bu tanım yuvarlak masa toplantıları sırasında, bu toplantılara katılanlar hükümet tarafından "yapıcı muhalefet" olarak tanımlandıkları için buna karşılık olarak ortaya çıktı. (Sözkonusu toplantılar 1989'un Mart ve Mayıs ayları arasında yapıldı, iktidar ve muhalefet arasında, Polonya'daki krizden çıkış yolları, muhalefetin iktidar'a katılımı ve bir çeşit ulusal uzlaşma konuları görüşüldü. D.A.'nın notu) Kendine bu ismi veren, yapıcı olmayan muhalefet içinde, MA'nın özel bir önemi var. Özellikle Gdansk'ta grevlere, fabrika işgallerine, işçi konseylerine, seçim boykotlarına, yuvarlak masa konuşmalarına ve hain olarak görülen Walesa'nın resmi 'Dayanışma'sının tavırlarına karşı yapılan protestolara destek veriyor. MA ayrıca "Savaşan Dayanışma" ve "Gençlik-Dayanışma" ile ve otonom işçi gruplarıyla birlikte çalışıyor.

D.A. "Savaşan (dövüşen, mücadele eden de olabilir ç.n.) Dayanışma'yı biraz anlatırmısın?

M.R. Savaşan Dayanışma, yapıcı olmayan muhalefet içindeki birçok gruptan bir tanesi, resmi Dayanışma ile bir tutulması gereken çok önemli bir grup. 1981'de sıkıyönetim'den sonra kuruldu, bağımsız bir grup ve amaç olarak ayaklanmanın hazırlanmasını güdüyor. Bugün, Savaşan Dayanışma, Polonya'daki iktidar sahipleriyle her türlü uzlaşmayı reddeden, Walesa'ya, Vatandaş komitelerine (Walesa'nın seçim örgütü/partisi) ve 'Dayanışma'yı bir partiye dönüştürmek ve iktidarı komünist partisiyle paylaşmak isteyenlerin tümüne karşı çıkan radikal bir grup.

D.A. Polonya'daki demokratikleşme süreci üzerine ne düşünüyorsun?

M.R. Gerçekte Polonya'da bir demokratikleşme'den sözedilemez. Yuvarlak masa toplantılarından beri olan herşey bir maskaralık, bir sahte demokrasi, bir %35 demokrasisi. (Polonya parlamentosu Sejm için yapılan seçimlerden önce, PVAP'ın, koltukların %65'ine a priori olarak sahip olduğu, kalan %35'in serbest seçimlerde oylanabileceği belirlenmişti. D.A.'nın notu) biz anarşistlerin seçimleri zaten reddettikleri bir yana, bir kere seçimler demokratik ilkelere uygun yapılmadılar, çünkü herşey -netice bile- önceden saptanmıştı, tam bir komedi. 1981'den sonraki bütün mücadelelere rağmen Parlamento'da hala gerçek bir muhalefetin bile olmaması gerçekten hazin bir durum. Bunun dışında Polonya'da seçimlere katılım oranının ilk turda %60, Gdans'ta %38 ve ikinci turda bütün Polonya'da %25 olduğu bilinmelidir. Bu sonuç, batıda, Polonya'nın demokratikleştiği yolunda yapılan bütün propagandalarla çelişmektedir. Seçimler sayesinde, iktidara illegal olarak gelen parti, meşrulaştırılmış oldu.

D. A. Anarşizmin Polonya'daki geleceğini nasıl görüyorsun?

M.R. Polonya'da, Kilise, Dayanışma ve Komünistler arasındaki uzlaşmaları ve iktidar paylaşımını reddeden birçok insan var. Bu, kilisenin ve bir avuç entellektüelin değil, işçilerin çıkarlarını korumak isteyen bütün radikal güçlerin şansıdır. Bütün benzer düşünen organizasyonlarla irtibatı ve işbirliğini genişletmeliyiz. Biz anarşistlerin 'ne devlet kapitalizmi, ne batı kapitalizmi, toplumun özörgütlenmesi' dememiz gerekiyor. Radikal muhalefette eksik olan budur ve biz anarşistler özörgütlenme düşüncesini propaganda ettiğimizde bu muhtemelen bütün muhalefete malolacaktır. Bizim şansımız da budur.

D.A. Röportaj için teşekkür ederim.

İngiltere'de Liberter Bir Okul:

SUMMERHILL

David Stephens
Çeviren: Mansur Taliga

Liberterler eğitime her zaman belirleyici bir önem vermişlerdi. Bugün Tahakkümsüz bir gelecek için mücadelede çocukların özgürlükçü bir eğitiminden daha önemli ne olabilir? Ancak çocukların eğitimi devletin baskısından kurtarılabilirse, anarşizm, her kuşağın -daha okul çağına gelmeden- etkilendiği koşulsuz itaat'in, ast ve üst düzeni'nin, ve ölesiye rekabetin değerlerine karşı verdiği yorucu mücadeleden başarıyla çıkabilir. Willam Godwin daha 1793'te devletin kontrolü altındaki bir eğitim sisteminden duyduğu kaygıları dile getirmişti: "Böylesine güçlü bir aygıtı, böylesine şüpheli bir yetkili'nin himayesine vermeden önce, bu yaptığımızın ne anlama geldiğini çok iyi düşünmemiz gerekiyor."

Eğitim çocukları ana-baba'ların ve öğretmenlerin otoritelerine uyarlamaya ve onları "büyük ve geniş dünyada bir hayata hazırlamaya" (yani onları sermaye'nin ve devletin otoritesine kırkmaya) dayandıkça, liberter mevziler, yalnızca bilinçli olarak çocukların düşüncesizleştirilmesine karşı koyan az sayıda inanmışla, devlete inananların karşısında gittikçe kaybolan bir azınlıkla sınırlı kalacaktır. Anarşi'nin kabuğunu kırmasına yardım etmek için eğitimin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Eğitimde otoriteye karşı gerçekten alternatifler sunanlar arasında yalnızca Fransisco Ferrer, Sebastian Faure ve Rudolf Rocker'in çevresindeki Londra'lı yahudiler, kendilerini anarşist olarak tanımlıyorlardı. Bunların dışında, anarşist bir eğitimin teorisi ve pratiği için önemli katkılar Tolstoy ve Neill gibi, geleneksel anarşist hareketin dışındaki liberterlerden geldi. Özellikle A.S. Neill, özgürlükçü eğitimin en belirleyici ve kalıcı bir denemesini üstlendi: Onun Summerhill okulu -bu arada 65 yaşında-, yetişkinler ve çocuklar arasında ilişkilerin otoriter olmaması gerektiğini kanıtlamaya devam ediyor. Neill'in 1973'te ölmesine rağmen, Summerhill hala onun "Summerhill" adlı kitabında belirttiği ilkelere uyuyor. Neill'in ölümünden sonra okulu karısı Ena, 12 yıl boyunca, 1985 Eylül'ünde çekilene kadar idare etti. O günden beri Summerhill Neill'in kızı ve zengin bir çiftçi'nin karısı olan Zoe Readhed tarafından yönetiliyor. Summerhill'in dayandığı ilkeler, özyönetim, öğrenimin öz belirlenmesi ve büyüklerin ahlaki değerlerinden bağımsızlık olarak toparlanabilir.

Özyönetim -yani, okul yaşamının bütün gündelik görünümlerinin bütün cemaatin doğrudan-demokratik toplantıları ile organize edilebileceği ana fikri- ilk olarak Amerikan eğitimcisi Homer Lane tarafından, suç işlemiş çocuklar için güney İngiltere'de kurduğu tarım kollektifi'nde uygulandı. "Little Commonwealth" (küçük cemaat) diye anılan bu kollektif varlığını, yetkililerce kapatıldığı 1918 yılına kadar sürdürdü.

Neill, 'otorite: toplumun temel sorunu' başlıklı bir konferansını dinlemiş olduğu Homer Lane ile karşılaşmasını hayatının dönüm noktası olarak tanımladı ve 1921'de Summerhill'i kurduğunda Lane'in özyönetim düşüncesini benimsedi. Burada sosyal etkinlikler, her biri genellikle 5 üyeden oluşan çok sayıda komite tarafından koordine edilmektedir. Bu üyeler 'defterin dolaştırılması' yoluyla seçilirler: bir defa adayların ortaya konulması için, bir defa da topluluğun her bir üyesinin oyunu verebilmesi için. Summerhill'de özyönetim kendini dört kurumda gösterir: Komiteler, 'Ombudsman'lar, 'Tribunal' (mahkeme) ve 'Meeting' (toplantı).

'Ombudsman'lar, çocukların arasından çıkan (6 ila 18 yaş) ve her 14 günde bir değişen, küçük sorunları çözmeye yönelik gönüllü hakimlerdir. Eğer bir sorun'un üstesinden gelinemez veya Ombudsman'ların önerdiği çözüm taraflardan birince kabul edilmezse, konu, tıpkı Meeting gibi her hafta 70 çocuğun ve 11 Eğitimcinin katılımıyla toplanan Tribunal'e (mahkeme) bırakılır. Tribunal'e de, Meeting'e de kesinlikle tarafsız davranması gereken bir gönüllü başkanlık eder. Kararlar, her şahıs'ın bir oy kullanmasıyla, oy çokluğuyla alınır. Cuma günkü Tribunal, hukuksal bir heyet iken, Cumartesi günleri toplanan Meeting bir yasama meclisi'dir. Meeting, okul müdürünün doğrudan ilgilendiği sağlık, güvenlik ve işletme konuları dışında okul hayatının her alanında içtihat yetkisine sahiptir. Eğer Meeting bir ceza ilan ederse, belirli bir grup düzeni sağlayacağı iddiasında bulunamadan, herkes herkese ceza verebilir. Yine de, verilen cezaların, bütün topluluk tarafından Tribunal'de onaylanması gerekmektedir. Pratik nedenlerden ötürü uyku saatlerinin ihlaline ilişkin cezalar bunun dışındadır. Uyku saatlerinde çoğunlukla gürültü olduğu için, gönüllü 'uyku bekçileri' diğer çocukların rahatça uyuyabilmelerini sağlarlar. Bunlar, haftalık Tribunal'i beklemeden, uyku saatlerinin ihlalini cezalandırmak yetkisine sahiptirler. Ama Meeting'de herkes her cezaya karşı itiraz yöneltebilir. Meeting'de okul 'görevli'leri - başkanlar, Ombudsman'lar, uyku bekçileri ve komite üyeleri- görevlerinden alınabilirler. Bütün bu görevler ne bir ödeme, ne bir ayrıcalık ne de otorite ile bağlantılıdırlar. Topluluk yaşamının bu düzenlenişi, yetişkinlerin asla disiplin koyucu bir rol oynamamalarını garanti ediyor, düzeni bütün topluluk

sağlıyor.

Diğer okullar da özyönetimi benimsiyorlar (bazılarında yetkileri sınırlandırılmış olarak, ya da Meeting'in kararlarına karşı müdürün veto hakkına sahip olmasıyla) ama Summerhill, diğerlerinden öncelikle, Tolstoy'un daha 1861'de Josnaja Poljana okulunda uyguladığı, derslere katılımın gönüllülüğü ilkesiyle ayrılıyor. Gönüllü eğitimin sözü edilir edilmez, otoriteler çocukların hiç gelmeyecekleri ve hiç bir şey öğrenemeyecekleri itirazını yöneltirler. Zorunluluk taşımayan eğitimin bir keyif olduğunu anlayamazlar; insanın neyi ne zaman öğreneceğine kendisi karar vererek merakını gidermesi ve bilgisini genişletmesi sıkıcı olabilir mi? Summerhill için uygulanacak temel tarz derslere katılımın gönüllü olmasıydı; Ne ayrıntılı ders planları, ne gözalıcı video oyunları, 'normal' okullarda öğrenmeye mecbur kalındığı gerçeğini gizleyemezler: Çoğunlukla da harab edici sonuçlarla.

Çocukları bilgiyle ağzına kadar doldurmak yalnızca bir eğitim alerjisine yol açar: öğrenmek bugün okula gitme yükümlülüğü anlamına gelmekte ve bu yüzden bundan öyle nefret ediliyor ki, çocukların çoğu okula gitmeye hazır olmuyor. Ama gönüllü katılım, insanların bir kere çocukluklarında öğrenmeye ilgi duyduklarında, daha sonraki yaşamlarında da kendilerini eğitmeyi bırakmamalarını sağlıyor. Dolayısıyla Summerhill'de çocuklar, yaşamlarının istedikleri bir safhasında öğrenme özgürlüğüne sahipler -daha önce, veya daha sonra-. Ama genelde çocuklar geliyorlar ve öğreniyorlar, yalnızca çok az bir kısmı, derslere hiç katılmamayı tercih ediyor. Gönüllü katılım aynı zamanda, öğretmenlerin zamanlarının yarısını arka sıralardaki hoşnutsuzlarla ilgilenmek (ya da kontrol etmek) için harcamak zorunda kalmamaları anlamına da geliyor. Özgür sınıflarda öğretmenler düzeni sağlamak için gelen çocuklar tarafından anında susturuluyor. Kısacası: gönüllü katılım öğrencinin olduğu kadar, öğretmenin de kurtuluşu anlamına geliyor.

Ama çocukların özgürleşmesi için, öğretimin

zorunluluğunun azaltılmaşından daha fazlası gereklidir. Çocuklar sıklıkla yetişkinlerin değer yargılarını kabul etmeye zorlanırlar. Yetişkinler çoğunlukla çocuklara, kendilerine özgü bir düşünce geliştirmeleri için en önemli şey olan malumatlar vermek yerine yargılarda (ve önyargılarda) bulunurlar. Büyüklerin değer yargıları çocuklara yalnızca empoze edildiği müddetçe, çocuklar kendi özgün düşüncelerini geliştirmeyi asla beceremezler. Summerhill, çocukları şu veya bu biçimde düşüncesizleştirmekten kaçınır, çünkü Summerhill çocukların ileride ne olacağına dair önceden bir hüküm vermez, Summer-

hill, onların kendilerini özgürce geliştirmelerine izin verir, böylece onların doğal yetenekleri düşüncesizleştirme'den etkilenmeden açılabilirler.

Din'i ve politika'yı keşfetmek çocuğun kendisine bırakılmıştır. Ama bu onların bilgisizlik içinde bırakıldıkları anlamına gelmez: onlara dünyada nelerin olup bittiği çok iyi aktarılır ve elbette büyüklerin bu konuda bir fikirleri olduğu ve kendilerine yöneltilecek soruları cevaplamaya hazır oldukları da belirtilir. Ama okolu herhangi bir inanışın eğitimini verme iddiasında değildir. Bir talihsizlik eseri olarak, anarşistlerin arasında da, çocukları kendi tasarımlarına göre biçimlendirmek isteyen bazıları çıkmıştır; ünlü bir örnek, Fransisco Ferrer'di; Esquela Moderna'sındaki kitaplığın yalnızca anarşist bir okula uyan kitaplar içermesi konusunda diretmişti, bu yüzden okulunu boş raflarla açmak zorunda kaldı. Summerhill kitaplığında, oraya hediye edilen her şey yer almaktadır: Gandi, Garibaldi ve Alf Garnett ırkçı komedyen) aynı rafta duruyorlar.

Yetişkinlerin ahlaki değerlerinden bağımsızlık, cinsel gelişmeyi de içermektedir. Süren pornografi tartışması, cinsel baskı'nın statüko'nun korunmasındaki önemini anlaşılır kılmaktadır. Cinsel korku ve endişe, otoriterizmin en son ve en güçlü kalesidir: cinsel bağımlılığı oluşturmaktadır. Pornografi bir neden olarak değil, yalnızca bir etki olarak görülmelidir. Anarşistler için sorun, pornografi'ye kayıtsız kalınan, ya da yalnızca merak edilen, cinselliğin özgürce gelişebileceği bir ortam yaratmakta yatmaktadır. Neill, Wilhelm Reich'ın liberter psikanalizi ile otuz yıl ilgilendikten sonra, pornografi'nin, ırza geçme'nin, sadizm'in, iktidar hırsı'nın ve nihayetinde savaş'ın, bastırılmış cinsellikten kaynaklandığı kanaatine vardı; özgür yetişmiş çocuklar bunlara meyil vermeyeceklerdi. Ona göre, çocuklar kendilerinin ve diğerlerinin cinselliklerini özgürce keşfedebilmeli, talep ettiklerinde cinsel eğitim almalı ve istedikleri zaman özgürce birleşebilmeliydiler. Bu ahlaki değerlere eleştiri yöneltilebilir, ama kimse özgür cinselliğin sonuçlarını inkar edemez: 65 yıldır Summerhill'de tek bir hamilelik olayı olmadı ve bundan sonra olacağını da sanmıyorum. Cinsel baskı politikaları sonucunda aynı sonuca ulaşabilen 'normal' okulların sayısı pek fazla değildir.

Summerhill gibi ünlü bir okulun, sürekli sert eleştirilere hedef olması doğaldır. En keskin eleştiri (genellikle devlet okullarını savunan solcular tarafından), Neill'in kitaplarında kapitalizmi lanetlemesine rağmen, Summerhill'i ücretli özel okul olarak kurmasına yöneltilmektedir. Bu eleştiri, bir okulun finanse edilmesindeki pratik zorlukları tamamen gözden ırak tutmaktadır. Hakim endüstriyel-kapitalist-ekonomik sistem yüzünden, bugün artık bir okulu -Homer Lane'in "Little Commonwealth"indeki gibi- meyve ve sebze satışları ile finanse etmek olanaksızdır. Kullanılabilen parasal kaynaklar devlet

sübvansiyonlarıdır; fakat tam da bu, derslerin zorunluluğu ve "ahlaki standartlar" bakımından devlet kontrolü anlamına gelmektedir. Summerhill asla böyle bir uzlaşmaya girmek istemedi, bu yüzden hiçbir şekilde devlet yardımı talep etmedi ve bu yüzden Eğitim Bakanlığı'na da bağlı değil (ama her okulda olduğu gibi, öğretim kadrosunun yeterliliği ve kurumların durumu, devlet müfettişleri tarafından düzenli olarak kontrol ediliyor). Büyük meblağlı ve istenildiği gibi kullanılabilecek bağışlar dışında -ne yazık ki bunlar mevcut değil- tek bir yol akliyor: ücret almak. Bu durum üzüntü verici, ama okulun dış kontrol'den bağımsızlığın garanti etmenin tek olanağını oluşturuyor.

Summerhill'e yöneltilen bir başka eleştiri de, orada kurallar olduğu için gerçekten devrimci olarak tanımlanamayacağı doğrultusunda. Ama Summerhill'i yalnızca bu açıdan incelemek, büyüklerin otoritesini yıkma yolunda attığı büyük adımları unutmak olur. Summerhill, ne de olsa, seçilmiş temsilcilerin ya da iktidarı elinde tutan kimselerin olmadığı, herkesin katılımıyla yönetilen ve böylelikle çocukların büyükleri azınlıkta bırakabildiği bir cemaat oluşturmaktadır. Summerhill'de otoritenin hemen ortadan kaldırılmadığı doğrudur, ama öyle daraltılmıştır ki, yaşına ve mesleğine bakılmaksızın herkesce eşit ölçüde paylaşılmaktadır. Summerhill'den edindiğim deneyimlere göre, bu kadar çok küçük çocuğun olduğu bir okulda, otoriteyi Summerhill'de uygulanan doğrudan demokrasi'nin sınırlarından da öteye kaldırmak mümkün değildir.

Homer Lane çocuğun yetişkinliğe geçişini üç safhaya ayırmıştı: keşfetme çağı, kendini kanıtlama çağı ve uyum sağlama çağı. Genelde 13-14 yaşlarına denk düşen son safhadan önceki çocuklar, herhangi bir kurala gerek kalmadan, davranışlarında diğerlerini de gözetecek kadar olgun değiller. Toplumsal sorumluluğun edinilen değil, içinde yetişilen bir şey olduğu gerçeği inkar edilemez. Çocukluklarında yoğun olarak bastırıldıkları için bir türlü gelişemeyen bir çok insan vardır. Küçük çocuklarla, kuralları olmayan topluluklar kurmanın mümkün olduğuna seve seve inanmak isterdim, ama itiraf etmeliyim ki Summerhill'de bütün kuralların yürürlükten kaldırılması (ortalama onsekiz ayda bir, kuralların saydamlığını kaybetmesiyle bu yapılır) her seferinde bir kaos'a -kuralların olmadığı bir düzene değil- neden olmaktadır. Buna karşın zihinsel olarak olgunlaşmış insanların herhangi bir yönlendirme olmadan uyum içinde bir arada yaşayacaklarına olan inancım, hiç sarsılmamıştır. Daha büyük çocukların kurallar olmadan da birbirlerini karşılıklı gözeterek davrandıklarını gördüğümde, bu inancım daha da pekişiyor. Ama toplumsal sorumlulukları olmayan çocuklar henüz böyle değiller. Buna karşılık daha büyük çocuklar anarşi'yi üstlenebilir ve onu pratiğe geçirebilirler, daha küçük olanları, herhangi bir kural olmadan kendilerini güvensiz hissettikleri için bunu yapamazlar.

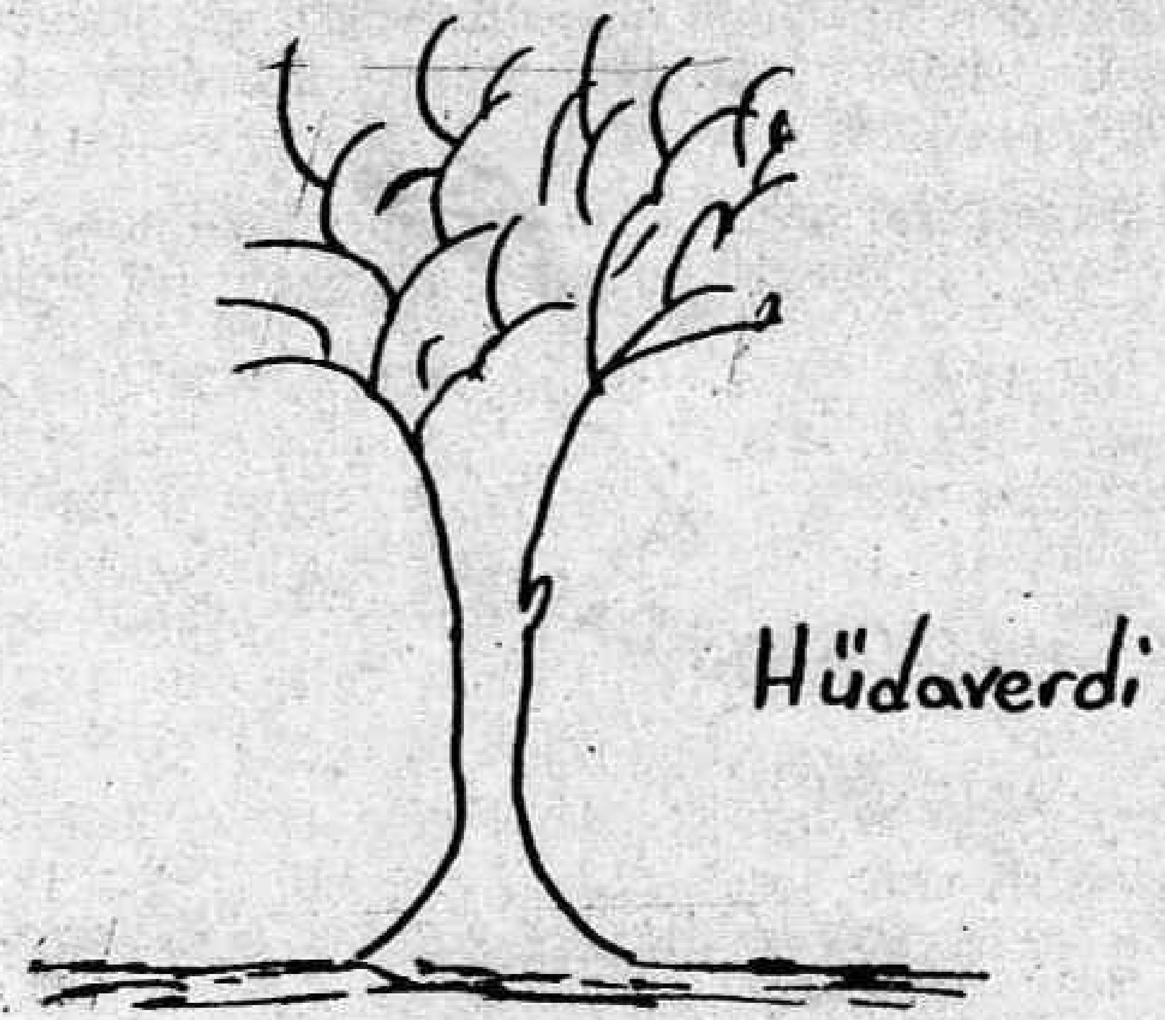
Neill'in kendisi de, anarşizm ile Summerhill'in kuralları arasındaki açık çelişki'nin farkındaydı. 1973'te otobiyografisinde şöyle yazdı: "Sık sık, anarşist bir okulu işleten bir anarşist olarak adlandırılıyorum. Kendi kurallarını koyan, özyönetimci bir okul, anarşizmin tanımına tam olarak uymadığı için, bu durum zihnimi bulandırıyor. Daha kapsamlı bir anarşizm anlayışı, Neill'in sorunusu sahatlıkla cevaplayabilirdi. Bu belirsizliğe rağmen Neill, projesinin birçok anarşist tarafından desteklenmesini benimsemişti ve onların yayın organlarında birçok yazısını yayınlattı. Bu ilişki, onun anarşizm ve Summerhill arasındaki bağıntıları daha iyi anlamasına yardımcı olmuş görünüyor. Ölümünden sekiz ay önce yazdığı bir mektupta şöyle açıklıyordu: "Anarşi. Biliyorsun, bu lanetli kelimenin anlamında düşüncem asla berraklaşmış değil. Eğer basitçe 'kuralsızlık' anlamına geliyorsa, özyönetimiyle Summerhill bundan millerce mesafe uzaktır. Paul Goodmann'ın benim sistemimin keskin bir eleştiricisi olması belki önemlidir. Ama eğer anarşi kuralları otorite yoluyla dayatmaya karşı olmaksa, o zaman ben bir anarşistim."

Summerhill'e kurallarından ötürü yöneltilen eleştiri, altı yaşından itibaren çocukların olduğu bir okulu işletmenin ortaya çıkardığı pratik sorunları gözardı ediyorsa da, yine de anarşist bakış açısından haklı bir eleştiri mevcut. Bu eleştiri pek alışılmadık biçimde çocukların değil, fakat öğretmenlerin konumuna yönelik.

Anarşizme göre, bir projeye en yoğun katılanların, kararları da almaları gerekir. Ama Summerhill'de okul politikası hakkındaki kararların alınışı, çocuklar arasındaki özyönetime hiçbir şekilde benzemiyor. Okul, Neill ailesinin özel mülkiyeti altında bulunuyor ve işletmeye ilişkin bütün sorunlar müdire'nin emirlerine tabidirler. Çalışanlar ve işveren arasındaki açık ayrılık, mali kaynaklar (okul ücretlerinin artırılması vb), yeni öğretmenlerin alınması ve okul'un genel politikasına ilişkin kararları içeriyor.

Bu durum Zoe'nun Ena ve Neill'inki gibi yıllar süren bir deneyiminin olmaması ve topluluğun dışında yaşaması yüzünden daha da ağırlaşıyor. Neill ve Ena da bu yetkilere sahip olmalarına rağmen, onları çok nadiren ve hep okulun bekasını sağlama almak söz konusu olduğunda kullandılar. 1985 Eylül'ündeki iktidar değişiminden sonra ise yeni müdire'nin bu iktidarı okulu yeni ve bence taban demokrasisi'nin ilkelerine ters düşen bir doğrultuya zorlamak için kullandığı görülüyor.

Daha önce, cemaatin verdiği cezalara beylik cezalar gözüyle bakılabilir; anti-sosyal bir davranışa gösterilen en sık tepki, nihayetinde cemaatin kınamasının dile getirilmesiydi ve geleneksel olarak "ciddi uyarı" adını taşıyordu. Diğer cezalar ise bulaşıkları yıkamak veya trimester (öğrenim yılının üçte biri ç.n.) sonunda küçük bir tiyatro oyunu sergilemekti. Çoğu durumlarda anti-sosyal davranış bilinçsizce dikkati çekme ihtiyacı olarak tanımlanır ve yargılanmaz, ya da cezalandırılmazdı. Bunun yerine bir "ilgi günü" ilan edilirdi; bu günde üyelerin, o çocuklarla oynamak ve istedikleri ilgiyi göstermek için, cemaate ellerinden geleni yapmaları gerekirdi. Fakat 1985 Eylül'ünde müdire değiştiğinden beri, (o zamana kadar okula damgasını vurmuş olan) bu "Amatör psikoloji" hor görülmeye başlandı ve bunun etkisiyle cemaatin verdiği cezalar gittikçe daha çok parasal hale geldi. Çocukların, ebeveynlerinden aldıkları cep harçlıkları farklı farklı olduğu için (ve bütün harçlıkları birleştirmek önerisi Meeting'de reddedildiğinden), para cezaları, şimdi bu okulda da gittikçe artan bir kapitalist zihniyetin yerleştiğini gösteriyor. "Sosyal-cezalar" (topluluğun işleri) daha adil olmalarına rağmen, artık eski rağbeti görmüyorlar: Bütün ev işleri dışardan gelen işçiler (hepsi kadın)

tarafından yapılıyor. Ama çocukların bütün yasaları kaldırma özgürlükleri hala var, tıpkı 1987 yılının sonunda, para cezaları fazla baskıcı olduğunda yaptıkları gibi; bu arada yeni ve daha gevşek kurallar koyuldu. Bu gel-git Summerhill için tipiktir: Çocuklar kuralları tekrar dengeye getirmeden önce, işler birkaç sömestr boyunca otoriter bir tarzda yürüyebilir. Ama yukarıdan

gelen yeni etki, Meeting'lerdeki özgürlükçü ve anlayış dolu atmosferin zorlaştırılabileceğini gösteriyor.

Gelecek için endişe verici başka bir gelişme ise, okul kurallarını, müdire ile birlikte, Meeting'in katılımı olmadan koyabilecek olan bir kurum'un oluşturulmasıdır. Bu heyet - öğretmenler kurulu- müdire'nin daha önce ancak çok iyi tanıdığı öğretmenlere bir şeyler danışmak şeklinde yürüttüğü politikanın, kayırılan ve dışlanan öğretmenler arasında bir uçurum yaratması nedeniyle 1988'de oluşturuldu. Trimestr'den ve çocukların okula gelmelerinden önce toplanan kurul, Trimester'in ilk Meeting'inde yasa olarak ilan edilecek kuralları tespit ediyor. Öğretmenler kurulu'nun kuruluşundan bu yana bu tavır iki kere uygulandı: birincisi alkölü tekrar yasaklamak için (Alkol, nikotin ve TV Zoe tarafından, 1985 Eylülünde iktidara geçtikten sonraki ilk Meeting'de yürürlüğe konmuştu) ve ikincisi çocukların arkadaşlarının ziyaretlerini sınırlamak ve çocukların okul dışında bir yerde gecelemelerini önlemek için. Fakat bu öğretmenler okul politikasının belirlenmesinde öğretmenlerin gerçek bir katılımını sağlamıyor, onları daha çok, önceleri olduğu gibi, Meeting'lerde görüş ayrılığı çıkmaması için, Zoe'nin düşünceleriyle birleştirmeye yarıyor. Öğretmenler Kurulu'nun "tek sesli" tavır alışı, görevlilerin eşitliği anlamına gelmiyor: öğretmenler arasında hala biçimsel bir etki hiyerarşisi gözlenebilir.

Müdire, okulun maddi durumunun düzeltilmesi görevini de üstlendi. Okulun artık Ena ve Neill'in zamanındaki gibi asgari bir bütçeyle daha fazla işletilemeyeceği açıktı. Aynı zamanda, her pahalılaşma'nın okulu daha elitist yapacağı ve bazı ebeveynlerin zammı karşılayamayacakları için, çocuklarını geri alabilecekleri de kaçınılmaz bir olgudur. Gerçi okul ücretinin artırılması (1985 Eylül'ünde yıllık 1800 Sterlin'den, 1988 ilkbaharında yıllık 3150 Sterline) okul donanımlarını iyileştirebilmek için zorunluydu; fakat bu iyileştirmenin ögretmenleri ve velileri işe karıştırmadan, ve velilerin fikri sorulmadan yapılmış olması, aynı şekilde müdire'nin, iyileştirme vesilesiyle, toptan bir ücret yerine, velilerin gelirleriyle yüzdesel orantılı bir ödeme sistemi uygulamayı reddetmesi, sert eleştirilere hedef olmaktadır: bir çok Alman Steiner (Waldorf) okulunda uygulanan yüzde oranı sistemi, Summerhill çocuklarının farklı sosyo-ekonomik kökenlerini dengeleyebilirdi.

Öğretmen aylıklarının, Eylül 1985'te 2100 Sterlin iken, 1988 İlkbaharında 5500 Sterline çıkarılması (liberter okullar için hep bir sorun olan) personel'in kalıcılığını sağladı, ama aynı temelde yaşayan okul çalışanları için aynı ücretlerin ödendiği köklü Summerhill geleneğini bozmanın hiç alemi yoktu. Bu yüzden ev anneleri ayda 4000 Sterlin'le öğretmenlerden daha az kazanıyorlar.

Ne öğretmenlerin ne velilerin okulun gidişatından haberleri olabiliyor ve geleceğe ilişkin planlar (örneğin yeni yatakhane'lerin inşaası) çocuklarını okullara gönderenlerin bilgisi dışında kalıyor: zaman olgunlaşırsa, müdire görüşlerini açıklıyor.

Bence bu ödemeler -öğretmenler kurulu, okul ücretlerinin arttırılması, maaşların farklılaştırılması ve okul politikasına ilişkin tartışmalardan dışlama- müdire'nin, liberter pedagoji için ortak karar alma ve eşitliğin zorunluluğunu kavrayamadığını gösteriyor. Kısacası: Bir zamanlar Summerhill, çocukların konumu açısından en radikal okuldu, şimdi ise okuldaki taban demokrasi'si ilkeleri gittikçe daha fazla devre dışı bırakılıyorlar. Okulun özel bir işletme gibi yönetilmesi, belirli bir çağ-dışılığa işaret ettiği gibi (çünkü bu arada okul, öğretmen-veli kooperatiflerince, bir müdire makamı olmadan işletilen birçok okul tarafından aşılmıştır), aynı zamanda bir zamanlar kendi kuruluşuna neden olan radikal-liberter felsefeyle de sancılı bir çelişkiyi içermektedir.

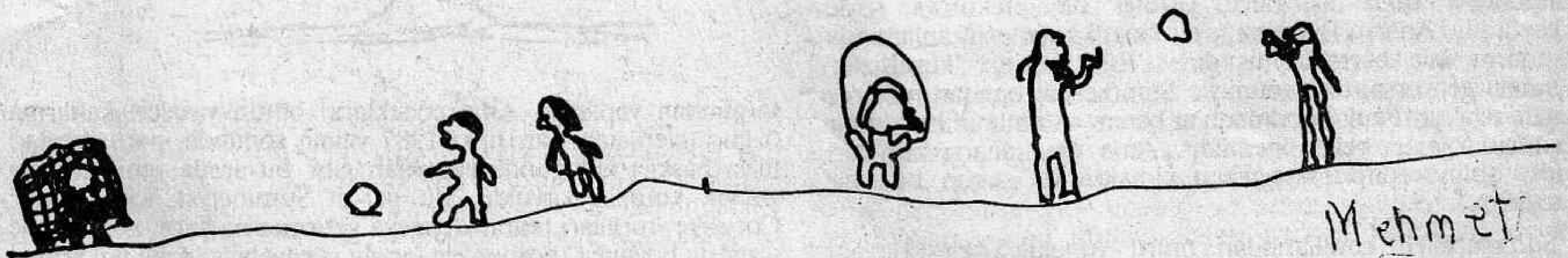
Bu yüzden, Summerhill örneğinden, liberter Pedagoji'nin başarısız olduğu sonucuna mı varmak gerekir? Summerhill 65 yıllık mevcudiyetinde, özgürlükçü eğitimin yalnızca hedeflenmeye değer değil, aynı zamanda tamamen gerçekleştirilebilir olduğunu kanıtlamıştır: Liberter pedagoji işlemektedir. Ama Summerhill bize okulun perspektiflerine uygun bir organizasyonun gerekliliğini de kanıtladı. Bu bir "öncü kafa" tarafından kurulan her işletmenin zorluğudur: günün birinde kurucu insan gittiğinde, projenin başlangıçta düşünüldüğü gibi devam ettirileceği nasıl sağlama alınabilir?

Summerhill amacına ulaşmıştır: Liberter pedagoji'nin ilkelerini göstermiş ve yaygınlaştırmıştır. Yakın zamandaki değişimler, özgürlükçü eğitimin sonu anlamına gelmiyorlar. Dünyanın her yerindeki başka okullar, Neill'in ilkelerini benimsediler ve onları yayma ve geliştirmeye katkıda bulundular. Şimdi Summerhill değil bu okullar meydan okuyorlar ve liberter ilkeleri gerekli oldukları yerlerde sunuyorlar: Londra'nın kuzeyinde işçi mahallelerinde, Tayland'ın Khai nehrindeki Çangıl'da, Nepal'in dağlarında Japonya'nın ve Yeni Zelanda'nın kentlerine kadar, insanlar mesajı daha ileri götürmek için okullar kuruyorlar. Onlar Summerhill'den iyi olanını alsınlar ve uygulasınlar, onun hatalarından öğrensinler ve kaçınsınlar. Bir Japon özdeyişinin dediği gibi: çocuklar annelerini çabuk yaşlandırırlar.

Kaynak:

David Stephens: (1961), Çevirmen ve Gazeteci, Summerhill'de 1983 Eylül'ünden 1987 Mart'ına kadar öğretmenlik yaptı.

TRAFİK, No: 29, 3/1988. Liberter pedagoji özel sayısı'ndan.

ÇOCUK VE ÖZGÜRLÜK

ESİN

Bugün tahakküm esas olarak zor gücüyle varlığını sürdürmüyorsa; bu onun gücünü zihinlerde sahip olduğu meşruiyetten aldığını gösterir. Aslında bu ifade tarzı bile yetersiz; çünkü bu bugün insanların zihninde meşruiyete sahip bir öge olmaktan ziyade kültürüyle, tarihiyle, değer yargılarıyla bugünkü insanın (kişiliğinin) kurucu ögesidir. Bu kuruluş doğum anından belki de daha öncesinden başlayıp süregelmekte. Bir tahakküm düşmanı bir özgürlükçü, kısacası bir liberter olarak konuya yaklaştığımda tahakküme karşı mücadelenin en önemli yanının "bu kültür"e karşı amansız bir mücadele ve kurucu ögesi özgürlük olan bir kültürün oluşturulması gerektiğine inanıyorum. Bunda da doğduğu andan itibaren bir insanın dünyayı nasıl tanıdığının ve algıladığının çok önemli bir yeri var. Bugün "özgür" bir çocukluk geçirmemiş erişkinler (geçirebilenlerin bütün dünyada parmakla sayılabilecek kadar az olduğuna inanıyorum) tahakkümün değerlerinden arınmanın hatta onları zihinlerinin kıvrımlarından bulup çıkarmanın ne kadar güç ve acılı bir çaba olduğunu bilirler. Tahakkümün en güçlü silahlarından biri olan korkular (Allah korkusu, sevilmeme korkusu/anne, baba ya da toplumca, "cinsiyet"ini kaybetme korkusu ve daha bir çoğu) kişiliğin en önemli yanını oluşturur. Artık temelleri ortadan kalksa bile onların biçimlendirdiği davranış ve düşünme biçimlerinden kurtulmak, ya da yarattığı karşı çıkış biçimlerinden kurtulmak çok daha zor ve geç olur. Veya baskılanan istemlerin yarattığı saplantılar, nedenleri akıl yoluyla keşfedilse bile onları gerçekleştirmeden onlardan kurtulmanın imkansızlığını bir çok kişi bilir. İşte bugün bütün bunların farkında olarak bu yazıda çocuklarla ilişkilere göz atmak ve onlara liberter bir zihniyetle nasıl yaklaşılabileceğini kurgulamak istiyorum.

Neil, "Summerhill'de topluma uyumsuz ve sorunlu çocukların bazılarıyla Özel Ders (Karşılıklı sohbet, bir tür psikanaliz) yaptım, ama sonunda gördüm ki Özel Ders almayanlar da dahil hepsi 'iyileşti'(b.ç). O zaman anladım ki onları iyileştiren özgürlüktü" diyor. Bu çıkarsamaya gönülden inanıyorum. Özgürlüğün, bırakın bütün ortamın karakterini belirleyen öge olmasını; çocukla karşılıklı ilişkilerde ifade edilen bir seçenek olduğu durumda bile onun için tercih edilir ve değer yargılarını ona göre kurmaya çalıştığı bir öncelik kazandığına çok yakından tanık oldum. Kültürel çevre ve insanın kişiliğini kurması karşılıklı bir "alış veriş" sürecidir. Önce çocuklukta kişilik şekillenir, ona bir takım değerler verilir: sevgi ya da nefret, güven ya da güvensizlik, baskı ya da özgürlük vb. kişi bunları kendine özgü bir şekilde bir araya getirse de 'öğrendiklerini'; eğer onları hiç sorgulamamış ise, yine kendine özgü bir biçimde de olsa ilişkileriyle çevresine aktaracaktır. Murray Bookchin bir gözleminin sonuçlarını naklederken çocuk yuvalarında büyüyen insanların güven duygusundan yoksun ve topluma düşmanca bakma eğiliminde olduklarından, uzun çocukluk yıllarını anneleriyle sıcak ilişkiler içinde geçirenlerin ise daha sevecen ve sosyal niteliklere sahip olduklarından söz ediyor. Kimimizin bildiği, kimimizin de biraz dikkatle yakalayabileceği bir durum, ev ortamında sürekli baskı ve zor'la karşılaşan bir çocuğun diğer ilişkilerindeki saldırganlığıdır. Bu öğrendiklerinin uygulanması olduğu öylesine belli bir saldırganlıktır ki, bir çok zaman arkadaşlarına babasının/annesinin kendisine hitap ettiği kelime ve usluplarla saldırır. Bu yaralanmış bir kişiliktir ve yaralarını başkalarını yaralayarak sarmaya çalışmaktadır.

Bugün burada, bir çocuğu ya da çocuklarımızı bu tür yaralanmalardan tamamen uzak tutabileceğimizi sanmıyorum. Çünkü tahakküm, sokakta, komşuda, okulda, hastahanede, bakkalda: onun bizim dışımızda ilişkiye girebileceği her yerde, arkadaşlarında, babaannesinde, teyzesinde, dedesinde vb. Biz ona ancak baskı'ya karşı yalnız olmadığını hissedebileceği, özgürlüğü tanıyabileceğiz, istediğinde sığınıp yaralarını sarmamızı isteyebileceği ve tahakkümün değer yargılarından farklı değer yargıları da olabildiğini görebileceği bir ortam sağlayabiliriz. Ama bu da çok önemli bir şeydir. Bizler böyle bir seçenek olabileceğini görmeden, bugün özgürlüğe tutkun kişiler olduysak; bu çocukların şansı bizden daha fazla olacaktır.

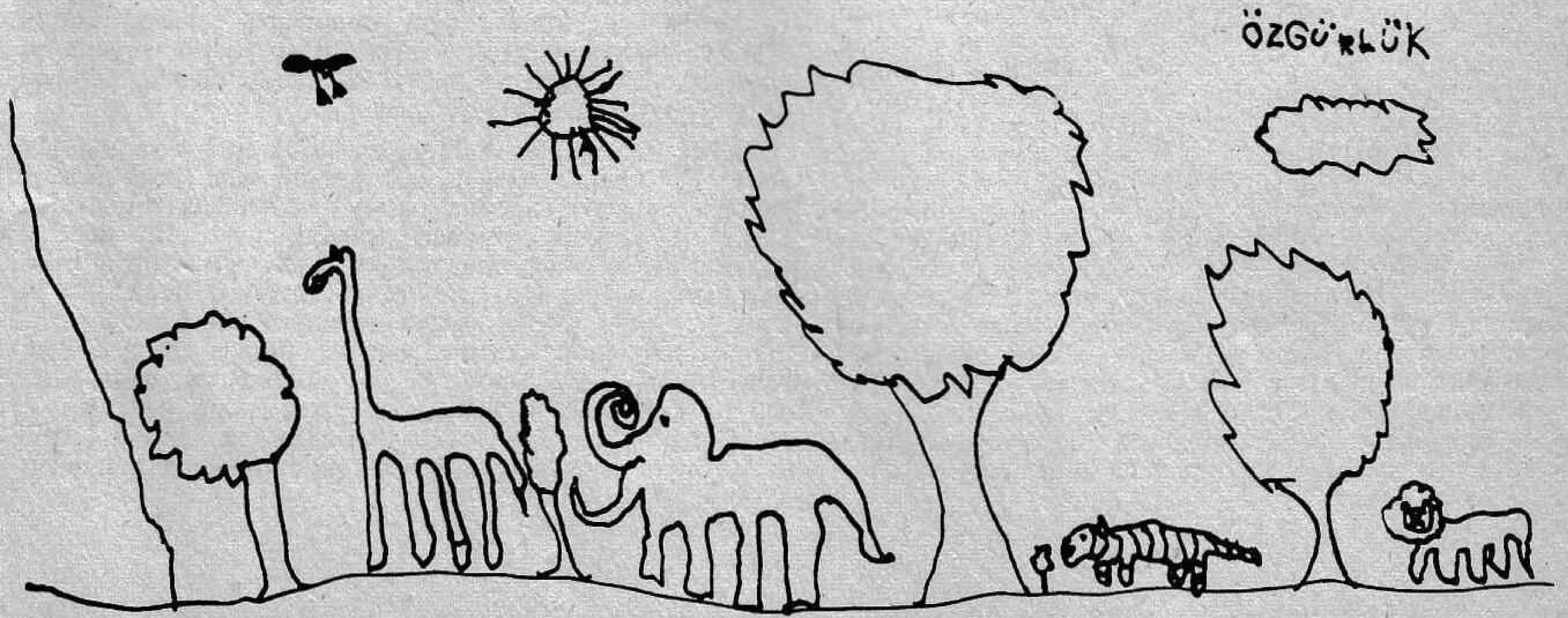
Eğer doğum anına gidersek, bugün Türkiye'de hastahanelerin çoğunda bebekler hala kundak yapılır. Doktorlara tek tek sorsanız, hepsi bu olaya karşı olduklarını söyleyeceklerdir. Ama bebekleri bu şekilde taşımak daha kolaylarına geliyor olmalı. Anneler ise bir an bile kendilerini bebeklerinin yerine koymazlar. Ben bu konuda o kadar çok kişiye dil dökmüşümdür ki sayısını unuttum. Ama çok azını bunun kötü bir şey olduğuna ikna edebildim. Hayır burada kundağın kalça çıkığı yapması gibi, ya da hareket yeteneğinin geç gelişmesi gibi görülesi bir zarardan söz etmiyorum. Oluştuğu ve çok rahat hareket edebildiği bir ortamdan alınıp onu, artık buradasın ve buranın kurallarını biz koyarız dercesine zor'a maruz bırakmaktan söz ediyorum. Kendinizi bir düşünün, hiç kıpırdayamayacak kadar sımsıkı bağlanmış olduğunuzu. Kişide kapalı yer korkusu bile gelişebilir. Sadece kendimizi onun yerine koymak bile bu işkenceyi yapmamıza engel olacaktır. (Onu seviyoruz değil mi?) Hayır, hayır hiç bir yeri eğri büğrü olmaz. Aksine bu cendereden kurtulmak için ağlayıp ağlayıp da cevap alamayışının ve kurtulamayışının yaratacağı güvensizlik ve umutsuzluğu yaratmamış oluruz. Bütün ağlayışlarının sonunda çaresizlikle susuşu ya da yorgunlukla uyuyuşu onun öfkeyi ve nefreti ilk tanıyışı olabilir, hem de anasına en çok tanıdığı kişiye karşı.

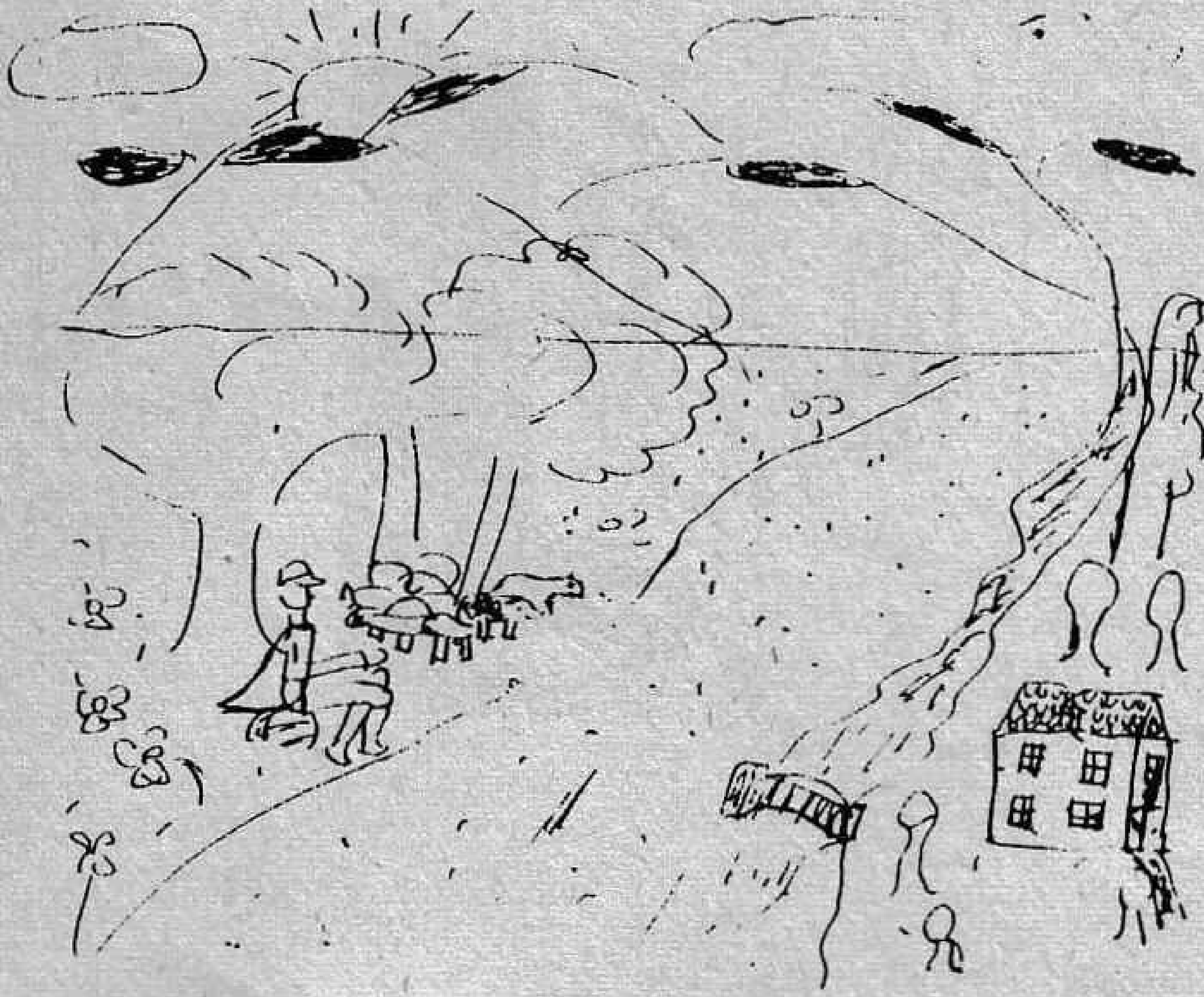
Bebek doğduğunda onda güven hissini en çok yaratan kişi ana'sıdır(*) Onun sıcaklığını, kalp atışlarını tanır (belki şu anda hatırlayamadığımız daha bir çok şeyi), ve kendini en çok onun kucağında güvende hisseder. Rahatça uyur. Bu nedenle ana'sıyla ilişkisi kişiliği otonomlaşana kadar büyük önem taşır. Bağımsızlaşmaktan söz etmiyorum. Çünkü iki tarafça da istenen bir ilişki söz konusuysa bağımsızlıktan söz edilemez. Taraflar birbirlerini etkiler ve kale alır, burada uygun kavram bence otonomidir. Onotomlaşma muhtemelen başkalarıyla iletişim kurabildiği ölçüde hızlanacaktır. Ama bebekler ve çocuklar bizim gibi kavramlarla düşünmeye ve kendilerini öyle ifade etmeye henüz alışmamışlardır. Bu durumda iletişim onları

anlamaya çalışmakla kurulabilir. Buna bir dialog arama çabası da diyebiliriz, onlar buna çok açık ve çok eğilimlidir. Bebeğim dört/beş aylıkken öksürüklerime karşılık vererek kendince bir diyalog kurmaya çalışıyordu, tabii bunu hemen farkedemedim. Önce onun hastalanmaya başladığını düşündüm. Onlar diyaloğa bütün bedenleriyle katılırlar, belki bizler gibi kaslarını katılaştırıp bedenlerini belli hareketler içinde kalmaya zorlamadıklarından. Ya da bizim bugün "düşünme" diye sınırladığımız durum onlarda "bütün" olarak katıldıkları bir algılama, hissetme ve tepki verme süreci. İşte burada onlara kendi kullandığımız kavramları öğretmeye çalışırken bu bütünlüklerini bozmamaya da özen göstermemiz gerektiğine inanıyorum. Çocuklar dili öğrenseler bile onun kendilerini ifade edişlerinde tek biçim haline gelmesi kolay olmaz. Bu zorlamaya karşı direnirler. Çok küçük bir çocuk kızdığında kızdığı kişiye kendince kötü sözler söylese de bir yandan da ağlar ya da ona vurmaya çalışır. Çağırdığı birine 'gel' derken aynı zamanda elinden tutup çeker. Sevincini bizim gibi ifade etmediğinden çoğu kez biz sevinmediğini sanabiliriz. Ya da sevdiklerini çok az sözle ifade ederler, ya sarılırlar ya öperler ya da başlarını kolunuza, bacağınıza dayayıp yatarlar. Bu onların sevgisinin ve güveninin ifadesidir. Oturup uzun uzadıya film seyretmezler, resimsiz kitaplardan hoşlanmazlar. Çünkü onlar bütün gün istedikleri olabilirler. Bizim oyun dediğimiz hayatlarında: kovalayan, kaçan, saklanan, top oynayan, kurtaran vb. Bizim film izlerken hissettiklerimizi, ortamın bir parçası haline gelişimizi onlar yaşarlar. Bu cümle ters de kurulabilir, ki doğrusu o olur. Resimli kitap isteyişleri ise, zihinlerinden başka bir parçalarının daha olaya katılmasını zorlamalarındandır, neden olmasın.

İşte çocuğun kendini ifade edişine genelde toplumca ve özelde ailece sürekli baskı uygulanmakta. Çocuk 'hakim' iletişim tarzına ayıplanarak, korkutularak, dövülerek alay edilerek vb. zorlamakta; bu noktada hem doğası hem yaratıcılığı baskı altına alınmakta ve genelde de kısırlaştırılmakta. Ağlayan bir çocuk genellikle şöyle tepkiler alır: 'Sus şimdi oraya gelirim (genellikle de gelirler); 'ağlama çocuğum sen bebek misin?'; ya da liberal bir yargıç tavrıyla, 'neden ağlıyorsun ayıp değil mi? anlat, konuşalım'. Bunların her biri biribirinden tehlikeli tavırlar. Birincisinde hiç bir diyalog kurma çabası yokken, diğerlerinde çocuğu kendi değer yargılarıyla, yargılama söz konusu. Bu durum 'iyi' ve 'kötü' kavramlarına ilişkin kendine ait en küçük bir fikri olmayan çocuğun kafasında suçluluk duygusunun kaynağını oluşturacaktır. Ağlamak ayıptır ya da bebeklere mahsustur; o ise kendisinden bekleneni yapamamış, ağlayıvermiştir ya da 'büyük' gibi davranamamıştır. Büyümek çocuğa dayatılan tehlikeli bir hedef. Bu tür hedeflerin daha sonra da bütün hayatımızı yönlendirebildiğini biliriz. Bu aslında bugünü değil gelecek için yaşamayı temel alan bir zihniyetin ilk adımı değil mi? Bu zihniyet içinde bireyin bugünkü durumu hep 'eksiktir' ve 'aşağıdır'. Böylece çocuk için de çocukluk geçirilmesi 'zorunlu', erişkinlerin haklarına sahip olunamayan, yetersiz olduğu için 'eksik' olduğu bir dönem olarak algılanmakta. "Büyük olsaydım" ya da "bir büyüsem" diye düşünmeyen çocuk var mıdır?. Bu eksiklik duygusu bizim iletişim kalıplarımız içinde yer almadığından, sevildiğini ancak onaylandığı sürece hisseden bu nedenle de sürekli onaylanma ihtiyacı duyan çocukta her isteğini 'büyükler'in düşünceleriyle kıyaslayarak davranma, onların onaylamadığı şeyleri gizli yapma yönelişini yaratacaktır. Bu durumda bireysel inisiyatifin 'sağlıklı' bir gelişiminden söz etmek hayal olur... Müzikle uğraşmak isteyip istemediği sorulduğunda, anneme sorun diyen; bardağı kırdığı için gelip annesine artık beni sevmiyormusun diye soran; gözlerinde babasına sarılma isteğiyle yanına gidip ama sadece iyi geceler demekle yetinmesi 'gerektiğini bilen'; ağlaması görülmesin diye tuvalete giden çocukları biliyorum ve bu örnekleri herkes çoğaltabilir. Çocuk ortamda sevgiyi kendi tarzında arar, onun bedensel bir ifadesini. Bunu göremediğinde (burada ortamdaki diğer insanların birbirlerine yaklaşımları da çok önemlidir) o da kendini ortama göre biçimlendirmeye çalışacak ve kendi kendini baskılayacak. Böylece dokunma isteği meşruiyet dışı bir alana taşınmış olacaktır, suçluluk duygusuyla birlikte. Yanında başkaları öpüştüğünde elleriyle yüzünü kapatıp saklanan iki yaşında bir çocuk biliyorum. Birilerinden öpüşmenin 'ayıp' olduğunu öğrenmiş olmalı ki bu gerçekten dehşet verici bir durum. Bir de şunu soralım, erişkinlerden kaçı gözyaşlarını dökememekten, kaygısızca sevgilerini dillendirip sarılamamaktan, sevinçlerini boğazlarında düğümleyip çığlıklar atamamaktan hoşnut? Peki ne yapıyorlar bebeklerine böyle?... Bu soruya bir çok kişi biz de böyle yetiştik cevabını verecektir; hatta bazıları, biz babamızın yanında şunu yapamazdık, biz şu yaşta çalışmaya başladık, ya da bizim bu kadar olanaklarımız yoktu gibi kendi çocuklarının hallerine şükretmeleri gerektiği düşüncesini uyandıran cevaplar verecektir. Evet belki de sorun buralarda bir yerlerde. Erişkinler kendi çocukluklarının bir anlamda intikamını alıyor çocuklarından. 'Beni çocukken babam çok dövdü ama iyiliğim için yaptığını şimdi anlıyorum' diyen az mı baba vardır. Bu cümlede dayak yerine cezaları da koyabiliriz, evden çıkarmama ya da mahrum etme gibi. Ve inanıyorum ki bir çocuğa verilebilecen en büyük 'ceza' ona darılmaktır ama sonuç kimseye yarar sağlamaz; eğer korkak, inisiyatifsiz ve bizimle iletişimi kopuk bir çocuk istemiyorsak. Cezalar bir yandan ona kendi değer yargılarımızı zorbaca dayatmakken diğer yandan onun gözünde ona olan sevgimizi gerçeklikten çıkaran ve diyaloğumuzu koparan olaylardır. Diyaloğumuz koptuğunda onu toplum denen değirmenin yokedici taşları arasına atmış oluruz. Burada bir öneri getirmek istiyorum. Bir çocuk istediği bir şey olmadığından ya da bir oyuncağı kırıldığından ağlıyor, bırakalım ağlasın. Hayır odanın bir köşesine bırakmayalım, ağlamasına müdahale etmeyelim ama onu sevdiğimizi de hissettirelim. Bunu kucaklayarak ya da başını okşayarak yapabiliriz, öfkesi ya da üzüntüsü azaldığında ağlamayı kesecektir. O zaman onunla bizim de anlayabileceğimiz biçimde iletişim kurabiliriz.

Tıp bilimi bebeklerin beslenmesi üzerine pek çok teori ve

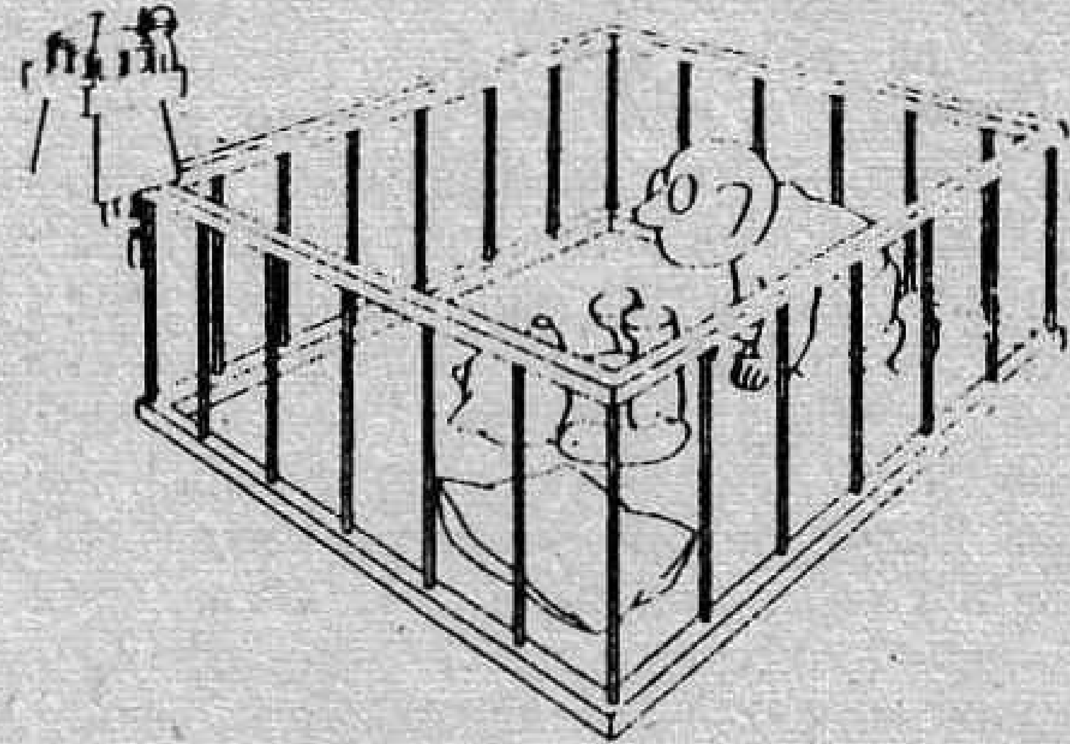
iddia attı ortaya. Bunlara bakarsak tıp bilimi öncesi bebeklerin yaşayamaması gerekiyordu. Oysa bebek doğduktan çok kısa bir süre (Bir kaç gün) sonra bizim de anlayabileceğimiz bir beslenme 'düzeni' oluşturur. Bu onun biyolojik ritminden kaynaklanır. Aynı şey uykusu için de söz konusudur. Bu durumda onu düzenlemek yerine onun kendisinin yaptığı düzenlemeye yardımcı olmak yapabileceğimiz en iyi şeydir. Belki süt aldığında tam doymasını sağlamak, uyumak istediğinde ana karnındaki karanlık ve yakın ortamın benzerini yaratmaya çalışmak gibi. Bu noktada çok çeşitli kesimlerden gelen annelerden gelebilecek itirazları duyar gibiyim! Bizim de kendi hayatımız var, bütün vaktimizi onunla mı geçireceğiz?' gibi. Çok üzgünüm ama ben burada bebeklerden yanayım. Bu sizin için seçilmiş bir durumken, onun için öyle değil. Öte yandan bir bebekle ve sonra da çocukla ilişkinin aslında insanın kendi kendisiyle kurduğu farklı bir ilişki olduğuna da inanıyorum. Kendi kişiliğinin tahakkümcü yanlarını, kendi nefret ve korkularını keşfedişi olabilir. "Şimdi bu çocuğa neden kızdım" diye nedeni kendinde aramaya girişen biri mutlaka bir şeyleri keşfedecektir.

Cinsel asimetrinin toplumsal olarak örgütlendiği bu kültürde kız çocuklar erkeklerden daha önce düzen kalıpları içine sokulmakta. Belli oyuncaklarla oynamaya zorlanarak ya da örneklenerek, bedensel aktivitelerini ifade etme çabaları engellenerek. Cinsel kimlik sorusu, bugün Çocuğun kafasında çok çabuk beliren bir soru. Hem cinsler arasındaki farklılık giyimleriyle ve davranışlarıyla iki ayrı canlı türüymüşcesine belirgin, hem de cinsellik TV'de, sokakta, dilde basbas kendini bağırıyor. Çocuğun kafasında ilk uyanan soru, ben hangisine dahilim? Sonra da, peki aradaki fark ne? Bu ikinci soruya verilen klasik cevaplar genelde davranışlara ilişkindir. Anatomik farktan (yani tek ayraçtan) söz edilse bile bu kültürel farklarla aynı öneme sahip bir durummuş gibi söz edilir. Çocuğuna "insanlar dişi ya da eril doğar, herhangi bir davranış, giyim ya da konuşma biçimiyle bu değiştirilebilecek bır özellik değildir." veya "insanlar davranışlarıyla ve giyimleriyle 'kadın' ya da 'erkek' olmazlar, öyle doğarlar, bence, onları belirli bir biçimde giyinmeye ve davranmaya zorlamak yanlıştır, istedikleri gibi davranmakta ve giyinmekte özgür olmalıdırlar" diyebilen kaç anne ya da baba vardır? Çocuk öncelkle ortamı gözler, onun için yapılanlar söylenenlerden daha önemlidir (ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz). Kuşkusuz böylesi bir toplumsal kimlik yoksayışını toplumda göremeyecektir, ancak daha önemlisi kendisine bunları söyleyenlerde görebilmesidir. Seçeneklerin gerçekliğini o zaman kabul eder.

Klasik tavır ise, sürekli uyarılarla oluşan bir cinsel kimlik dayatmasıdır. Canı yanan çocuğa: "sen erkeksin, ağlama"; ya da "kızlar temiz olur, nedir senin bu halin"; gibi sözsel uyarılar yanısıra daha önemlisi toplumsal örnekleme'ye yönlendirmedir. Kız çocuklara bebekler, mutfak eşyaları oyuncak olarak alınırken erkek çocuklara arabalar, silahlar, toplar alınır. Kızların bedensel enerjilerini boşaltmaya yönelik oyunlar kısa sürede aile tarafından 'sportif faaliyetler' olarak özelleştirilerek düzenlenmeye girişilir. Ya da aile bunu yapamıyorsa bu oyunları eleştirmeye hatta yasaklamaya kadar gidebilir. Top oynamaya ilgi duyan bir kız çocuğu, hem erkek çocuklarınca aralarına alınmak istenmez, hem diğer kız çocuklarının eleştirilerine maruz kalır, hem de ailesinin tepkisine. "Erkek Fatma" gibisine adlar takılmış kız çocuklarına, hatta genç kızlara rastlamak pek zor değildir, tam aksi de "avrad osman". Bu bir dönem için çocuğa (Kültürel yapının etkisiyle) övgü gibi gelse de, çocukluktan sıyrılmaya başladığı dönemde ciddi kimlik sorunları yaratmaktadır. Erkek olmadığının bilincinde olan birey, bir türlü "kadın" da olamamanın rahatsızlığını yaşar. Cinsel ve toplumsal olarak kendini iade etmenin 'kendine özgü' tarzını kuramaz. Çünkü 'kadın' ve 'erkek' kimlikleri bireysel insiyatife ve 'kendine özgü' bir ifadeye yer vermeyecek kadar açıktır. Çocukların çeşitli uğraşlara yönlendirilişlerinde yine bu kimlikler belirleyici öneme sahiptir ve onun özgür seçimi önünde tehlikeli bir engeldir. "Kadınsı uğraşlara" ilgi duyan bir "erkek" çocuk ya da "erkeksi uğraşlara" ilgi duyan bir "kız" çocuk için bu ilgi alanları gizlenmesi gereken ve bu ilgileri de utanılması gereken şeyler olacaktır. Suçluluk duygusu ve bunların başkalarınca öğrenilmesi korkusu, dünyayı tanımaya çalışan küçücük bir canlıda kendine güvensizlik, isteklerine güvensizlik ve aşağılık duygusu yaratır.

Müslüman kültürün bir ögesi olan 'sünnet', bizim toplumumuzda 'erkek' kimliğinin biçimlenmesinde önemli bir yer tutuyor. Geçenlerde bir sünnet düğününe gitmiştim, sünnetçi operasyonu misafirlerin önünde yapıyor ve çocuğa "ağlamaması, acıya katlanması, çünkü artık erkek olduğu" yolunda uyarılarda bulunuyordu. Her sünnet operasyonu bu olaydaki kadar extrem bir biçimde yapılmıyor ama her "erkek" çocuğuna ancak sünnet olarak erkek olabileceği mutlaka söyleniyor. Yani "erkeklik" zor kazanılası bir şey. Dolayısıyla "kadınlara" ve henüz sünnet olmamış erkek çocuklarına karşı bir ayrıcalık, toplumsal hiyerarşide bir basamak. Basamakları en alttan başlayarak tırmanan çocuk için eline geçirdiği önemli bir güç aracı. Olayın öncesinde duyulan korkuyu da hesaba katarsak, bu olayın yarattığı korkular ya da sünnet olmakta geç kalmış bir çocuğun utancı başlıbaşına bir inceleme konusu bile olabilir.

Cinsel kimliğin oluşum sürecinde kültürün çocuğa dayattığı kavramlardan biri "ayıp" kavramı. Bu kavram bir yanıyla cinselliğe dayanırken diğer yanıyla da dışkılama alışkanlığının oluşma sürecine dayanıyor ve kirlilikle temellendiriliyor. Çocuk kendi bedeninden uzaklaştırılıyor. Onun, kirli ve utanılası bir

şey olduğu öğretiliyor. Altını ıslatan ya da dışkılayan çocuk buruşmuş bir yüz ifadesiyle karşılanıp, "gene mi altını kirlettin" diye bağırılır. Yaptığının "çirkin" ve "kötü" bir şey olduğu her

biçimde (dayak, cezalandırma, teşhir etme vb.) anlatılır. Ve çocuk vücudunun içinde pis ve kötü şeyler olduğunu düşünmeye başlar. O pis şeylere dokunulmamalı, ama onlar ne acaba? İşte bu kirlilik hissiyle örülü bir merakın kaynağı. Acaba niye çocuklar sokakta çamurla oynamayı çok sever? Oysa, kendi gelişimine bırakılsa ve bedenine ait herhangi bir şeyin pis ve kötü olduğuna ilişkin bir ön yargı ona verilmese, kaslarını kontrol edebildiğinde çevresinde gördüğü dışkılama alışkanlıklarını uygulamaya girişecek (onlar bunu da bir oyun haline getirmeyi başarıyorlar) ve kendi doğal parçası olan şeyleri abartılı bir biçimde merak kaynağı yapmayacak. Oğlum 3/4 yaşındayken (ki dışkılama alışkanlığını yeni edinmişti) lazımlıktan kalktıktan sonra ilgiyle kendi yaptıklarına bakıyordu, ama kokusundan mı nedir hiç elini sürmeye kalkmadı. Oysa baskıyla ve çok erken dönemlerde dışkılama alışkanlığı edindirilen, daha sonra büyük yaşlarda (7/8) kendi dışkılarıyla gizli gizli oynayan çocuklar biliyorum.

Kız ve erkek çocuklar birbirlerine karşı toplumsal rollere eğitilirken, onlara çıplaklığını örtmek ve bundan utanmak öğretilir; aynı zamanda kendi çıplaklıkları, kendilerine de yasaklanır. Bu hem baskıyla, hem ayıplamayla hem de örneklenerek yapılıyor. 7 Yaşında bir kız çocuğu bugün kimse onu uyarmasa da eteğini açmaması gerektiğini(!) bilir. okulda kız grubunda yer alır. İki cinse ait gruplar bir tür mücadeleyi andıran ortak oyunlar oynar. erkekler genellikle kızların saçını çekip eteğini açmaya çalışır, onlar da kendilerini korumaya ve kaçmaya. Gördüklerini taklit etmiyorlar mı dersiniz? "Kadınsı" uğraşlara ilgi duyan bir erkek çocuk genellikle ailesinde cinselliğine ilişkin kaygılar uyandırır. Aile onu "erkekçe" oyunlara yöneltmeye çalışır ve zorlar. Bazan başarır (!) bazan da bu durum ters tepki yaratır. Bir cinsel kimliğe zorlanmak çocukta ya hakim cinsel rollere en katı biçimde sarılmayı (bu içindeki suçluluktan kaynaklanır) ya da kendine dayatılan rolü reddedip karşı cinsine atfedilen rolü benimsemeyi doğurur ki sonunda ortaya çıkan 'eşcinsel' kimlik de 'kadın' ve 'erkek' tanımları kadar toplumsal ve sınırlayıcı bir kimliktir.(**)

Hakim kültür içinde çocuğun 'okul çağı' denen dönem dar toplum ideolojisinin en katı ve kaba biçimde verildiği dönemdir. O zamana kadar çocuğa toplumun kavramlarıyla ve biçimleriyle iletişim kurma en genel hatlarıyla öğretilmiştir. Toplumsal hiyerarşinin en altında olduğu ve öğrenmesi gereken pek çok "doğru" olduğu çocuğa hissettirilmiştir. Okul öncesi başlayan dinsel eğitim "doğrular"ın ve kendini ona göre biçimlendirmenin yani itaat'in çocukta temellerini atmıştır. Okulda öğretmen tahakkümün somutlaşmış ve kişiliksizleşmiş halidir. Bu çocuğun 'devlet'le ilk karşılaşmasıdır. Öğretmen kavga eden iki çocuğu da cezalandırır, çünkü sorunlarını çözmek için bir 'hakim'e yani öğretmene başvurmalıdırlar. Sabahları mendil ve el kontrolu yapar; burada mesele temizlik değil, kurallara itaatin kontroludur. Çocukların gününü programlar, yatış saatine kadar ve onları çeşitli yollardan kontrol edebileceğini söyleyerek tehdit eder. Bu çocuklar için pek yabancı bir fikir değildir. Allahın her zaman onları görebileceği ve denetleyebileceği öğretilmiştir. Önemli olan kuralların çocuğun zihninde mutlaklaştırılmasıdır. Oğlum okula başladığında en yakındığı şey ders saatlerinde tuvalete gidememek ve su içememekti, en doğal ihtiyaçlarının bile kurallarla düzenlenmesi çok ağrına gidiyordu. Belki de bunun da etkisiyle derste birkaç kere altına işedi... Çocuğun yazı yazmayı öğrenmesi yetmez, 'güzel' yazı yazmalıdır. Çalışkan olmak yetmez, aynı zamanda itaatkar yani 'uslu' olmalıdır. Diğer yandan öğretmen, mini ülke'sini idare etmek için hemen toplumsal hiyerarşiyi kurar. Sınıf başkanı, yardımcıları, sağlık/temizlik/spor vb. kolları ve 'sıradan' öğrenciler. Her bir sıfat bir ayrıcalığı taşıdığı için onunla orantılı bir yükümlülüğü de taşır. Gerektiğinde sınıfı susturamayan ya da gürültü yapanları öğretmene haber vermeyen sınıf başkanı kendi cezalandırılır. Böylelikle çocuğun zihninde hiyerarşik ve tahakkümcü bir toplumun meşruluğu yerleştirilir. Bir memleketin yalnızca ilk okullarına bakarak onun toplumsal ve politik düzeneğini anlamamız mümkündür. Okullarda verilen 'bilgi'ler

de kuşkusuz çok önemlidir ancak tahakkümün kendini meşrulaştırmasında asıl önemli olan bunlardır! Bilgiler ise rasyonelleşmesini sağlar. Okul dönemi, çocuk-aile ilişkileri açısından çok önemli bir dönem. Aile eğer okulla aynı zihniyete sahip değilse öğretmenin bakışı da bir tür 'dış mihrak'tır. Sürekli uyarılarla velileri yola getirmeye çalışır. Geçen yıl bir veli toplantısında öğretmen bazı velilere başörtüsünü eleştiren ve çocuklarını bu yaklaşımlarla etkilememelerini 'rica' eden bir konuşma yaptı. Çünkü bu çocuklar sınıfın uyumunu bozmaktaydı(!). Okul ve aile eğer 'uyum' içindeyseler bu durumda da aile çocuğun gözünde genellikle 'işbirlikçi' konumuna düşmekte. Okulda cezalandırılan, 'başarısız' olan çocuk bu olaylar yüzünden bir de ailesince eleştirilince, bırakın eleştirilmeyi duyduğu tepkiyi ve öfkeyi onlarla paylaşamayınca ister istemez onlarla diyaloğunu gevşetecek ve onlara varolan güvenini yitirecektir Artık yalnız başınadır, okul güçlü ve sarsılmaz bir canavar gibidir, ona karşı çabalarında yanında 'sevdikleri' yoktur. Yoksa onu zannettiği kadar sevmiyorlar mı? Çocuklar genellikle bu süreçte insanın, insanın kurdu olabileceği zihniyetini tanımaktalar.

Çok genel olarak tahakkümle tanışmanın ve onun içimize sızışının bir tablosunu çizmeye çalıştım. Daha önce de sözettiğim gibi, çocuklarımızı ne yazık ki bugün ondan uzak tutamıyoruz. Ancak ona tahakkümün dışında bir seçenek göstermenin de yolları yok değil. Burada 'seçenek' kelimesini özellikle seçiyorum. Çünkü şu ya da bu yaşam tarzını, şu ya da bu değer yargılarını bir diğer bireye 'tek doğru' olarak dayatmanın özgürlük düüncesiyle bağdaşmayacağına inanıyorum. "Doğru" ancak, ben onu seçenekler arasından zor'a maruz kalmadan seçtikten sonra benim için 'doğru' olur ve öyle yaşamaya çalışırım. Diğer seçenlerle birlikte 'ortak doğrular'ımızdan söz edebiliriz, ama böylesi bir seçimi yapmamış bir birey için bundan söz edemeyiz. Çocuklar için de durum bu; bir yerlerden (her yer olabilir) öğrenmiş ve Allah'ın varlığını iddia eden bir çocuğa yoktur demek bir şey ifade etmeyeceği gibi o konuda bir daha konuşma şansını da yitirttirebilir. Oysa ona oldukça geniş, farklı inançlar olduğunu bazı insanların Allah'ın varlığına inanmadığı hatta kendimizin de böyle düşündüğümüz söylenebilir. Böyle bir diyalog tarzıyla, kendisininkinden ve benimkinden başka inançlar olduğunu; bu anlamda herkes için geçerli bir doğru olmadığını, kendine güzel geleni kendisinin seçmesi gerektiğini düşünmesini sağlayabilirim. Bu düşüncenin aynı zamanda kendi değerlerini oluşturma ve kendi kendini düzenlemenin temel fikri olduğuna inanıyorum. Böyle bir eğilimi çocukta doğuştan itibaren farketmek mümkün. Bizim yapacağımız aslında onu kavramlaştırmaktan ibaret. Ancak kavramlaştırdığımız anda onu kültürel bir zemine çekmekteyiz; tahakküm kültürüne karşı özgürlükçü bir kültürün zeminine.

Tahakküm kültürünün 'çocuk' tanımını kabul etmemekle birlikte 'çocukluk' denilebilecek bir dönemi reddetmek bana

mümkün görünmüyor. Bu dönemin süresinin değişken olabildiğini ama her 'çocuk'ta ortak özellikleri olduğuna inanıyorum. İçinde yaşadığı ortamı tanıma; onun iletişim 'biçimine' 'alışma' (zorlanma ve sıkıştırılma değil): kendi kendine yeterliliğini ilan etme; bu son özellik aslında çocukluk sürecinin bütününe yayılmıştır. Bundan erişkinle çocuk arasında gittikçe eriyen bir asimetrinin sona erişini anlıyorum. Bu bir yavru kuşa anasının ya da 'baba'sının uçmayı göstermesi gibi geliyor bana. İnsanda durum bir açıdan oldukça farklı tabii. Toplumsal bir canlı olan insan toplumsal sürece katılımını da bu asimetrinin eriyişi içinde gerçekleştirmeli. Benim toplumsal tasarımımda toplumsal işleyişe (ki bu doğrudan demokrasidir) çocukların da kendi istedikleri zamandan itibaren katılması sözkonusu. Onlar geniş ufuklarıyla bizimkini de genişleteceklerdir.

Çocuğu onunla ilişkilerimizde ve toplumsal ilişkilerde eşit haklara sahip bir birey olarak algılamakla birlikte, bu eşitliği tahakkümün tanımladığı biçimiyle 'eşlik' ya da 'aynılık' olarak algılama hatasına düşmeyelim. Bir vejeteryana tavuk kesmesini önermek ne kadar anlamsız ve kötüyse (bu onu yoksamak anlamına gelir) bir çocuğa da sakin sakin oturmasını ya da 'zorunlu' işleri (çamaşır yıkamak, sebze ayıklamak) yapmasını önermek o kadar anlamsız ve kötüdür. O toplumsal işleyişe katıldıkça ve artık 'oyun' kendini ifade edişinde ona yetersiz geldikçe diğer bireylerle dayanışma içine girecektir.

Bugün 'özgürlükçü kültür'ün toplumsal olarak örneklenebileceği bir mekan'a sahip değiliz. Bir çocuk için içinde yaşadığı ev ve onun çevresindeki 'arkadaş' ilişkileri ancak örnek teşkil edebilir. Ama onun dışındaki dünya tahakkümün egemenliğinde ve çocuk bu ortamda kendini özgürce ifade edebilse de dışarıda türlü baskı ve hatta zor'la karşılaşmakta. Dışarıdaki insanla bu ortamın insanlarını, dışarıdaki değer yargılarıyla bu ortamın değer yargılarını kıyaslayan bir çocuk, seçimini yaparken kendisini; sevgiyi, güveni bulduğu ve kendini özgürce ifade edebildiği ortamın içinde hissedecektir. Onun bu güvenini haksız çıkarmamak zorunda olduğumuzu düşünüyorum. Yoksa nerede kalır bizim dayanışma ahlâkımız. Okula gidip gitmeyeceği kendi kararı olmalı, bu konuda bizim düüncemizi de bilmeli tabii. Ancak okul dönemi sokaklar boşalıyor ve okul, çocuklar için arkadaşlarıyla oynayabileceği cazip bir ortam teşkil ediyor. Burada da bilmeli ki okulda çıkan her sorununda ona yöneltilen her zorbalıkta biz onunla birlikteyiz, birlikte kızıp birlikte tepki verebiliriz. Komşunun camını kırdığında ya da bir erişkinden dayak yediğinde biz yine onunla birlikteyiz. Yaptıklarını onaylamasak da, uyarı ve eleştirilerde bulunsak da burada cezalar ve yasaklar yoktur ve biz onunla birlikteyiz. Hoşgörüyü ve dayanışmayı bizden öğrenecek, sevgiyi ve özgürlüğü de; başkaca yolu yok.

Yine de çocuklarımızın tahakkümle (en azından çocukluklarında) daha az karşılaşmak zorunda kalacakları mekanlar belki de yaratabiliriz. Bu seçenek özgür bir 'okul' olabilir. Bugün liberterlerin de içinde bulunduğu 'özgürlükçü' düşünceye sahip bireyler ve akımlarca çeşitli ülkelerde bu tür 'okul'lar var. Burada niye olmasın. Hem önümüzde aksaklıkları aza indirmemizi sağlayacak örnekler de varken... Bütün işleyişin ve kuralların doğrudan demokrasi yoluyla uygulandığı; o mekanı paylaşan bütün erişkin ve çocukların doğrudan demokrasi içinde yer aldığı, derslerin zorunlu olmadığı, çok çeşitli uğraş ve ilgi seçeneği sunabilecek bir 'okul' olabilir. Burada ahlâk değerleri 'doğrular' olarak verilmez, farklı inanış ve değer yargıları tartışma konusu yapılabilir. Asıl olarak Neil'in deyişiyle 'özgürlük ve kendini düzenleme' üzerine oluşabilir. Bu diğer yandan da bir yaşam tarzıdır, onun örneklenmesidir.

Ya da başka bir seçenek; özgürlükçü kültürü bir 'yaşam birliği' oluşturmaya giderek, hayata geçirmeye girişmek. Bu bir mahallede ortak 'yaşam tarzı' oluşturmak için bir araya gelmiş bireylerin çabalarının ürünü olabilir. Özgürlükçü kültür kendini gerçekleyecek toplumsallığı böylesi yerelliklerde bulabilir. Özgürlükçü ahlak ve ilişkiler kendini geliştirme ve yeniden yaratma olanağına sahip olabilir... Bu çocuklar dahil herkesin eşit algılandığı, bütün tartışma ve karar süreçlerine, üretim ve yaratım süreçlerine katılabildiği bir ortam olacaktır. Çocuklar bu ortamda ilgi alanlarına uygun uğraşları daha iyi bilenleri izleyerek ve onlarla birlikte yaparak (bir tür usta çırak ilişkisi gibi) geliştirebilirler. Bu tarz hem zanaat hem de 'bilimsel' ilgi alanlarında işe yarar bir yöntem olabilir. Tabii burada bu öğrenme ilişkisinin kurumsallaştırılmaması çok önemli. Özgürlükçü kültür, tahakkümün tanımlayıcı ve yargılayıcı değerleri, baskı ve zor yöntemleri dışında çok geniş bir çeşitliliği kucaklıyabilecek karaktere sahiptir. Bu bir birey/çocuk için özgürce seçebilme ve kendini düzenleme ortamı demektir. Özgürlük önyargısı ışığında herşeyin tartışılabilirliği ve farklılıkların, asimetrilerin toplumsal eşitlik yaklaşımı yoluyla hiyerarşiye yol açmaması demektir. Bütün bunları ayaklarım arzın yüzeyinden yükselmiş bir vaziyette söylemiyorum. Burada yaşadığımın farkındayım ve nefes alınabilir, yaşanabilir alanlar açmanın güçlüğünü biliyorum. Ama özgürlükçü kültür ve onun ilişkilerini gerçek kılmadan özgürlük mücadelesi verilemeyeceğine inanıyorum. Bu kuşkusuz parça parça ve adım adım olacak; belki önce bir özgür 'okul' mümkün olur, sonra yakınına yerleşimler, belki bir adım sonrası ortak atölyeler ya da desentralize elektrik üretimi veya sağlık birimi. Burada bunu kurgulamak çok anlamlı değil. Bakarız elimizde un ve şeker var helva yaparız, bakarız ki bir de irmik bulduk başka şeyler de yapabiliriz. Ama burada asıl önemli olan her adımın tahakkümden kopuş dinamiği içermesi ve onu yeniden üretip meşrulaştırmamasıdır.

Böyle bir 'yaşam birliği' kurma çabası çocuklarımız için ev, okul, sokak parçalanmışlığını azaltacak, bu parçalanmışlık içinde tahakkümün onları yaralama ve onlara sızma şansını azaltacaktır. 'Bütün'lüklerini yitirmeyecek daha çabuk ve kolay 'birey' haline gelebileceklerdir. Ve onların 'özgürlüğün egemenliği'nde kendini ifade edebilen yaratıcılıkları bize yeni ufuklar açacaktır. Özgür çocuklarsız özgürlük mücadelesi eksik kalır.

Notlar:

* 1. Ana olma durumu, yani yavru canlıyı kendi bedeninin içinde büyütme ve doğum sonrasında onunla olan 'zorunlu' ilişki; tahakküm kültürünce cinsel asimetrinin temel ögelerinden biri haline getirilmiş ve dişi cinsin 'toplumsal görevi' olarak tanımlanmıştır. Tahakkümün oluşturduğu 'annelik' kurumundan analık durumunu arındırmak büyük önem taşıyor. Ancak bu yazıda 'analık durumu' derken salt doğal bir ilişkiden söz etmiyorum. Doğal olan yavrunun anasının bedeninde oluşup gelişmesi ve onun tarafından emzirilmesidir. Ben buradaki tanımıma gevşek bir kültürel çerçeve koyuyorum; doğayla uyumlu ve dayanışmacı bir kültürü öngörüyor olmam bana ana'sıyla ilişkisinde kendi otonomisini kurana dek ana'sından uzaklaştırılmaması gerektiğini ve onunla ayrıcalıklı bir ilişkiye ihtiyacı olduğunu düşündürüyor... Annelik ve analık durumuna, dişi cinsin toplumsal tanımlanması olan 'kadın'lık bağlamında ilerideki bir yazıda daha geniş değineceğim.

* 2. Dişi ve eril cinse, cinsiyetlerinden kalkarak toplumsal roller yükleyen ve bu 'kadın' ve 'erkek' kimliklerini birbirine karşı kurumsallaştıran bu kültür, bu rollere karşı gelişen tepkileri de dışında bırakamazdı. Onları da kendi bünyesine alırken tanımladı ve kurumsallaştırdı, eşcinsellik. Bu kavramlar, bireylerin cinsel seçimlerinden çok toplumsal ilişki ve rollerini tanımlayan kavramlardır. Özgürlükçü bir kültürde bu kavramlara yer olmadığını, bireylerin tanımlı bir cinsel role ya da kuruma zorlanamayacağını (tanımlama ve kategorileştirme ciddi bir zorlamadır) düşünüyorum

Efendisiz'e
- Sakallı Efendiyle Efendisizlik Olmaz -

Kara'da olsun, Efendisiz'de olsun herhangi bir sebeple sayfaların arasından sakalıyla çıkıp görünene gıcık kapıyordum. Çünkü önyargısı özgürlük olanların ve de eşitlik idealini kimseye kaptırmayanların egemen cinsi sembol yapmalarını hep yadırgadım, görmedim ama belli ki bulunduğu her yerde liberter hareket bu sakallı herifle temsil ediliyor. Ve dünyanın hiçbir devrimci hareketi özel olarak erkek cinsini sembol seçmemiştir, liberterler hariç. herhalde bu konuda özellikle feministlerden veya hareketdeki kadınlardan çok eleştiri almış olmalılar. Yani benimkisi etkisiz bir eleştiri olacak. Yine de bence çok önemli. Özgürlük ve eşitlik idealini temel alanların anti-otoriterlerin "patriyark"ı sembol edinmeleri yadırganmadan öte şiddetle eleştirilmelidir. Diğer yandan toplumsal formlardan kültüre, materyalistlere göre çok daha öncelik tanıyanların sembol gibi şeylerin temsil etme, özdeşleşme niteliklerini de gözardı etmemesi lazım. Bir kadın devrimini dahası bir kadın hareketini gereksiz görmenin de sembolü oluyor bu. Zaten sakallı sakallılara abone çağrısı yaptığına göre sakalsızların kendi kaderlerini tayin etmelerini de hoş karşılaması gerekir. Erkek erkeğe, erkekçe bir mücadeleye "önyargımızı" insanlığın yarısının özgürlüğüne dönüştürürüz. Sakallılar arasındaki eşitsizliğe son! "Efendi" bir cinsten olup (bu ara ben de sakallıyım ama şu sakallıya ahbaplık etmek keyifli olmuyor. Eğer derse ki, kadınlarda kendileri bilir ben zaten "bizimkilere" çağrı yapıyorum - o zaman iş başka) bunu sorgulamaksızın, dahası cins efendiliğini de yadsımaksızın önyargımız özgürlük olabilir mi? Bir başka sakallı ne demişti; değiştirirsek; "bir cinsi ezen cins de özgür olamaz."

Hadi öyleyse! Sakallıyı sayfalardan kovalım. Tabi önce kafalardan. Yoksa sakalsızlar günün birinde bu sakalları bize yedirecek. O gün gelmeden biz efendi efendi sakallarımızı sıvazlarken hiç değilse özgürlük ve eşitlik laflarını cinsiyetle sembolize etmeyelim. Her ne kadar o feminist cadılar kendi bildikleri yolda kendi kurtuluşları için kavgayı sürdüreceklerse de biz de ayrıcalıklarımızdan vazgeçmeyi dahası "efendi"liğimizi (iktidarımızı) terk edici bir yolu efendice seçelim. İktidarsızlaşmak! Ne o? Sakallılar korktunuz mu? İktidardan düşmek ne korkutucu değil mi? O kadar korkulacak bir şey yok. Bu toplumsal bir iktidar kaybı, kortuğunuz değil. Ve sanıldığı gibi ikisi birbirini gerektirmiyor. Neyseki benim sakalım kızıla çalıyorda, sakalım dolayısıyla toplumsal bir iktidarı sembolize edenle benzeşmiyorum. Hadi sakallı! Özgürleş!

Necmi Gökçe

Mektubunu aldık, Kara Adam'ı sual ediyorsun; merak etme sakalları sadece yüz bakımına yeterli zaman ayıramadığı için uzamıştı.

Aslında geçtiğimiz aylarda kendisine dergideki bazı arkadaşlarca -özellikle karşı cinsten- traş olması ya da yerini bayanlara terketmesi vb. uyarılar yapılmıştı, ama biraz onun tembelliği biraz da bizim pek karikatürist arkadaşımız olmaması yüzünden bu uyarılar sonuçsuz kaldı, yanı saha çamurluydu filan. Demem o ki arkadaşım bir ölçüde de olsa, aslında eleştirinde haklısın.

Niçin mi bir ölçüde diyorum? Çünkü, bence bu tipin erkek olması da olmaması da özellikle gerekmez, sakallı olması gerekmediği gibi 657 sayılı devlet memurları yasasına da tabi değildir. Mektubunda diyorsunki "hiçbir devrimci hareket erkek cinsini sembol seçmemiştir,.. "'Patriyark'ı sembol edinmek eleştirilmelidir". Bence bunlar çok doğru ama erkek cinsinden birini veya erkek cinsini sembol edinmek farklı şeylerdir. Patriyarşiye ise karşı olduğumuz çok açık olmalıdır (pederşahiliğe) ama pederşahiliğe karşı olmak pedere karşı olmayı herzaman gerektirmez. Kadın olmak meziyet olmadığı gibi erkek olmak da suç değildir.

Birde şu var; erkek egemenliğin öznesi öncelikle erkek ve nesnesi öncelikle kadın olmakla birlikte, ne bunun müsebbibi sadece erkekler ve ne de bundan müzdarip sadece kadınlardır. Bu yüzden cins ayrımcılığına karşı sadece kadınlar hareketini öneremeyiz. Ve toplumsal devrimin bütünselliğini gözönüne alırsak, bu devrim bir işbölümü olamayacağı için (yani cinsel devrimi kadınlar, ekolojik devrimi doğa yapacak vb. diyemeyeceğimiz için) konuya yaklaşımımız "bayana yardım" şeklinde olmamalıdır. Yine bu yüzden de cins ayrımcılığına karşı sadece kadınlar hareketini öneremeyiz. Ve inan ki dergide resmi çıkan o sakallı da cins ayrımına karşıdır, onun yanlış anlaşılmasının tek sebebi, devrimci traşlı olmalıdır gibi bir yargıya sahip olmamasıdır.

Mektubunda diyorsun ki, gel gayrı şu sembolü değiştirelim. Eleştirinde haklılık payı olduğunu kabül ediyoruz, semboller konusunda daha titiz olunmalıydı belki. Bu bakımdan Kara Adam'ı defetmek yerine ben sembollerin çoklaşabileceğini düşünüyorum. Teşekkürler.

Not: Bu konuyla ilgili ya da ilgisiz her türlü desen, karikatür vb. lerinizi hasretle bekleriz.

Turan Eray

NEŞE SAYFASI

MERHABA.. BUGÜNÜN GERÇEKLİĞİNİN OLUMSUZ VE KORKUNÇ OLDUĞUNU DÜŞÜNEREK NEŞE SAYFASI YAYINLADIK.

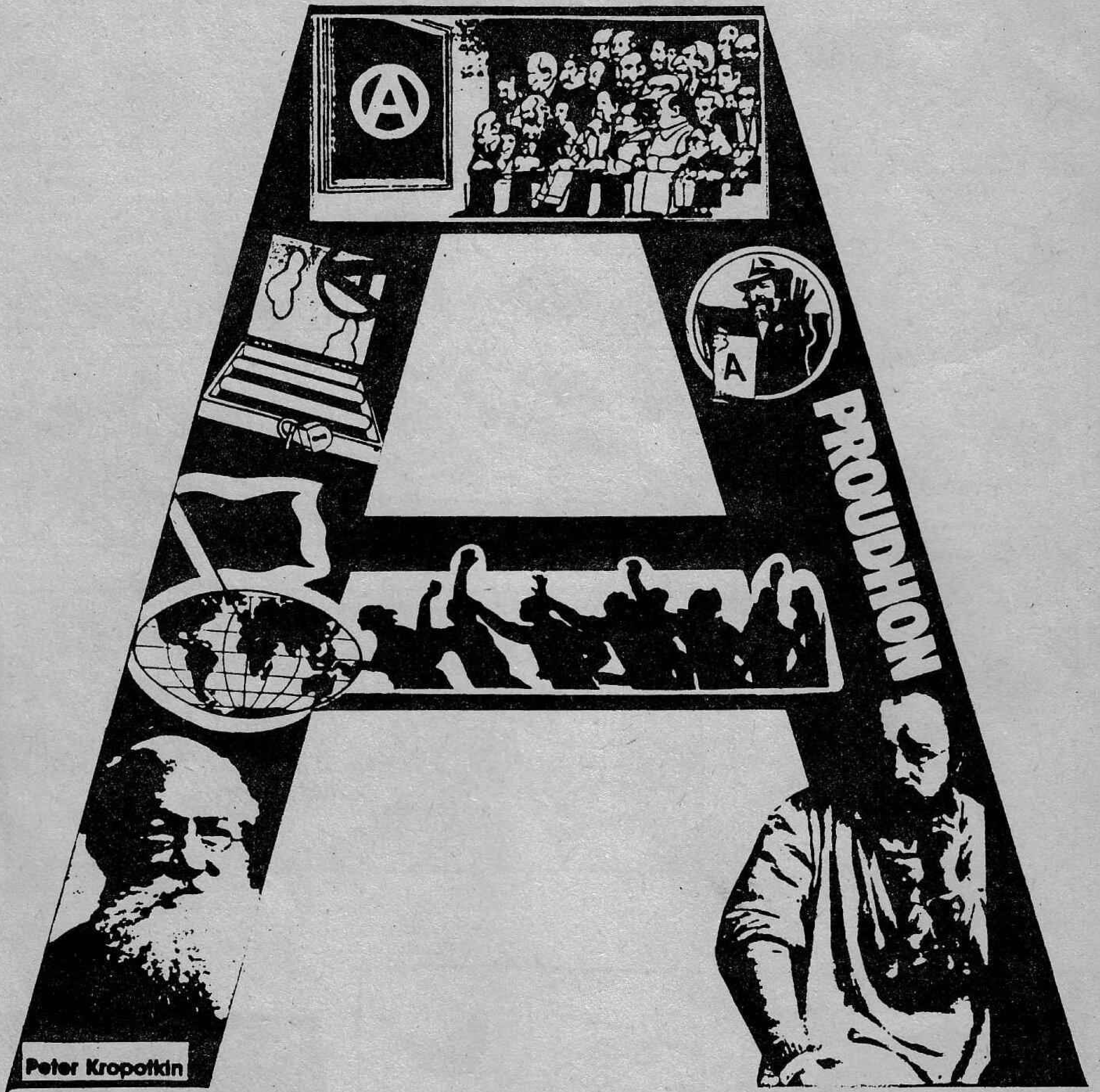

DEVRİM ARTIK BİZİM!